

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Α΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Απαντήσεις- Λύσεις των ερωτήσεων του Σχολικού Βιβλίου

Επιστημονική Επιμέλεια

Δρ. Ελένη Βαρδάλου, Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ80 Δυτ. Ελλάδας

Δρ. Γεωργία Καζάκου, Εκπαιδευτικός ΠΕ80

Υπ. Δρ. Μαρίνα Καζάκου, Εκπαιδευτικός ΠΕ80

Δρ. Σοφία Τακάογλου, Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ80 Γ' Αθήνας

Μαρία Τζώρτζη, Εκπαιδευτικός ΠΕ80

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Α΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Συγγραφική ομάδα

Μαρία Ιωάννου-Σεργίου

Επιθεωρήτρια Οικονομικών Μαθημάτων

Μαρία Μάτση

Καθηγήτρια Οικονομικών

Νεόφυτος Σάββας

Καθηγητής Οικονομικών

Λέλλα Σταύρου-Παπαδοπούλου

Καθηγήτρια Οικονομικών

Σωφρόνης Κληρίδης

Αν. Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου

Μιχάλης Μιχαήλ

Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου

Κώστας Χατζηγιάννης

Αν. Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου

Μαρία Ιωάννου-Σεργίου

Επιθεωρήτρια Οικονομικών Μαθημάτων

Παναγιώτης Πετρίδης

Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Θεόδωρος Κακουλλής

Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Μαρίνα Άστρα Ιωάννου

Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Επιστημονικοί συνεργάτες

Εποπτεία

Γλωσσική επιμέλεια

Σχεδιασμός εξωφύλλου

Επιμέλεια κυπριακής έκδοσης

Συντονισμός κυπριακής έκδοσης

Επεξεργασία εξωφύλλου για την ελληνική έκδοση

Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης

Χρίστος Παρπούνας

Συντονιστής Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Ιωάννης Σπίνος

Αποσπασμένος Εκπαιδευτικός (ΙΕΠ)

Ευάγγελος Μαυρικάκης

Σύμβουλος Α΄ ΠΕ80 (ΙΕΠ)

Ηλίας Μπουλιτζής

Σύμβουλος Β΄ ΠΕ80 (ΙΕΠ)

Έκδοση (κυπριακή) 2020

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Έκδοση (ελληνική) 2024

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

ISBN: 978-960-06-6509-3

Η παρούσα έκδοση βασίζεται στο βιβλίο «Οικονομικά Α΄ Λυκείου» (2020), που εκδόθηκε από την Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου, και έχει προσαρμοστεί για να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Η προσαρμογή του βιβλίου έγινε με την παραχώρηση σχετικής άδειας από το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας της Κύπρου. Η επιμέλεια της ελληνικής έκδοσης έγινε αμισθί από στελέχη του Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού της Μονάδας Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

(για την κυπριακή έκδοση)

Η έκδοση του βιβλίου Οικονομικά της Α΄ Λυκείου περιλαμβάνει νέες σύγχρονες θεματικές που δεν υπήρχαν στο προηγούμενο βιβλίο και εκτιμούμε ότι θα βοηθήσει στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος, όπως περιέχονται στο αναλυτικό πρόγραμμα αλλά και στην άσκηση της κριτικής προσέγγισης και αυτενέργειας των μαθητών.

Σε συνδυασμό με την εφαρμογή των δεικτών επιτυχίας και επάρκειας, το βιβλίο αυτό εκτιμούμε ότι θα βοηθήσει στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων, στην άσκηση της κριτικής προσέγγισης, στην αυτενέργεια των μαθητών και κατά συνέπεια στη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Στην έκδοση αυτή έχουν ληφθεί υπόψη παρατηρήσεις και εισηγήσεις των ακαδημαϊκών Δρος Σωφρόνη Κληρίδη, Δρος Κώστα Χατζηγιάννη και Δρος Μιχάλη Μιχαήλ, που στήριξαν την όλη προσπάθεια καθώς και του Δρα Ανδρέα Σ. Στυλιανού, Συμβούλου Οικονομικών και τους ευχαριστούμε για τη βοήθειά τους.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνω στην Επιθεωρήτρια των Οικονομικών και Εμπορικών μαθημάτων κα Μαρία Ιωάννου-Σεργίου που εργάστηκε με μοναδικό ζήλο, αφοσίωση και αγάπη για τη συγγραφή του βιβλίου αυτού καθώς και για την εποπτεία της έκδοσής του.

Δρ Κυπριανός Δ. Λούης
Διευθυντής Μέσης Εκπαίδευσης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

(για την ελληνική έκδοση)

Το παρόν βιβλίο, το οποίο αξιοποιείται στη διδασκαλία του μαθήματος Οικονομικά Α' Λυκείου στην Κύπρο, παραχωρήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας της Κύπρου, στο Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Σκοπός του βιβλίου είναι να εφοδιάσει τους μαθητές και τις μαθήτριες με τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται για την κατανόηση των βασικών όρων της λειτουργίας της οικονομίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Το περιεχόμενο είναι διαρθρωμένο με τέτοιο τρόπο, ώστε να διευκολύνει τη μάθηση και την κατανόηση μέσω παραδειγμάτων, διαγραμμάτων και ασκήσεων που ενισχύουν την κριτική σκέψη και την εφαρμογή της θεωρίας στην πράξη.

Το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, κατόπιν σχετικής άδειας, προχώρησε σε μικρές τροποποιήσεις του περιεχομένου, ώστε το βιβλίο να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Σε αυτό το πλαίσιο, διατηρήθηκαν οι αγγλικοί όροι που περιλαμβάνονταν στην κυπριακή έκδοση, καθώς κρίθηκε ότι δεν δυσχεραίνουν την κατανόηση και παράλληλα συμβάλλουν στην εξοικείωση των μαθητών/τριών με τη σχετική ορολογία στα αγγλικά.

Ευχαριστούμε θερμά το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας της Κύπρου, καθώς και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου για την ευγενική παραχώρηση του υλικού, όπως επίσης και όλους/ες όσοι/ες συνέβαλαν στην προσαρμογή και έκδοση του βιβλίου.

Ο Πρόεδρος
του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σπυρίδων Δουκάκης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο	Τίτλος	Σελίδα
1	Το Οικονομικό Πρόβλημα	7
2	Παραγωγή	25
3	Συντελεστές Παραγωγής	35
4	Αγορά – Σχηματισμός τιμών	53
5	Βασικά οικονομικά μεγέθη	75
	Βιβλιογραφία	93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

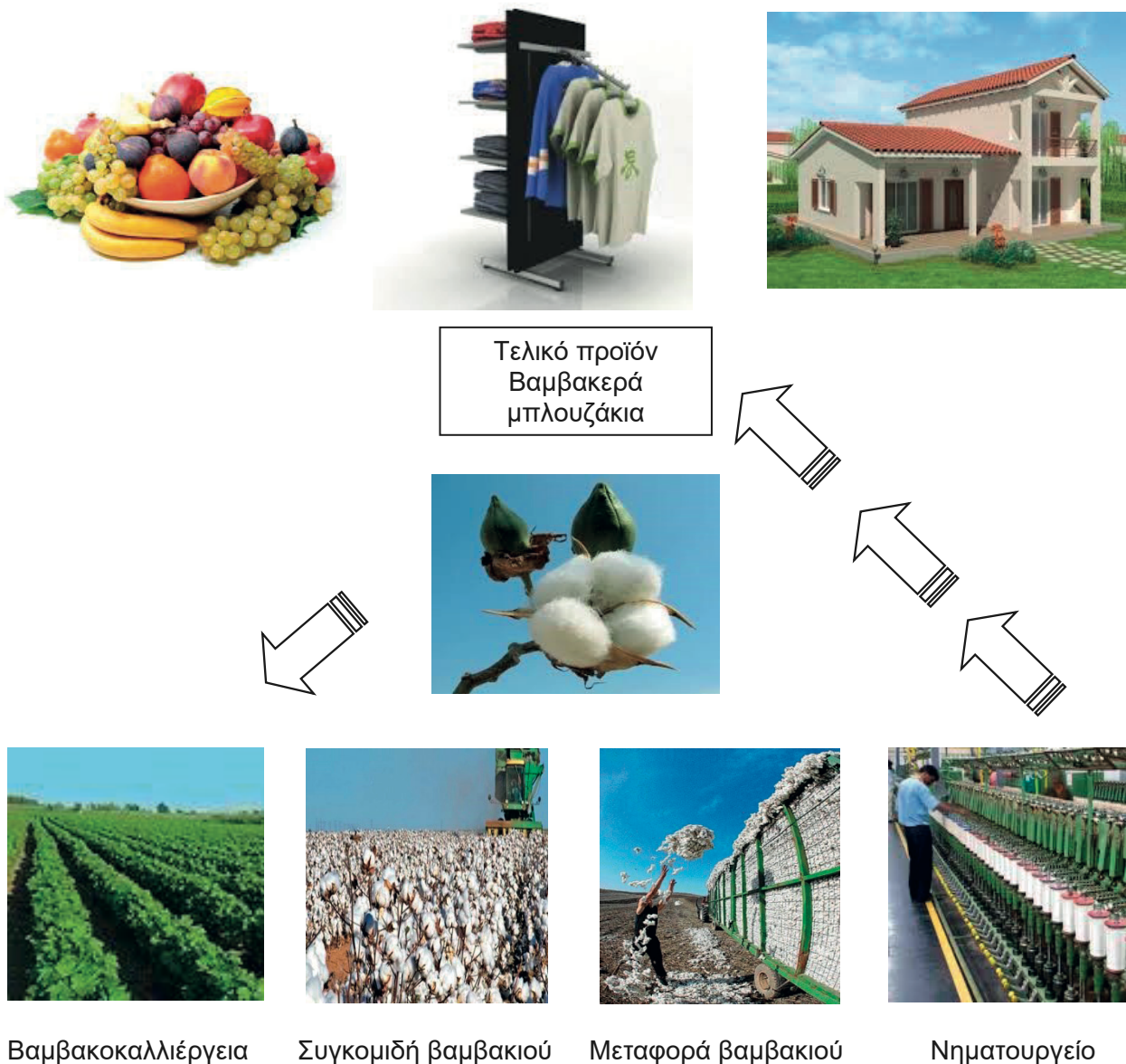
Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου θα πρέπει να είστε σε θέση:

- ❖ Να εξηγείτε την έννοια και τον σκοπό της Οικονομικής Δραστηριότητας
- ❖ Να κατανοείτε την έννοια των αναγκών και να εξηγείτε τις κατηγορίες τους
- ❖ Να ορίζετε την έννοια των αγαθών
- ❖ Να αναφέρετε τις κατηγορίες των αγαθών και τα χαρακτηριστικά της κάθε κατηγορίας
- ❖ Να διατυπώνετε την έννοια της Στενότητας
- ❖ Να εξηγείτε το βασικό Οικονομικό Πρόβλημα
- ❖ Να διατυπώνετε και να εξηγείτε το Κόστος Ευκαιρίας
- ❖ Να διατυπώνετε και να εξηγείτε την Οικονομική Αρχή
- ❖ Να εξηγείτε τη λειτουργία του Οικονομικού Κυκλώματος

1.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Οι άνθρωποι εργάζονται καθημερινά για να δημιουργήσουν τα αγαθά και να εξασφαλίσουν τα μέσα που χρειάζονται για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους.

Άλλοι εργάζονται στα χωράφια, στα εργοστάσια, στις μεταφορές εμπορευμάτων, στις οικοδομές, στα καταστήματα, στα γραφεία, άλλοι προσφέρουν νομικές, ιατρικές, εκπαιδευτικές και άλλες υπηρεσίες. Κάθε άνθρωπος που συμβάλλει στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών παίρνει αμοιβή που είναι το εισόδημά του. Με το εισόδημά του, με τα χρήματα δηλαδή που κερδίζει, προσπαθεί να αποκτήσει τα αγαθά και τις υπηρεσίες που είναι απαραίτητα για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του. Όλες οι πιο πάνω ενέργειες των ανθρώπων οι οποίες αφορούν την παραγωγή, πώληση ή αγορά προϊόντων και υπηρεσιών αποτελούν τις **Οικονομικές Δραστηριότητες**.

Οι δραστηριότητες αυτές χαρακτηρίζονται ως οικονομικές μόνο όταν πληρούν τις δύο πιο κάτω προϋποθέσεις:

- Να καταβάλλεται κόπος - προσπάθεια, σωματική ή / και πνευματική και
- Να υπάρχει πρόθεση να κερδηθεί κάτι σε αντάλλαγμα - χρήματα, εισόδημα.

Το σύνολο των πιο πάνω ενεργειών του ανθρώπου που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, στην προσπάθειά του να εξασφαλίσει τα μέσα για να ζήσει, λέγεται **Οικονομία**.

1.2.1 ΑΝΑΓΚΕΣ

Προτείνεται να χρησιμοποιηθεί το φύλλο εργασίας στη σελίδα 24

Αρχικά, ο άνθρωπος ικανοποιεί τις ανάγκες τροφής, ένδυσης/υπόδησης και στέγης που είναι απαραίτητες για την επιβίωσή του. Οι ανάγκες αυτές ονομάζονται **Φυσικές Ανάγκες ή Ανάγκες Επιβίωσης (needs)** και επιβάλλονται στον άνθρωπο από τη φύση του. Τις φυσικές ανάγκες τις είχε και ο πρωτόγονος άνθρωπος.

Οικονομική Δραστηριότητα
Δραστηριότητα της παραγωγής, της αγοράς και της πώλησης προϊόντων και υπηρεσιών που γίνεται με σκοπό την εξασφάλιση εισοδήματος.

Οικονομία
Το σύνολο των ενεργειών των ανθρώπων που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους στην προσπάθειά τους να εξασφαλίσουν τα μέσα για να ζήσουν.

Ανάγκη
Το δυσάρεστο αίσθημα που δημιουργείται από κάποια έλλειψη και συνοδεύεται από την προσπάθεια του ανθρώπου να το εξουδετερώσει.

Με τη συνεχή εξέλιξη του πολιτισμού και την κοινωνική συμβίωση των ανθρώπων δημιουργήθηκαν οι ανάγκες του καλλωπισμού, της επικοινωνίας, της ενημέρωσης και ειδικότερα οι ανάγκες για μεγαλύτερο αυτοκίνητο, διακοπές στο εξωτερικό, καλύτερο σπίτι, ακριβότερα ρούχα, καλύτερη εκπαίδευση, καθαρότερο περιβάλλον κ.λπ. Στην αρχή οι ανάγκες αυτές εμφανίζονται ως ανάγκες πολυτέλειας ή επίδειξης και σιγά-σιγά όταν τα προϊόντα γίνουν γνωστά και προσιτά σε όλους, εξελίσσονται σε συνηθισμένες κοινωνικές ανάγκες. Οι ανάγκες αυτές λέγονται **Κοινωνικές ανάγκες ή ανάγκες Πολιτισμού (wants)**. Με την ανάπτυξη του πολιτισμού, της επιστήμης και της τεχνολογίας εμφανίζονται καινούργια αγαθά, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συνεχώς νέες ανάγκες και οι κοινωνικές ανάγκες συνεχώς να πολλαπλασιάζονται. **Οι Κοινωνικές ανάγκες ή ανάγκες Πολιτισμού είναι απεριόριστες και αυξάνονται συνεχώς.** Στην ανάπτυξη νέων αναγκών έχει συμβάλει σημαντικά το εμπόριο, η διαφήμιση, η τάση του ανθρώπου να μιμείται τους άλλους και η προσπάθειά του να βελτιώνει συνεχώς το βιοτικό του επίπεδο.

Αγαθά

Όλα τα μέσα που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους και να συμβάλουν στην οικονομική ευημερία.

Ελεύθερα αγαθά

Τα αγαθά που προσφέρονται στον άνθρωπο δωρεάν από τη φύση, χωρίς ο ίδιος να καταβάλλει καμία προσπάθεια, χρόνο και χρήμα για να τα αποκτήσει.

Οικονομικά αγαθά

Τα αγαθά που έχει δημιουργήσει ο άνθρωπος, και απαιτείται χρόνος, κόπος και χρήμα για να τα αποκτήσει.

Υλικά αγαθά

Τα αγαθά που έχουν υλική υπόσταση.

Άυλα αγαθά

Τα αγαθά που δεν έχουν υλική υπόσταση, δηλαδή οι υπηρεσίες.

Καταναλωτικά αγαθά

Τα αγαθά που χρησιμοποιούνται από τους τελικούς καταναλωτές για την ικανοποίηση των αναγκών τους.

Παραγωγικά αγαθά

Τα αγαθά που έχουν παραχθεί για να χρησιμοποιηθούν από τους παραγωγούς για την παραγωγή άλλων αγαθών και υπηρεσιών.

1.2.2 ΑΓΑΘΑ

Τα αγαθά που χρησιμεύουν για την ικανοποίηση των αναγκών του ανθρώπου μπορεί να είναι ελεύθερα ή οικονομικά, υλικά ή άυλα, καταναλωτικά ή παραγωγικά.

Ελεύθερα (δωρεάν) αγαθά είναι τα αγαθά που προσφέρονται στον άνθρωπο δωρεάν από τη φύση, χωρίς ο ίδιος να καταβάλλει καμία προσπάθεια, χρόνο και χρήμα για να τα αποκτήσει. Για παράδειγμα, ο ατμοσφαιρικός αέρας, το φως του ήλιου, η άμμος της ερήμου, το νερό της θάλασσας κ.ά.

Τα **οικονομικά αγαθά** είναι όσα έχει δημιουργήσει ο άνθρωπος, και απαιτείται χρόνος, κόπος και χρήμα για να τα αποκτήσει. Εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, όλα σχεδόν τα αγαθά που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος είναι οικονομικά.

Τα οικονομικά αγαθά όμως, βρίσκονται σε περιορισμένες ποσότητες σε σχέση με τις απεριόριστες ανάγκες των ανθρώπων. Αυτό συμβαίνει γιατί οι συντελεστές παραγωγής (εργασία, πρώτες ύλες, μηχανήματα και φυσικοί πόροι), οι οποίοι απαιτούνται για την παραγωγή των αγαθών και υπηρεσιών, βρίσκονται σε περιορισμένες ποσότητες.

Αγαθά, όπως το ψωμί, το νερό, τα φρούτα, το ποδήλατο, το κινητό τηλέφωνο είναι **υλικά αγαθά** γιατί έχουν υλική υπόσταση.

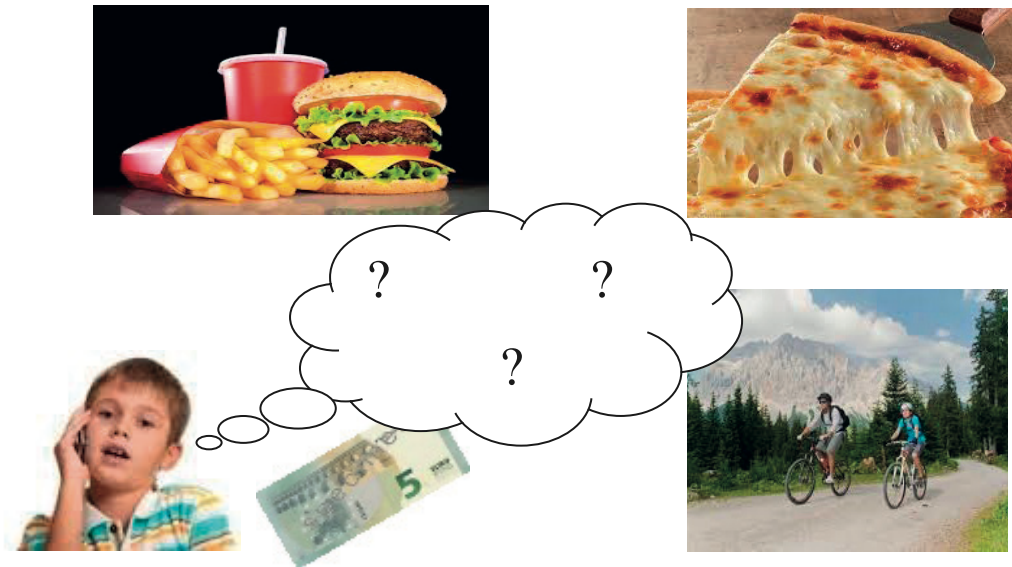
Άυλα αγαθά είναι οι προσωπικές υπηρεσίες όπως του γιατρού, του εκπαιδευτικού, του δικηγόρου, του ηθοποιού, κ.λπ. Τα αγαθά αυτά δεν έχουν υλική υπόσταση γι' αυτό και χαρακτηρίζονται ως άυλα αγαθά.

Τα τρόφιμα, τα έπιπλα, ο ρουχισμός, ο οικιακός εξοπλισμός κ.λπ. που χρησιμοποιούνται από τους τελικούς καταναλωτές για την ικανοποίηση των αναγκών τους, ονομάζονται **Καταναλωτικά αγαθά**.

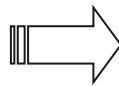
Παραγωγικά αγαθά είναι όσα παράγονται για να χρησιμοποιηθούν από τους παραγωγούς για την παραγωγή άλλων αγαθών και υπηρεσιών, όπως τα μηχανήματα, τα εργαλεία, τα καύσιμα, οι πρώτες ύλες και άλλα αναλώσιμα υλικά.

1.3 ΣΤΕΝΟΤΗΤΑ

Όλα τα οικονομικά προβλήματα προκύπτουν από το γεγονός ότι οι άνθρωποι ζητούν πολύ περισσότερα από ό,τι μπορούν να αποκτήσουν.

Με €5.00 που διαθέτει ο μαθητής σε ποια από τις τρεις επιλογές θα καταλήξει;

1. Να αγοράσει χάμπουργκερ και αναψυκτικό;
2. Να αγοράσει πίτσα;
3. Να νοικιάσει ποδήλατο για μια ημέρα;

Όλοι θέλουν χρόνο για να απολαύσουν αθλητικά παιχνίδια, να διαβάσουν βιβλία και περιοδικά, να παρακολουθήσουν ταινίες, να ακούσουν μουσική, να συναντηθούν με τους φίλους τους, να ταξιδέψουν και να ασχοληθούν με διάφορες άλλες δραστηριότητες που θεωρούν χρήσιμες και τους ευχαριστούν. Το τι μπορεί ο καθένας να πετύχει είναι περιορισμένο από τον χρόνο, από το εισόδημά του και από τις τιμές που θα πληρώσει. Αυτά που θα επιτύχουμε ως κοινωνία εξαρτώνται από τους συντελεστές παραγωγής (εργασία, πρώτες ύλες, κεφάλαιο και φυσικοί πόροι), οι οποίοι είναι περιορισμένοι τόσο σε ποσότητα, όσο και σε χρήση και μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο για ένα συγκεκριμένο σκοπό ανά πάσα στιγμή. Με περιορισμένους συντελεστές παραγωγής, περιορισμένη θα είναι και η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών και κατά συνέπεια περιορισμένη θα είναι η ικανοποίηση των αναγκών των ανθρώπων. Σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να αυξηθεί η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών σε τέτοιο βαθμό, ώστε να ικανοποιηθούν πλήρως όλες οι ανάγκες των ανθρώπων. Η ανεπάρκεια των συντελεστών παραγωγής και κατ' επέκταση των αγαθών και υπηρεσιών λέγεται **Στενότητα**. Τόσο οι φτωχοί όσο και οι πλούσιοι αντιμετωπίζουν στενότητα. Οικογένειες και με τους δύο γονείς άνεργους για μεγάλο χρονικό διάστημα, στερούνται βασικών αγαθών όπως τροφής, ρουχισμού, συνεχούς παροχής ηλεκτρικού ρεύματος κ.λπ. διότι οι γονείς δεν έχουν τα απαιτούμενα χρήματα για να τα εξασφαλίσουν. Ακόμα, όμως και πολυεκατομμυριούχοι δεν μπορούν να ικανοποιήσουν όλες τους τις ανάγκες. Ο πολυεκατομμυριούχος ποδοσφαιριστής θέλει να περάσει το Σαββατοκύριακό του

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

παίζοντας ποδόσφαιρο και γυρίζοντας διαφημιστικό φιλμάκι, αλλά δεν μπορεί να κάνει και τα δύο ταυτόχρονα.

Στενότητα

Η ανεπάρκεια των συντελεστών παραγωγής και των αγαθών και υπηρεσιών για να ικανοποιηθούν πλήρως όλες οι ανάγκες των ανθρώπων.

Θεμελιώδες Οικονομικό Πρόβλημα

Η στενότητα των διαθέσιμων μέσων ικανοποίησης των αναγκών, που είναι περιορισμένα, σε σύγκριση με τις κοινωνικές ανάγκες οι οποίες είναι απεριόριστες.

Ως κοινωνία ζητούμε καλύτερο σχέδιο υγείας, καλύτερη εκπαίδευση, καθαρότερο περιβάλλον, καλύτερες ευκαιρίες και συνθήκες εργασίας κ.λπ. Για να γίνουν όλα αυτά ο άνθρωπος χρειάζεται να κάνει επιλογές, γιατί στενότητα υπάρχει παντού.

Ο λόγος ύπαρξης της στενότητας είναι οι απεριόριστες κοινωνικές ανάγκες ή ανάγκες πολιτισμού (wants) των ανθρώπων σε σχέση με τους περιορισμένους διαθέσιμους παραγωγικούς πόρους (φύση, εργασία, κεφάλαιο). Το πρόβλημα της στενότητας αποτελεί ουσιαστικά το **Θεμελιώδες ή Βασικό Οικονομικό Πρόβλημα**.

Σημαντικό: Το Οικονομικό πρόβλημα κάθε κοινωνίας **δεν** οφείλεται στην έλλειψη χρημάτων. Οφείλεται στη διαφορά που υπάρχει μεταξύ των **απεριόριστων αναγκών** του ανθρώπου και της **περιορισμένης ποσότητας συντελεστών παραγωγής**. Ακόμα, και αν όλοι οι άνθρωποι είχαν όσα χρήματα επιθυμούσαν, δεν θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν όλες τις ανάγκες, γιατί δεν θα υπήρχαν απεριόριστοι συντελεστές παραγωγής για να παράξουν όλα τα απαραίτητα αγαθά και υπηρεσίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Όλες οι κοινωνίες αντιμετωπίζουν το Θεμελιώδες ή Βασικό Οικονομικό Πρόβλημα. Αυτό σταδιακά γίνεται εντονότερο, κυρίως εξαιτίας:

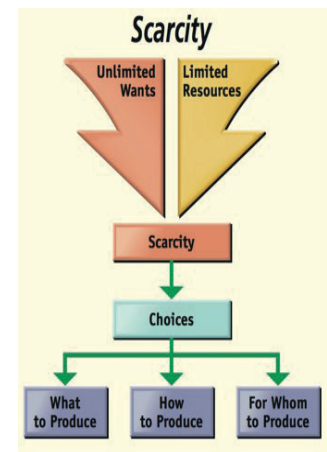
- της αδιάκοπης αύξησης του πληθυσμού με γοργούς ρυθμούς
- της κατασπατάλησης των διαθέσιμων πόρων σε καταστροφικούς πολέμους
- της εξάντλησης ορισμένων πηγών πρώτων υλών και ενέργειας (π.χ. πετρέλαιο)
- της έλλειψης κεφαλαίων και σύγχρονης τεχνολογίας.

Όλοι οι πιο πάνω λόγοι σε συνδυασμό με την προσπάθεια της ικανοποίησης των αναγκών επιβαρύνουν το περιβάλλον και συμβάλλουν στην υπερβολική χρήση των μη αναλώσιμων πόρων και στην επιδείνωση του βασικού οικονομικού προβλήματος.

Το οικονομικό πρόβλημα προκαλεί σε κάθε οικονομία τρία βασικά ερωτήματα. Η κοινωνία πρέπει να αποφασίσει:

- **Τι να παραχθεί και σε ποιες ποσότητες; (WHAT).** Για παράδειγμα, οι παραγωγικοί πόροι πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την ανέγερση σχολείων, δρόμων, κατοικιών, για την εκπαίδευση περισσότερων ιατρών, για την άμυνα, για την προστασία του περιβάλλοντος.
- **Πώς να παραχθεί; (HOW).** Με ποιον τρόπο να συνδυάσει τους διαθέσιμους παραγωγικούς πόρους ώστε να επιτύχει το μεγαλύτερο δυνατό αποτέλεσμα, δεδομένου ότι οι παραγωγικοί συντελεστές μπορούν να οργανωθούν με πολλούς τρόπους για την παραγωγή των ιδίων αγαθών; Για παράδειγμα η συσκευασία ξηρών καρπών μιας βιοτεχνίας μπορεί να γίνει με 20 εργάτες σε μια μέρα ή με 2 εργάτες και μια αυτόματη μηχανή συσκευασίας σε μια ώρα.
- **Για ποιον να παραχθεί; (FOR WHOM).** Τα αγαθά που έχουν παραχθεί πώς θα διανεμηθούν; Τι μερίδιο θα πάρει ο καθένας;

Οικονομική Επιστήμη

Μελετά τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία διαχειρίζεται τους περιορισμένους πόρους της.

Κόστος Ευκαιρίας

Αυτό από το οποίο πρέπει να παραιτηθεί κανείς (να θυσιάσει) για να αποκτήσει κάτι άλλο.

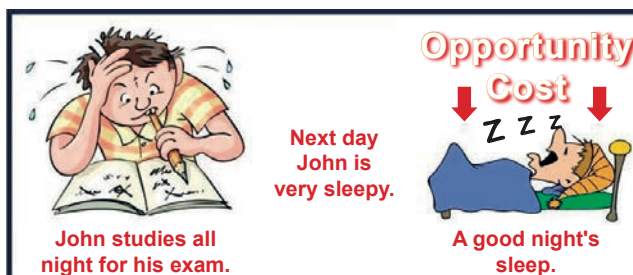
1.4 ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΙ ΚΟΣΤΟΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

Όλοι, άνθρωποι και κοινωνίες, βρίσκονται αντιμέτωποι με το Βασικό Οικονομικό Πρόβλημα. Επειδή αφενός τα διαθέσιμα μέσα, που συνήθως έχουν εναλλακτικές χρήσεις, είναι περιορισμένα και αφετέρου οι ανάγκες είναι απεριόριστες, οι άνθρωποι, οι επιχειρήσεις και το κράτος πρέπει να κάνουν επιλογές σε σχέση με την καλύτερη αξιοποίηση των ανεπαρκών διαθέσιμων μέσων. Η επιστήμη που μελετά τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία διαχειρίζεται τους περιορισμένους πόρους της, λέγεται **Οικονομική Επιστήμη** (Economics).

Ο μαθητής του παραδείγματός μας, με €5 που έχει στη διάθεσή του, μπορεί να εξασφαλίσει μόνο ένα από τα τρία αγαθά. Γι' αυτό πρέπει να επιλέξει μεταξύ χάμπουργκερ και αναψυκτικού, πίτσας ή της ενοικίασης ποδηλάτου. Αν επιλέξει να νοικιάσει το ποδήλατο για μια ημέρα αυτό σημαίνει ότι θα θυσιάσει και θα στερηθεί το όφελος που θα είχε αν επέλεγε την αμέσως επόμενη καλύτερη για τον ίδιο εναλλακτική λύση, που θα ήταν ή το χάμπουργκερ με το αναψυκτικό, ή η πίτσα. Η απώλεια της αμέσως επόμενης καλύτερης εναλλακτικής επιλογής αποτελεί την πραγματική θυσία, το πραγματικό κόστος οποιασδήποτε απόφασης. Στην Οικονομική Επιστήμη αυτό ονομάζεται **Κόστος Ευκαιρίας**. Έτσι, το κόστος ευκαιρίας της επιλογής της ενοικίασης ποδηλάτου είναι η θυσία της δεύτερης σε προτεραιότητα επιλογής του μαθητή, είτε αυτή θα ήταν το χάμπουργκερ με το αναψυκτικό ή η πίτσα.

Όσο περισσότερα τρόφιμα επιλέγει μια οικογένεια να αγοράσει, τόσο λιγότερα χρήματα της μένουν για να ξοδέψει για αγορά άλλων αγαθών όπως ρουχισμό. Το κόστος ευκαιρίας για την απόφαση αυτής της οικογένειας να αγοράσει περισσότερα τρόφιμα είναι η θυσία των άλλων αγαθών, που σύμφωνα με το παράδειγμά μας, είναι ο ρουχισμός, που επίσης ήθελε να αγοράσει αλλά αναγκάστηκε να εγκαταλείψει. Κάθε φορά που κάποιος επιλέγει κάτι στην πραγματικότητα παραιτείται από κάποια εναλλακτική επιλογή.

Επομένως, όταν γίνεται επιλογή, σημαίνει ότι κάτι θυσιάζεται, άρα υπάρχει κόστος. Πολλές φορές κατά τη διάρκεια της ημέρας σκεφτόμαστε το κόστος ευκαιρίας, χωρίς να το συνειδητοποιούμε, εφόσον συνεχώς κάνουμε επιλογές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Οι επιχειρήσεις πιθανόν να πρέπει να αποφασίσουν αν τα χρήματα που διαθέτουν, θα τα χρησιμοποιήσουν για επέκταση ή για ανακαίνιση του εργοστασίου τους, για διαφημιστική καμπάνια, για αγορά σύγχρονης τεχνολογίας ή για εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού τους.

Το ίδιο συμβαίνει όταν το κράτος επιθυμεί υλοποίηση πολλών αναπτυξιακών έργων που προγραμματίζει. Λειτουργώντας μέσα στα πλαίσια των οικονομικών του δεδομένων, τα οποία είναι περιορισμένα, πρέπει να αποφασίσει αν θα κτίσει καινούργιο νοσοκομείο ή αν θα κατασκευάσει νέο αυτοκινητόδρομο, ή αν θα κάνει άλλα αναπτυξιακά έργα κ.ά.

Οικονομική Αρχή ή Οικονομικό Αξίωμα

Η χρησιμοποίηση των διαθέσιμων μέσων με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο, ώστε να επιτευχθεί το μεγαλύτερο δυνατό αποτέλεσμα με τη μικρότερη δυνατή θυσία.

1.5 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΡΧΗ

Κάθε άνθρωπος, επιχείρηση, κοινωνία, κράτος ζυγίζει τα οφέλη σε σχέση με το κόστος κάθε δραστηριότητας και επιλέγει εκείνη που θα του επιφέρει το μεγαλύτερο δυνατό αποτέλεσμα με τη μικρότερη δυνατή θυσία, δηλαδή, με τον λιγότερο κόπο, χρόνο και κόστος. Με αυτό τον τρόπο εφαρμόζει την **Οικονομική Αρχή** ή το **Οικονομικό Αξίωμα**.

↑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ (όφελος)
↓ ΘΥΣΙΑ (μέσα)

Για παράδειγμα κάθε παραγωγός επιδιώκει να πετύχει τη μεγαλύτερη δυνατή παραγωγή και κέρδος (αποτέλεσμα), με το μικρότερο δυνατό κόστος παραγωγής (θυσία).

Αντίστοιχα, ο καταναλωτής επιδιώκει να ικανοποιήσει όσο το δυνατόν περισσότερες ανάγκες (αποτέλεσμα) δαπανώντας όσο το δυνατόν μικρότερο μέρος του εισοδήματός του (θυσία).

Το κυριότερο **κίνητρο** για την εφαρμογή της Οικονομικής Αρχής είναι επομένως, η στενότητα των συντελεστών παραγωγής σε σχέση με τις ανάγκες, δηλαδή το Οικονομικό Πρόβλημα.

Πραγματική Ροή

Τα νοικοκυριά, ως ιδιοκτήτες, διοχετεύουν τους παραγωγικούς συντελεστές διαμέσου της αγοράς συντελεστών προς τις επιχειρήσεις, όπου μετατρέπονται σε οικονομικά αγαθά, τα οποία διαμέσου της αγοράς των προϊόντων διοχετεύονται πίσω στα νοικοκυριά για κατανάλωση.

Χρηματική Ροή

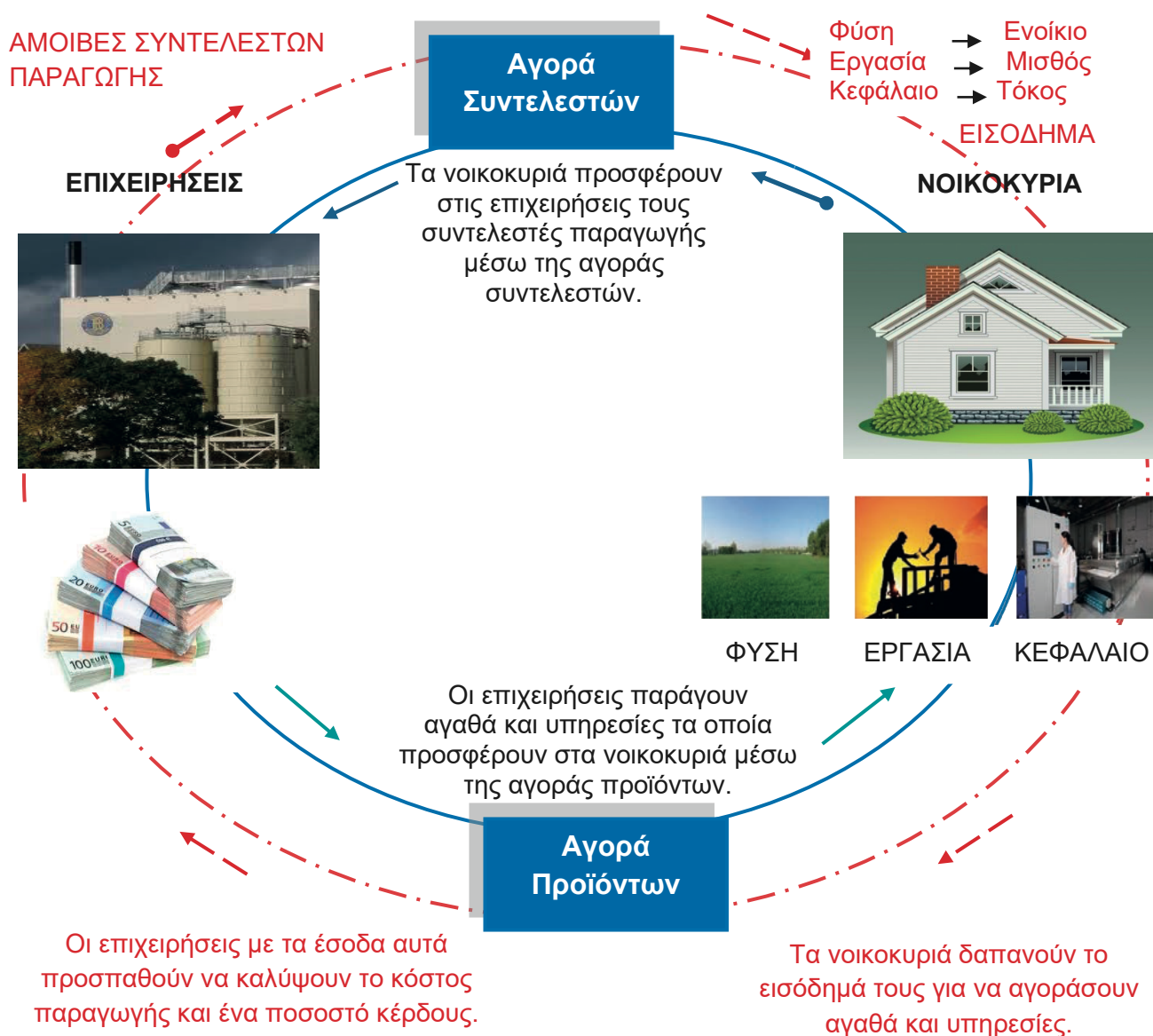
Οι αμοιβές που παίρνουν τα νοικοκυριά από τις επιχειρήσεις, για τη διάθεση των παραγωγικών συντελεστών και που αποτελούν τα εισοδήματά τους, δαπανούνται για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών που παράγουν οι επιχειρήσεις. Με τα έσοδα αυτά, οι επιχειρήσεις προσπαθούν να καλύψουν το κόστος παραγωγής και ένα ποσοστό κέρδους.

1.6 ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΥΚΛΩΜΑ

Η διαδικασία της ικανοποίησης των αναγκών του ανθρώπου αφορά τις επιχειρήσεις ή παραγωγούς και τα νοικοκυριά ή καταναλωτές. Μεταξύ των δύο υπάρχει μια αμφίδρομη σχέση που παρουσιάζεται στο πιο κάτω διάγραμμα και το οποίο περιγράφει με απλοποιημένο τρόπο τη λειτουργία μιας Οικονομίας.

Οι επιχειρήσεις, για την παραγωγή των προϊόντων των αναγκών για την ικανοποίηση των αναγκών του ανθρώπου, χρειάζονται τους παραγωγικούς συντελεστές. Κάτοχοι των παραγωγικών συντελεστών είναι τα νοικοκυριά. Οι επιχειρήσεις εξασφαλίζουν τους συντελεστές παραγωγής, μέσω της αγοράς των συντελεστών παραγωγής και σε αντάλλαγμα δίδουν στα νοικοκυριά τις αντίστοιχες αμοιβές. Για παράδειγμα, για την προσφορά της γης τα νοικοκυριά παίρνουν ως αμοιβή ενοίκιο, για την εργασία παίρνουν μισθό και για το κεφάλαιο παίρνουν τόκο. Οι αμοιβές αυτές αποτελούν τα εισοδήματα των νοικοκυριών ή καταναλωτών. Το μεγαλύτερο μέρος από τα εισοδήματα αυτά, τα νοικοκυριά το δαπανούν μέσω της αγοράς προϊόντων για κατανάλωση, το δε υπόλοιπο το αποταμιεύουν και το προσφέρουν μέσω της αγοράς συντελεστών πίσω στις επιχειρήσεις για δανεισμό και επενδύσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Πραγματική Ροή —————

Χρηματική Ροή - - - - -

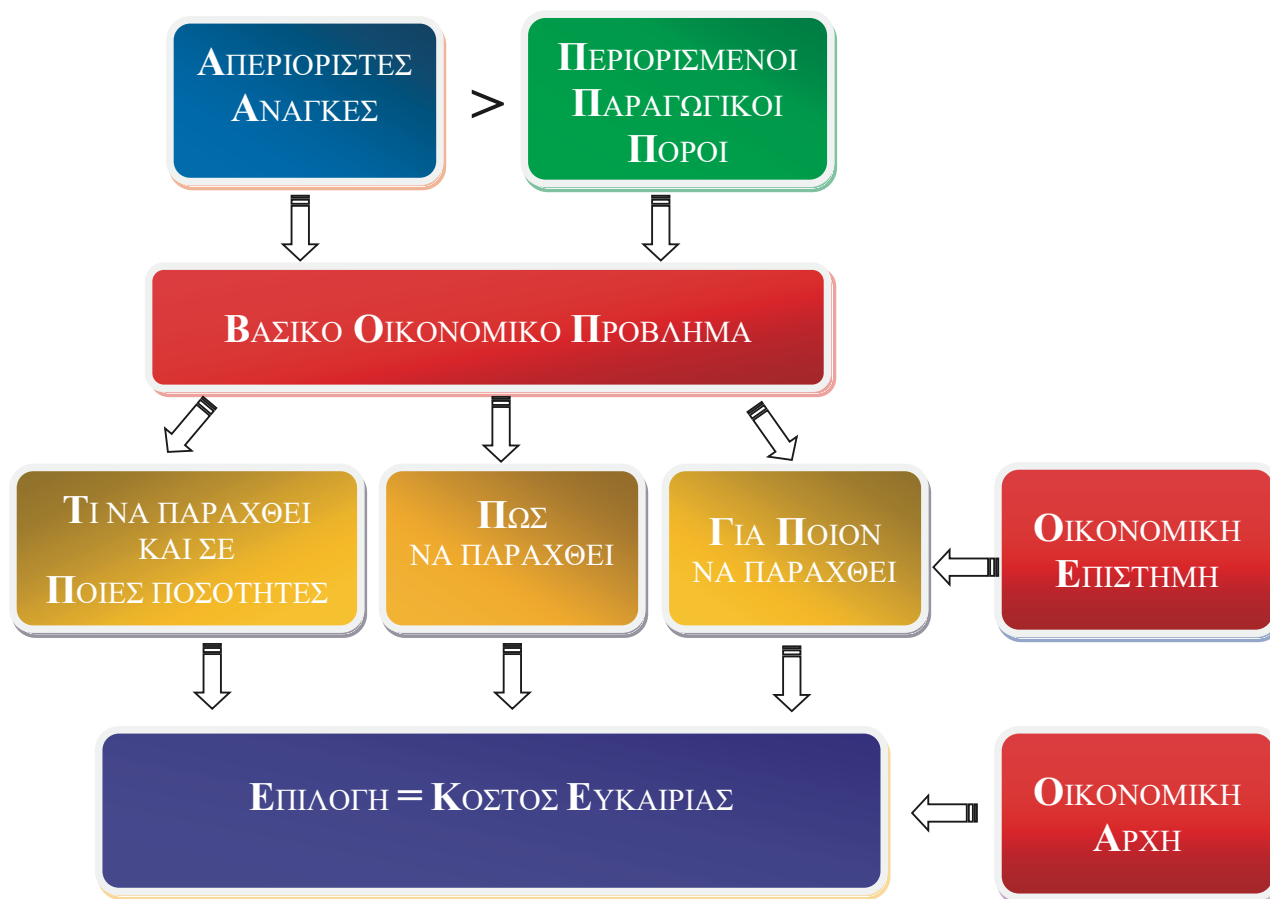
Στη συνέχεια, οι επιχειρήσεις με την απόκτηση των παραγωγικών συντελεστών προχωρούν στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, τα οποία προσφέρουν προς πώληση στα νοικοκυριά ή καταναλωτές, μέσω της αγοράς προϊόντων. Τα έσοδα αυτά των επιχειρήσεων θα πρέπει όχι μόνο να καλύπτουν το κόστος παραγωγής, αλλά και να επιφέρουν κέρδη στις επιχειρήσεις, ώστε να μπορούν να επιβιώσουν και να συνεχίσουν την οικονομική τους δραστηριότητα.

Το οικονομικό κύκλωμα μπορεί να γίνει πιο περίπλοκο αν προσθέσουμε και άλλες ροές που στην πραγματικότητα συμβαίνουν, όπως τις συναλλαγές των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών με το κράτος ή με το εξωτερικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Συμπερασματικά, έχουμε δύο αντίθετες κυκλικές ροές:

- Την **Πραγματική ροή** (κυκλική ροή παραγωγικών συντελεστών, αγαθών και υπηρεσιών), όπου τα νοικοκυριά προμηθεύουν τις επιχειρήσεις με συντελεστές παραγωγής, τους οποίους χρησιμοποιούν με τη σειρά τους οι επιχειρήσεις για να παράγουν αγαθά και υπηρεσίες και στη συνέχεια, τα προωθούν στα νοικοκυριά.
- Τη **Χρηματική ροή** (κυκλική ροή εισοδημάτων) όπου τα νοικοκυριά αμείβονται από τις επιχειρήσεις για την προσφορά των παραγωγικών συντελεστών. Οι αμοιβές αυτές αποτελούν τα εισοδήματα των νοικοκυριών τα οποία δαπανούν για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από τις επιχειρήσεις. Με τα έσοδα αυτά, οι επιχειρήσεις προσπαθούν να καλύψουν το κόστος παραγωγής και ένα ποσοστό κέρδους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να αναφέρετε πότε μια δραστηριότητα θεωρείται Οικονομική **Παράγραφος 1.1**

Μια ενέργεια είναι Οικονομική όταν αφορά την παραγωγή, πώληση ή αγορά προϊόντων και υπηρεσιών τα οποία είναι απαραίτητα για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών. Η ενέργεια αυτή χαρακτηρίζεται Οικονομική όταν έχει καταβληθεί ανθρώπινη προσπάθεια και όταν έχει σκοπό να κερδιθεί εισόδημα .

2. Να σημειώσετε ΝΑΙ ή ΟΧΙ, αν η κάθε πρόταση αποτελεί οικονομική δραστηριότητα:

α) Όταν κάποιος παρακολουθεί μια ταινία στην τηλεόραση	ΟΧΙ	Παράγραφος 1.1
β) Όταν ο γεωργός οργώνει το χωράφι του	ΝΑΙ	
γ) Όταν ο εργάτης δουλεύει στο εργοστάσιο	ΝΑΙ	
δ) Όταν κάνουμε περίπατο στην ακρογιαλιά	ΟΧΙ	
ε) Όταν ο κτηνοτρόφος περιποιείται τα ζώα του	ΝΑΙ	
ζ) Όταν ο γιατρός εξετάζει τον ασθενή	ΝΑΙ	
η) Όταν παίζουμε μπάλα με τους φίλους μας	ΟΧΙ	
θ) Όταν κάποιος βάφει το σπίτι του	ΟΧΙ	
ι) Όταν το λεωφορείο μεταφέρει επιβάτες	ΝΑΙ	
κ) Όταν η νοικοκυρά καθαρίζει το σπίτι της	ΟΧΙ	
λ) Όταν η οικιακή βοηθός καθαρίζει το σπίτι.	ΝΑΙ	

3. Να δώσετε τον ορισμό της έννοιας «ανάγκη». **Παράγραφος 1.2.1**

Ανάγκη είναι το δυσάρεστο αίσθημα που δημιουργείται από κάποια έλλειψη και συνοδεύεται από την προσπάθεια του ανθρώπου να το εξουδετερώσει.

4. Να γράψετε Φ ή Κ δίπλα σε κάθε αγαθό, ανάλογα με το αν ικανοποιεί Φυσική ή Κοινωνική ανάγκη: **Παράγραφος 1.2.1**

Τηλεόραση	Κοινωνική (επικοινωνία- ενημέρωση)	Τηλέφωνο	Κοινωνική (επικοινωνία)
Βιβλίο	Κοινωνική (εκπαίδευση)	Πολυθρόνα	Κοινωνική (καλύτερο σπίτι)
Φόρεμα	Φυσική (ένδυση)	Αυτοκίνητο	Κοινωνική (καλύτερη μεταφορά)
Ψωμί	Φυσική (τροφή)	Σπίτι	Φυσική (στέγη)
Γάλα	Φυσική (τροφή)	Ρολόι	Κοινωνική (ενημέρωση)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

5. Να γράψετε δύο διαφορές μεταξύ Φυσικών και Κοινωνικών αναγκών. **Παράγραφος 1.2.1**
- α) Οι φυσικές ανάγκες είναι απαραίτητες για την επιβίωση του ατόμου οι κοινωνικές εμφανίζονται ως ανάγκες πολυτελείας ή επίδειξης.
 - β) Οι φυσικές ανάγκες επιβάλλονται στον άνθρωπο από τη φύση ενώ οι κοινωνικές δημιουργούνται από την εξέλιξη του πολιτισμού και την κοινωνική συμβίωση των ανθρώπων
6. Να ορίσετε τις έννοιες των πιο κάτω αγαθών: **Παράγραφος 1.2.2**
- α) Ελεύθερα και Οικονομικά **σελ.10**
 - β) Υλικά και Άυλα **σελ.10**
 - γ) Καταναλωτικά και Παραγωγικά **σελ.10**
7. Να γράψετε το αντίθετο: **Παράγραφος 1.2.2**
- α) Υλικά αγαθά **Άυλα αγαθά**
 - β) Καταναλωτικά αγαθά **Παραγωγικά αγαθά**
 - γ) Ελεύθερα αγαθά **Οικονομικά αγαθά**
8. Να γράψετε δύο παραδείγματα για κάθε κατηγορία αγαθών: **Παράγραφος 1.2.2**
- α) Υλικά: **Έπιπλα, αυτοκίνητα**.....
 - β) Άυλα: **Υπηρεσίες γιατρού, δικηγόρου**¹.....
 - γ) Καταναλωτικά: **Ψωμί, φόρεμα**.....
 - δ) Παραγωγικά: **Ψυγείο καταστήματος, αυτοκίνητο εταιρικό**
 - ε) Ελεύθερα: **Νερό της θάλασσας, θερμότητα του ήλιου**.....
9. Το ίδιο αγαθό μπορεί να είναι άλλοτε ελεύθερο και άλλοτε οικονομικό.
Να γράψετε δύο παραδείγματα: **Παράγραφος 1.2.2**
- α) **Το νερό μιας πηγής είναι ελεύθερο, όταν εμφιαλωθεί γίνεται οικονομικό**.....
 - β) **Τα ψάρια στην θάλασσα είναι ελεύθερα αγαθά, όταν τα ψαρέψει κάποιος και τα πουλήσει στην αγορά γίνονται οικονομικά.**

¹ Στα άυλα περιλαμβάνονται και οι μορφές ή καταστάσεις ενέργειας όπως το φως της λάμπας, θερμότητα καλοριφέρ.

10. Να κατατάξετε τα πιο κάτω αγαθά στις τρεις κατηγορίες, βάζοντας ✓ στις κατάλληλες στήλες:

Κατηγορία Αγαθών	Ελεύθερο	Οικονομικό	Υλικό	Άυλο	Καταναλωτικό	Παραγωγικό
Λεωφορείο		✓	✓			✓
Νερό της πηγής για εμφιάλωση		✓	✓			✓
Ψυγείο εστιατορίου		✓	✓			✓
Θερμότητα του ήλιου	✓			✓	✓	
Εργαλεία ξυλουργού		✓	✓			✓
Ιατρικές υπηρεσίες		✓		✓	✓	
Οικογενειακό αυτοκίνητο		✓	✓		✓	
Έπιπλα στο σπίτι		✓	✓		✓	
Τρόφιμα στο σπίτι		✓	✓		✓	
Τρόφιμα στα ράφια υπεραγοράς (Σ. Μάρκετ)		✓	✓			✓
Πρώτες ύλες		✓	✓			✓
Νομικές υπηρεσίες		✓		✓		✓

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

11. Να γράψετε, δίπλα από κάθε πρόταση, ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ: [Παράγραφος 1.2.2](#)

Ελεύθερα αγαθά λέγονται εκείνα που:

- α) παρέχονται στους πολίτες δωρεάν από το κράτος (δημόσια αγαθά) [Λάθος](#) (παρέχονται από τη φύση)
- β) προσφέρονται στους ανθρώπους δωρεάν από τη φύση [Σωστό](#)
- γ) η απόκτησή τους δεν απαιτεί καταβολή προσπάθειας [Σωστό](#)
- δ) δεν τα χρειάζεται κανένας. [Λάθος](#)

12. Να γράψετε, δίπλα από κάθε πρόταση, ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ: [Παράγραφος 1.2 & 1.3](#)

- α) Το νερό στις βρύσες του σχολείου είναι ελεύθερο αγαθό [Λάθος](#) (δημόσιο αγαθό)
- β) Όλοι οι άνθρωποι έχουν τις ίδιες ανάγκες [Λάθος](#)
- γ) Το πρόβλημα της στενότητας αφορά μόνο τα οικονομικά αγαθά [Σωστό](#)

13. Να ορίσετε την έννοια «Οικονομικό πρόβλημα» και να εξηγήσετε πού οφείλεται. [Παράγραφος 1.3](#)

[Οικονομικό πρόβλημα είναι ότι τα αγαθά είναι σε στενότητα, δηλαδή περιορισμένα](#)

[σε σύγκριση με τις κοινωνικές ανάγκες που προορίζονται να ικανοποιηθούν.](#)

14. Να γράψετε δίπλα σε κάθε πρόταση ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ: [Παράγραφος 1.3](#)

- α) Το οικονομικό πρόβλημα εμφανίζεται στην περίοδο μιας οικονομικής κρίσης [Λάθος](#)
- β) Το οικονομικό πρόβλημα οξύνεται όταν μειώνεται η παραγωγή αγαθών [Σωστό](#)
- γ) Το οικονομικό πρόβλημα οφείλεται στη στενότητα των παραγωγικών πόρων και των καταναλωτικών αγαθών σε σχέση με τις ανάγκες ¹ [Σωστό](#)
- δ) Οικονομικό πρόβλημα υπάρχει όταν τα προϊόντα μένουν απούλητα [Λάθος](#)
- ε) Στις πλούσιες χώρες δεν υπάρχει οικονομικό πρόβλημα. [Λάθος](#)

¹ Η στενότητα αφορά τόσο τα καταναλωτικά όσο και τα παραγωγικά αγαθά. Η πρόταση δεν είναι απόλυτη, δηλαδή δεν αναφέρει "μόνο των καταναλωτικών αγαθών", οπότε είναι σωστή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

15. Να υπογραμμίσετε το ΣΩΣΤΟ: [Παράγραφος 1.3](#)

Ο όρος «στενότητα» αγαθών σημαίνει ότι:

- α) Ενώ υπάρχουν αγαθά στην αγορά, οι άνθρωποι δεν έχουν χρήματα για να τα αγοράσουν
- β) Τα διαθέσιμα αγαθά είναι λίγα σε σύγκριση με τις ανθρώπινες ανάγκες [Σωστό](#)
- γ) Καμιά χώρα δεν μπορεί να παράγει μόνη της όλα τα αγαθά που χρειάζεται
- δ) Δεν υπάρχει μεγάλη ποικιλία αγαθών στην αγορά.

16. Να αναφέρετε 4 παράγοντες που επιδεινώνουν το οικονομικό πρόβλημα. [Παράγραφος 1.3](#)

- α) [Η αδιάκοπη αύξηση του πληθυσμού με γρήγορους ρυθμούς](#).....
- β) [Η κατασπατάληση των διαθέσιμων πόρων σε καταστροφικούς πολέμους](#).....
- γ) [Η εξάντληση ορισμένων πηγών πρώτων υλών και ενέργειας \(π.χ. πετρέλαιο\)](#).....
- δ) [Η έλλειψη κεφαλαίων και σύγχρονης τεχνολογίας](#).....

17. Να υπογραμμίσετε το ΣΩΣΤΟ: [Παράγραφος 1.4](#)

Το κόστος ευκαιρίας ενός προϊόντος είναι:

- α) Η αξία του προϊόντος σε ευρώ
- β) Ο αριθμός των ωρών εργασίας που απαιτούνται για την εξασφάλιση των αναγκαίων χρημάτων για την αγορά του προϊόντος
- γ) Από τι παραιτείσαι για να αποκτήσεις το συγκεκριμένο προϊόν
- δ) Η ακριβότερη τιμή με την οποία παρουσιάζεται στην αγορά το προϊόν.

18. Να υπογραμμίσετε το ΣΩΣΤΟ: [Παράγραφος 1.4](#)

Η Αλεξία πήρε δώρο για τα γενέθλιά της €200. Στην προσπάθειά της να αποφασίσει πώς να τα ξοδέψει, κατέληξε σε πέντε επιλογές αξίας €200 η καθεμία: Επιλογή Α, επιλογή Β, επιλογή Γ, επιλογή Δ και επιλογή Ε. Στο τέλος κατέληξε στην επιλογή Ε.

Το κόστος ευκαιρίας αυτής της επιλογής είναι:

- α) Η αξία που θα είχαν για την Αλεξία η επιλογή των Α, Β, Γ, Δ σε συνδυασμό [Παράγραφος 1.4](#)
- β) Η αξία της αμέσως επόμενης επιλογής στην οποία θα κατέληγε στην περίπτωση που η επιλογή Ε δεν ήταν διαθέσιμη ή δεν υπήρχε
- γ) €200
- δ) €400

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

19. Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα που δηλώνει τη σωστή απάντηση: **Παράγραφος 1.4**
Ο Δημήτρης διάβαζε για δύο ώρες αντί να παρακολουθήσει ταινία με τους φίλους του. Το κόστος ευκαιρίας για τον Δημήτρη για την αφοσίωσή του στο διάβασμα είναι:
- α) Η βελτίωση στους βαθμούς του από τη μελέτη των δύο ωρών
 - β) Η βελτίωση στους βαθμούς του από τη μελέτη πλην την ικανοποίηση της παρακολούθησης της ταινίας
 - γ) Μηδέν. Εφόσον ο Δημήτρης διάλεξε να διαβάσει αντί να παρακολουθήσει ταινία με τους φίλους του, το διάβασμα θα πρέπει να έχει μεγαλύτερη αξία
 - δ) Η ικανοποίηση που θα αντλούσε αν παρακολουθούσε ταινία.
20. Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα που δηλώνει τη λανθασμένη πρόταση: **Παράγραφος 1.5**
Σύμφωνα με την Οικονομική Αρχή, ο άνθρωπος επιδιώκει να πετύχει:
- α) Το μεγαλύτερο αποτέλεσμα με τη μικρότερη θυσία
 - β) Δεδομένο αποτέλεσμα με τη μικρότερη θυσία
 - γ) Το μεγαλύτερο αποτέλεσμα με οποιαδήποτε θυσία
 - δ) Το μεγαλύτερο αποτέλεσμα με δεδομένα μέσα.
- Παράγραφος 1.4**
21. Με τους διαθέσιμους πόρους η ανθρωπότητα θα μπορούσε να προσφέρει καλύτερη ζωή στα εκατομμύρια των ανθρώπων που δυστυχούν. Να υποστηρίξετε την άποψη αυτή με δυο επιχειρήματα – εισηγήσεις.
- Θα μπορούσε εάν:**
>Γίνονταν πιο δίκαιη κατανομή πόρων
>Δεν γίνονταν σπατάλη πόρων
> Αειφόρος ανάπτυξη
22. **Παράγραφος 1.6**
Πώς λέγεται το διάγραμμα που παριστάνει τη λειτουργία μιας οικονομίας;
Οικονομικό κύκλωμα.....
23. Να σχεδιάσετε και να περιγράψετε με λίγα λόγια το οικονομικό κύκλωμα. **σελ.16-17**
24. Με βάση το οικονομικό κύκλωμα να εξηγήσετε πώς συνδέονται οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. **Παράγραφος 1.6**
25. α) Να αναφέρετε τις δύο ροές που συναντούμε σ' ένα οικονομικό κύκλωμα. **Πραγματικές και Χρηματικές ροές**
β) Να περιγράψετε την πορεία τους. **σελ. 18**

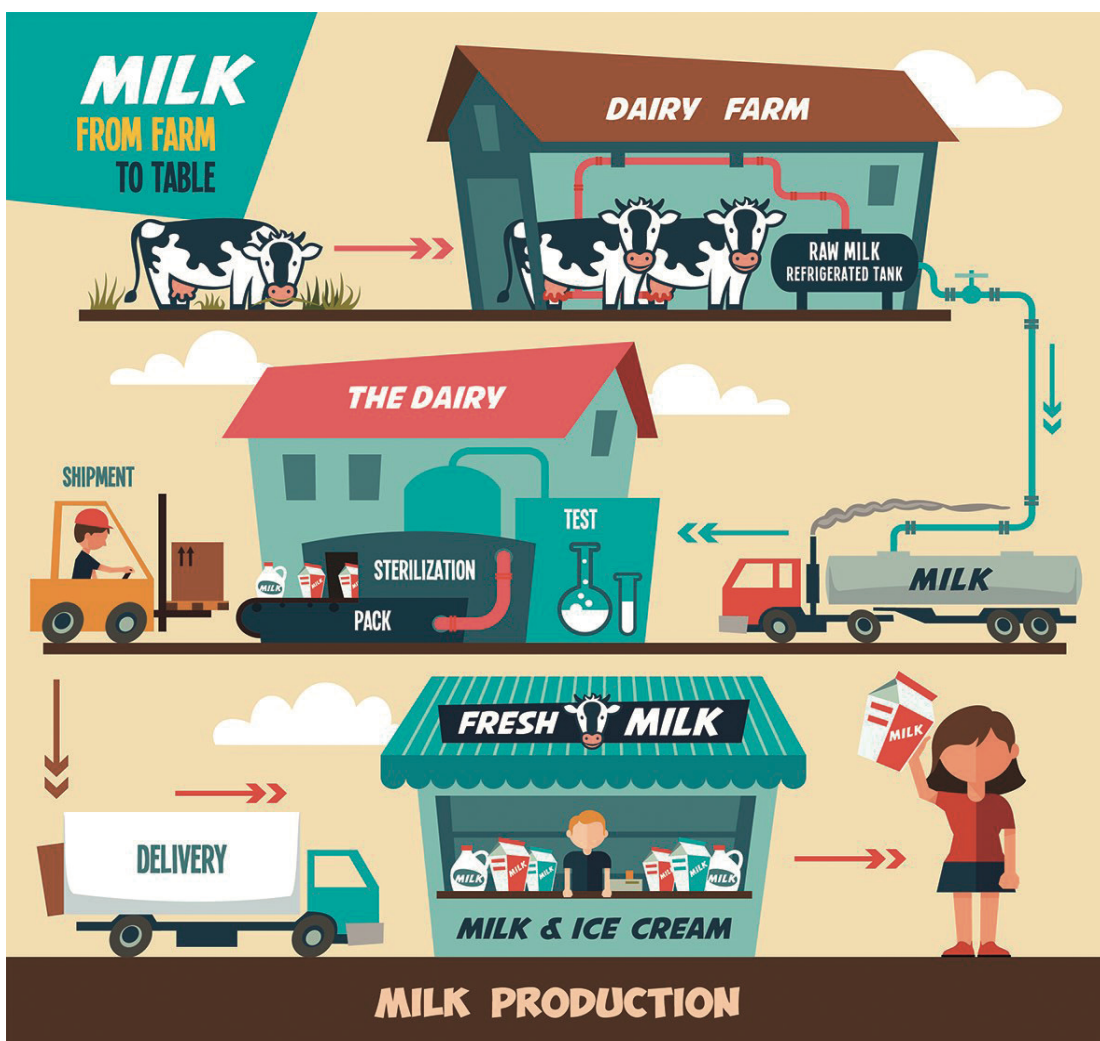
Φύλλο εργασίας Ανάγκες και Αγαθά:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου θα πρέπει να είστε σε θέση:

- ❖ Να κατανοείτε την έννοια της παραγωγής
- ❖ Να διακρίνετε τις διαφορές μεταξύ των τελικών και ενδιάμεσων αγαθών
- ❖ Να διακρίνετε και να κατανοείτε τους τομείς της παραγωγής
- ❖ Να κατανοείτε τα αίτια της μετατόπισης του Εργατικού δυναμικού.

2.1 ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ **Προτείνεται να χρησιμοποιηθεί το φύλλο εργασίας στη σελίδα 34**

Ο άνθρωπος, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις, στις οποίες του προσφέρονται δωρεάν κάποια αγαθά (ελεύθερα), πρέπει να παράγει αγαθά και υπηρεσίες για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του. Τα αγαθά αυτά παράγονται από τις επιχειρήσεις.

Παραγωγή είναι η διαδικασία κατά την οποία οι επιχειρήσεις, χρησιμοποιώντας τους συντελεστές της παραγωγής, παράγουν αγαθά και υπηρεσίες.

Παραγωγή

είναι η διαδικασία κατά την οποία οι επιχειρήσεις, χρησιμοποιώντας τους συντελεστές της παραγωγής, παράγουν αγαθά και υπηρεσίες.

Τομείς Παραγωγής

- Πρωτογενής
- Δευτερογενής
- Τριτογενής

Πρωτογενής Τομέας

περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες με τις οποίες ο άνθρωπος παίρνει αγαθά από τη φύση χωρίς να τα υποβάλει σε κατεργασία.

Συλλεκτική Παραγωγή

είναι η διαδικασία κατά την οποία ο άνθρωπος παίρνει αγαθά τα οποία έχει δημιουργήσει μόνη της η φύση, χωρίς τη συμβολή του.

Γεωργική Παραγωγή

ονομάζεται η παραγωγή κατά την οποία ο άνθρωπος παίρνει αγαθά από τη φύση που για την παραγωγή τους πρέπει να συμβάλει ο ίδιος με την εργασία του.

2.2. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ανάλογα με τον τρόπο που γίνεται η παραγωγή και το είδος του προϊόντος που παράγεται, οι παραγωγικές δραστηριότητες κατατάσσονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες, που ονομάζονται τομείς της παραγωγής.

Οι τομείς αυτοί είναι ο Πρωτογενής, ο Δευτερογενής και ο Τριτογενής.

Πρωτογενής Παραγωγή ή Πρωτογενής Τομέας

Ο Πρωτογενής τομέας περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες με τις οποίες ο άνθρωπος παίρνει αγαθά από τη φύση χωρίς να τα υποβάλει σε κατεργασία. Ο τομέας αυτός χωρίζεται στη Συλλεκτική παραγωγή και τη Γεωργική παραγωγή.

Συλλεκτική παραγωγή είναι η διαδικασία κατά την οποία ο άνθρωπος παίρνει αγαθά τα οποία έχει δημιουργήσει **μόνη της** η φύση, χωρίς τη συμβολή του.

Μερικά παραδείγματα συλλεκτικής παραγωγής είναι η εξόρυξη μεταλλευμάτων, πετρελαίου, φυσικού αερίου και άλλων ορυκτών, η υλοτομία, η αλιεία, η συλλογή άλατος, τα λατομεία κ.λπ.

Γεωργική Παραγωγή ονομάζεται η παραγωγή κατά την οποία ο άνθρωπος παίρνει αγαθά από τη φύση που για να παραχθούν πρέπει να συμβάλει ο ίδιος με την εργασία του. Στην κατηγορία αυτή ανήκει η γεωργία, η κτηνοτροφία, η πτηνοτροφία, η ιχθυοτροφία, η μελισσοκομία κ.λπ.

Δύο από τους σημαντικούς κλάδους του Πρωτογενούς Τομέα είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία

Ο Δευτερογενής Τομέας περιλαμβάνει τις δραστηριότητες με τις οποίες ο άνθρωπος επεξεργάζεται και μετατρέπει τα υλικά που παίρνει από την πρωτογενή παραγωγή, για να δημιουργήσει νέα προϊόντα.

Δευτερογενής Τομέας

- Μεταποίηση
- Κατασκευές
- Παραγωγή Ενέργειας

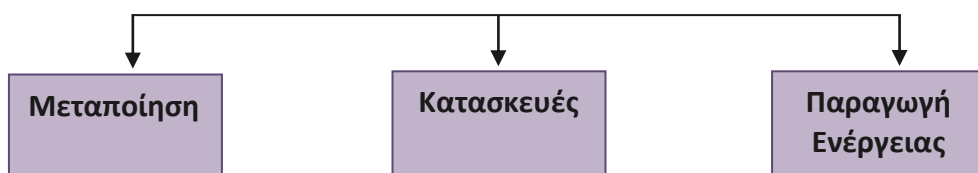
Δευτερογενής Παραγωγή ή Δευτερογενής Τομέας

Ο Δευτερογενής Τομέας περιλαμβάνει τις δραστηριότητες με τις οποίες ο άνθρωπος επεξεργάζεται και μετατρέπει τα υλικά που παίρνει από τον πρωτογενή τομέα, για να δημιουργήσει νέα προϊόντα.

Με την επεξεργασία και τον μετασχηματισμό των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα, δημιουργούνται άλλα προϊόντα, κατάλληλα να ικανοποιούν ανθρώπινες ανάγκες ή για να χρησιμοποιηθούν για περαιτέρω επεξεργασία, για παράδειγμα:

- Μέταλλα για παραγωγή αυτοκινήτων
- Πετρέλαιο για παραγωγή πλαστικού ή ενέργειας
- Μαλλί για παραγωγή υφασμάτων
- Φρούτα για παραγωγή μαρμελάδων ή χυμών.

Ο Δευτερογενής Τομέας χωρίζεται σε τρεις κλάδους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Η **μεταποίηση** περιλαμβάνει τη βιομηχανία (εργοστάσια) και τη βιοτεχνία (μικρά εργαστήρια).

Δευτερογενής Τομέας
Βιομηχανία

Οι κατασκευές, στις οποίες ανήκουν οι οικοδομές, οι κατασκευές δρόμων, λιμανιών, αεροδρομίων, φραγμάτων κ.λπ.

Δευτερογενής Τομέας
Κατασκευές

Η παραγωγή ενέργειας, όπως για παράδειγμα, η παραγωγή ηλεκτρισμού, από φυσικό αέριο ή πετρέλαιο, ή από αιολική ή ηλιακή ενέργεια.

Δευτερογενής Τομέας
Παραγωγή Ενέργειας

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι ο Δευτερογενής Τομέας παράγει μεγάλη ποικιλία προϊόντων, όπως καταναλωτικά αγαθά, διαρκή παραγωγικά αγαθά, ενδιάμεσα προϊόντα που χρησιμεύουν ως πρώτη ύλη για την παραγωγή άλλων αγαθών, καύσιμα και ενέργεια. Διαρκή αγαθά λέγονται αυτά τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλές φορές για τον ίδιο σκοπό χωρίς να μεταβάλλονται (π.χ. αυτοκίνητα, μηχανήματα κ.λπ.).

Τριτογενής Παραγωγή ή Τριτογενής Τομέας

Ο τομέας αυτός περιλαμβάνει την **παροχή υπηρεσιών** και τη **διανομή των αγαθών** στον καταναλωτή. Ειδικότερα, στον τομέα αυτό ανήκουν:

Τριτογενής Τομέας

Είναι ο τομέας που περιλαμβάνει την παροχή υπηρεσιών.

- Το εμπόριο, μέσω του οποίου φτάνουν τα αγαθά στους καταναλωτές, όπως, μεταφορά, αποθήκευση, πώληση
- Οι προσωπικές υπηρεσίες απευθείας στους καταναλωτές, για παράδειγμα, υπηρεσίες υγείας, ψυχαγωγίας, νομικές υπηρεσίες κ.ά
- Οι τράπεζες (δάνεια, καταθ έσεις, υπηρεσία ATM, ibanking)
- Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις (ασφάλειες ζωής, αυτοκινήτων, φωτιάς, υγείας)
- Οι τηλεπικοινωνίες (σταθερή και κινητή τηλεφωνία, διαδίκτυο)
- Τα ξενοδοχεία
- Οι υπηρεσίες ψυχαγωγίας (θέατρο, μουσική, καζίνο κ.ά)
- Οι δημόσιες υπηρεσίες (δημόσια σχολεία, νοσοκομεία, γραφεία εξυπηρέτησης του πολίτη κ.ά.)

Τριτογενής Τομέας
Παροχή Υπηρεσιών

**Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ ΕΚΕΙ
ΠΟΥ ΑΡΧΙΖΕΙ Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ**

Ένα τμήμα του τριτογενούς τομέα, λόγω της ραγδαίας ανάπτυξής του, μπορεί να θεωρηθεί ως **νέος τομέας παραγωγής**. Ο τομέας αυτός περιλαμβάνει τις οικονομικές δραστηριότητες που εξειδικεύονται στη συγκέντρωση, μετάδοση, επεξεργασία πληροφοριών. Μερικά παραδείγματα στον τομέα αυτό είναι η ανώτατη εκπαίδευση, η επιστημονική έρευνα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η ανάπτυξη λογισμικών, οι διαδικτυακές υπηρεσίες, κ.ά.

2.3. ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Οι πρώτες κοινωνίες ήταν καθαρά αγροτικές και όλοι οι άνθρωποι ασχολούνταν με την αναζήτηση τροφής. Με τη βελτίωση της τεχνολογίας, αυξήθηκε η παραγωγικότητα και δεν χρειάζεται να ασχολούνται όλοι οι άνθρωποι με την παραγωγή τροφίμων. Κάποιοι άρχισαν να εξειδικεύονται και να γίνονται τεχνίτες. Αντάλλαζαν ό,τι κατασκεύαζαν με άλλα αγαθά, για παράδειγμα, ο υποδηματοποιός αντάλλαζε τα παπούτσια που κατασκεύαζε με τρόφιμα. Όσο αυξανόταν η παραγωγικότητα, τόσο μειωνόταν το ποσοστό του πληθυσμού που απασχολείτο με τη γεωργία. Αυτή η τάση απέκτησε διαστάσεις μετά τη Βιομηχανική Επανάσταση (1760-1860), η οποία αύξησε δραματικά την παραγωγικότητα. Παράλληλα, το εμπόριο επέτρεψε ακόμα μεγαλύτερη εξειδίκευση.

Όσο προοδεύει και αναπτύσσεται μια χώρα, παρατηρείται μετατόπιση εργατικού δυναμικού από τον πρωτογενή τομέα προς τον δευτερογενή και τον τριτογενή. Αυτό σημαίνει ότι αυξάνεται το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που απασχολείται στον δευτερογενή και στον τριτογενή τομέα και μειώνεται το ποσοστό που απασχολείται στον πρωτογενή τομέα.

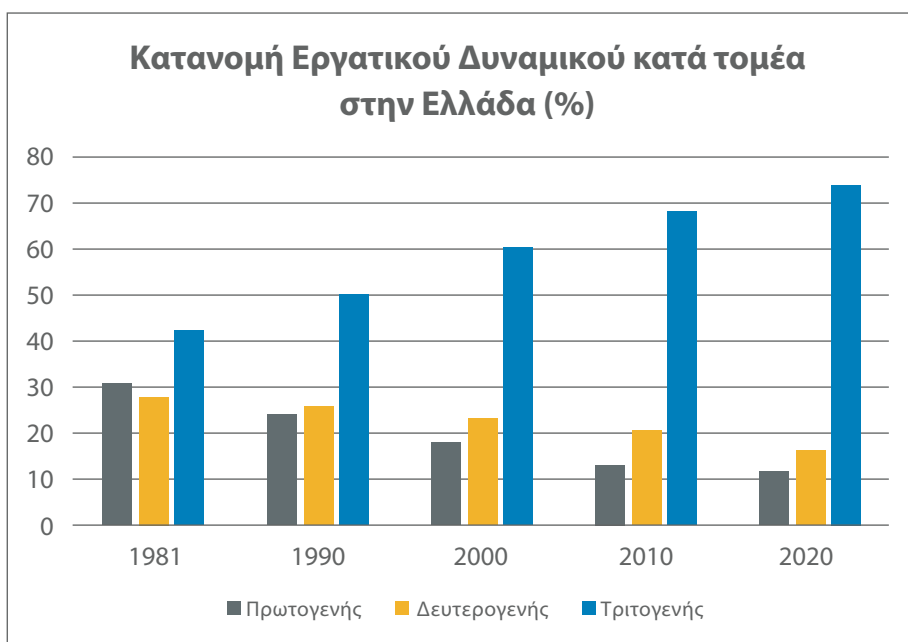
Οι κυριότεροι λόγοι που προκαλούν τη μετατόπιση του εργατικού δυναμικού από τον γεωργικό τομέα στον βιομηχανικό και στον τομέα υπηρεσιών είναι η ανάπτυξη του εμπορίου και η βελτίωση της τεχνολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Στον πιο κάτω πίνακα φαίνεται διαχρονικά η μετατόπιση του εργατικού δυναμικού της Ελλάδας από τον πρωτογενή στον τριτογενή τομέα.

Κατανομή Εργατικού Δυναμικού κατά τομέα στην Ελλάδα (%)

	1981	1990	2000	2010	2020
Πρωτογενής	30,7	23,9	17,3	12,4	10,6
Δευτερογενής	27,6	25,9	22,7	19,6	15,0
Τριτογενής	41,7	50,2	60,0	68,0	74,4

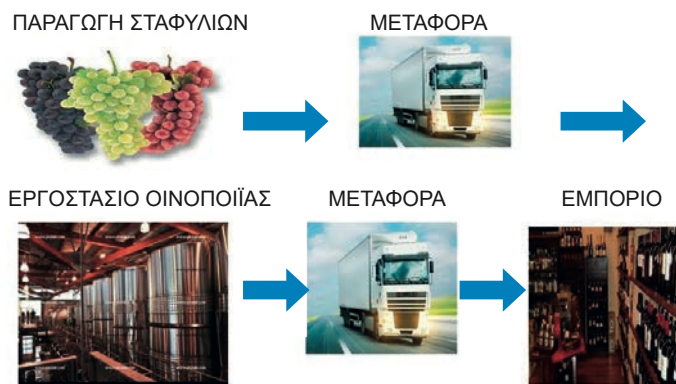
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ετήσιες χρονοσειρές Έρευνας Εργατικού Δυναμικού από το 1981 / 2023

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να ορίσετε την έννοια της «Παραγωγής». Παράγραφος 2.1
2. Να αναφέρετε τους τρεις τομείς της παραγωγής. Να εξηγήσετε με ποιες δραστηριότητες ασχολείται ο κάθε τομέας. Παράγραφος 2.2 Πλαίσιο σελ. 26,27, 29
3. Να εξηγήσετε σε τι διαφέρει η Συλλεκτική από τη Γεωργική παραγωγή. Παράγραφος 2.1
σελ.26
4. Να συμπληρώσετε: Παράγραφος 2.2
 - α) Η απόσπαση αγαθών από τη φύση είναι συλλεκτική, πρωτογενής παραγωγή
 - β) Η επεξεργασία ακατέργαστων υλικών και η μετατροπή τους σε άλλα αγαθά χρήσιμα στους καταναλωτές ή στους παραγωγούς είναι δευτερογενής παραγωγή
 - γ) Η παροχή υπηρεσιών είναι τριτογενής παραγωγή
 - δ) Η διανομή των αγαθών είναι τριτογενής παραγωγή
5. Να κατατάξετε τα παρακάτω επαγγέλματα στους τρεις τομείς της παραγωγής: Παράγραφος 2.2
 γεωργός, αρτοποιός, επιπλοποιός, γιατρός, κομμωτής, κτηνοτρόφος, ανθρακωρύχος, προγραμματιστής Η.Υ., έμπορος, οινοβιομήχανος, δικηγόρος, οικοδόμος, υποδηματοποιός, αμπελουργός, ψαράς, γραφίστας.

Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής
γεωργός	αρτοποιός	γιατρός
κτηνοτρόφος	επιπλοποιός	κομμώτρια
ανθρακωρύχος	οινοβιομήχανος	προγραμματιστής Η/Υ
αμπελουργός	οικοδόμος	έμπορος
ψαράς	υποδηματοποιός	δικηγόρος
		γραφίστας

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΜΕΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΠΑΡΑΓΩΓΗ

6. Να κατατάξετε τις παρακάτω επιχειρήσεις στους τρεις τομείς παραγωγής (σημειώστε Π, Δ ή Τ): [Παράγραφος 2.2](#)

α) Ιχθυοτροφείο	πρωτογενής τομέας
β) Τσιμεντοποιία	δευτερογενής τομέας
γ) Ελληνικές Αερογραμμές	τριτογενής τομέας
δ) Εταιρεία Μεταφοράς Δεμάτων	τριτογενής τομέας
ε) Εταιρεία Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας	δευτερογενής τομέας
ζ) Υπεραγορά (Σούπερ Μάρκετ)	τριτογενής τομέας
η) Θεατρικός Οργανισμός	τριτογενής τομέας
θ) Φάρμα	πρωτογενής τομέας
ι) Αλευρόμυλος	δευτερογενής τομέας
κ) Εργοστάσιο Επίπλων	δευτερογενής τομέας
λ) Οινοποιείο Διδύμους	δευτερογενής τομέας

7. Να υπογραμμίσετε τα σωστά: [Παράγραφος 2.2](#)

α) Κλάδοι της πρωτογενούς παραγωγής είναι:

- Η γεωργία
- Τα μεταλλεία
- Η κτηνοτροφία
- Η εμπορική ναυτιλία

β) Κλάδοι της δευτερογενούς παραγωγής είναι: [Παράγραφος 2.2](#)

- Η βιομηχανία
- Τα λατομεία
- Οι κατασκευές
- Η παραγωγή ενέργειας
- Τα μεταλλεία

γ) Κλάδοι της τριτογενούς παραγωγής είναι: [Παράγραφος 2.2](#)

Το εμπόριο	Η ιατρική περίθαλψη
Η αλιεία	Η εκπαίδευση
Οι μεταφορές	Οι οικοδομές
Η αμπελουργία	Οι τηλεπικοινωνίες
Ο τουρισμός	Οι τράπεζες

8. Να υπογραμμίσετε το σωστό: [Παράγραφος 2.2](#)

Όταν αναπτύσσεται η οικονομία μιας χώρας, παρατηρείται μετατόπιση εργατικού δυναμικού:

- α) Από τον τριτογενή και τον δευτερογενή τομέα προς τον πρωτογενή
- β) Από τον τριτογενή τομέα προς τον δευτερογενή και τον πρωτογενή
- γ) Από τον πρωτογενή τομέα προς τον δευτερογενή και τον τριτογενή
- δ) Από τον δευτερογενή τομέα προς τον πρωτογενή και τον τριτογενή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Παράγραφος 2.3

9. Να γράψετε δύο αιτίες της μετακίνησης εργατικού δυναμικού από τον πρωτογενή προς τον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα:

α) βελτίωση της τεχνολογίας.....

.....

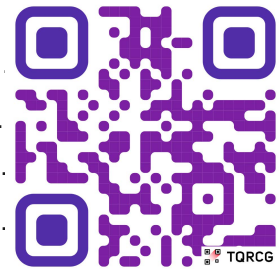
β) ανάπτυξη του εμπορίου

.....

10. Ποιος είναι ο πιο σημαντικός τομέας παραγωγής στην Ελλάδα; Να αναφέρετε τους πιθανούς λόγους.

Φύλλο εργασίας Τομείς παραγωγής στην Ελλάδα -

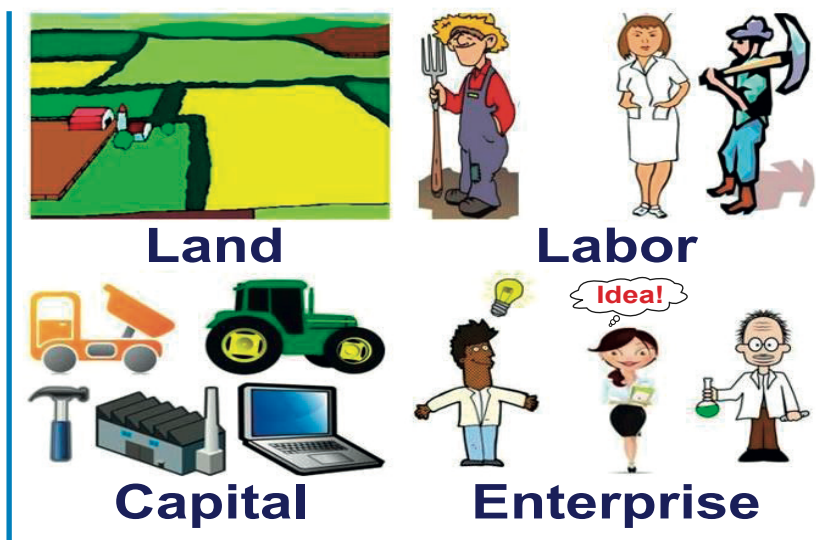
Μετακίνηση εργατικού δυναμικού...

Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου θα πρέπει να είστε σε θέση:

- ❖ Να διακρίνετε και να κατανοείτε τους συντελεστές παραγωγής
- ❖ Να γνωρίζετε την έννοια της Εργασίας
- ❖ Να διακρίνετε την εργασία σε πνευματική, σωματική, ειδικευμένη και ανειδίκευτη
- ❖ Να γνωρίζετε την έννοια της παραγωγικότητας της εργασίας
- ❖ Να υπολογίζετε την παραγωγικότητα της εργασίας
- ❖ Να γνωρίζετε και να εξηγείτε τα κυριότερα μέτρα που συντελούν στην επίτευξη της αύξησης της παραγωγικότητας
- ❖ Να εξηγείτε τα οφέλη από την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας
- ❖ Να ορίζετε την έννοια των Φυσικών Πόρων
- ❖ Να αναφέρετε τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον
- ❖ Να ορίζετε την έννοια του συντελεστή «Κεφάλαιο»
- ❖ Να γνωρίζετε τι περιλαμβάνει ο συντελεστής Κεφάλαιο και να κατανοείτε τη σημασία του
- ❖ Να αντιλαμβάνεστε και να εξηγείτε γιατί το χρηματικό κεφάλαιο δεν αποτελεί συντελεστή παραγωγής
- ❖ Να εξηγείτε την έννοια του συντελεστή της Επιχειρηματικότητας
- ❖ Να κατανοείτε τον διπλό ρόλο του επιχειρηματία
- ❖ Να γνωρίζετε την οικονομική ορολογία και την έννοια των αμοιβών των τεσσάρων συντελεστών παραγωγής.

FACTORS OF PRODUCTION

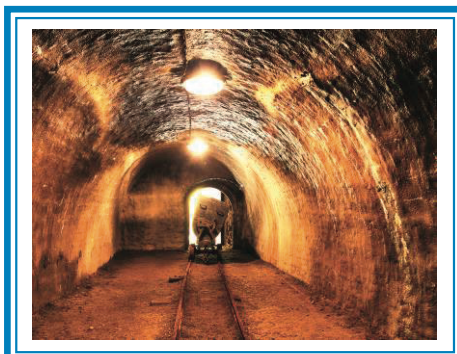

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ανθρώπινο Κεφάλαιο
(Human Capital)

Φυσικοί Πόροι
(Natural Resources)

Κεφάλαιο
(Capital)

3.1 ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (FACTORS OF PRODUCTION)

Για την παραγωγή των αγαθών και υπηρεσιών ο άνθρωπος χρησιμοποιεί υλικά που παίρνει από τη φύση ή χρησιμοποιεί τη φύση ως μέσο για την παραγωγή τους. Χρησιμοποιεί ακόμα διάφορα εργαλεία, μηχανήματα και άλλα τεχνικά μέσα που έχει δημιουργήσει ο ίδιος.

Συντελεστές παραγωγής

είναι όλοι οι πόροι (φυσικοί, ανθρώπινοι και παραχθέντες) που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.

Παραγωγικοί Συντελεστές ή συντελεστές παραγωγής είναι όλοι οι πόροι (φυσικοί, ανθρώπινοι και παραχθέντες) που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος και τους συνδυάζει, ώστε να παράγει αγαθά και υπηρεσίες.

Στη **σύγχρονη οικονομία** οι κατηγορίες των παραγωγικών συντελεστών είναι:

- Ανθρώπινο Κεφάλαιο (Human Capital)
- Φυσικοί Πόροι (Natural Resources)
- Κεφάλαιο (Capital)

Το **ανθρώπινο κεφάλαιο** περιλαμβάνει όλες τις μορφές εργασίας, από ανειδίκευτους εργάτες μέχρι επιστήμονες. Στο ανθρώπινο κεφάλαιο περιλαμβάνεται επίσης και η επιχειρηματικότητα.

Οι **φυσικοί πόροι** είναι όλα τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος που συντελούν στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.

Το **κεφάλαιο** περιλαμβάνει όλους τους παραχθέντες πόρους που θα χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή άλλων αγαθών. Στην περίπτωση αυτή περιλαμβάνεται και η τεχνολογία.

Σύμφωνα όμως με τον **κλασικό διαχωρισμό**, οι συντελεστές παραγωγής ομαδοποιούνται σε τέσσερις κατηγορίες:

- Εργασία
- Φυσικοί Πόροι
- Κεφάλαιο
- Επιχειρηματικότητα

Εργασία είναι η σωματική και πνευματική προσπάθεια που κάνει ο άνθρωπος για την παραγωγή υλικών αγαθών ή για την παροχή υπηρεσιών.

3.2 ΕΡΓΑΣΙΑ (LABOUR)

Εργασία είναι η σωματική και πνευματική προσπάθεια που κάνει ο άνθρωπος για την παραγωγή υλικών αγαθών ή για την παροχή υπηρεσιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Οποιαδήποτε προσπάθεια που δεν αποβλέπει στην παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών, αλλά γίνεται για σκοπούς ψυχαγωγίας, για παράδειγμα, ορειβασία, κολύμπι, ερασιτεχνικό ποδόσφαιρο κ.ά., δεν θεωρείται εργασία.

Σε κάθε εργασία συνυπάρχουν η σωματική και η πνευματική προσπάθεια. Όταν υπερέχει το στοιχείο της πνευματικής προσπάθειας, όπως στην εργασία του γιατρού, του αρχιτέκτονα, του δασκάλου κ.λπ., η εργασία χαρακτηρίζεται ως **πνευματική**.

Αντίθετα, αν υπερέχει το στοιχείο της σωματικής προσπάθειας, όπως στην περίπτωση του γεωργού, του ξυλουργού, του αχθοφόρου κ.λπ., η εργασία χαρακτηρίζεται **σωματική ή χειρωνακτική**.

Ανάλογα με τα προσόντα και τις εμπειρίες που απαιτούνται για την άσκηση κάποιου επαγγέλματος και τον χρόνο που απαιτείται για την απόκτησή τους, η εργασία διακρίνεται σε **ειδικευμένη** και **ανειδίκευτη**.

Ειδικευμένη Εργασία είναι η εργασία που η άσκησή της απαιτεί ειδικές γνώσεις και ικανότητες.

Ειδικευμένη είναι η εργασία που η άσκησή της απαιτεί ειδικές γνώσεις και ικανότητες, η απόκτηση των οποίων προϋποθέτει μακρόχρονη εκπαίδευση. Για παράδειγμα γιατρός, αρχιτέκτονας, δικηγόρος, μηχανολόγος κ.λπ.

Ανειδίκευτη Εργασία

είναι η εργασία που δεν απαιτεί ειδικές γνώσεις και ικανότητες.

Ανειδίκευτη είναι η εργασία που δεν απαιτεί ειδικές γνώσεις και ιδιαίτερες ικανότητες, όπως ο νυχτοφύλακας, ο οδοκαθαριστής, ο αχθοφόρος, ο κλητήρας κ.λπ.

Παραγωγικότητα της Εργασίας

είναι η ποσότητα του προϊόντος που αναλογεί κατά μέσο όρο σε κάθε εργάτη, ή η μέση απόδοση ανά ώρα εργασίας.

3.2.1 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (PRODUCTIVITY)

Παραγωγικότητα της εργασίας είναι η ποσότητα του προϊόντος που αναλογεί κατά μέσο όρο σε κάθε εργάτη ή η μέση απόδοση ανά ώρα εργασίας.

Η μέτρηση της παραγωγικότητας γίνεται με τους πιο κάτω αριθμοδείκτες:

$$\text{Παραγωγικότητα Εργασίας} = \frac{\text{Ποσότητα προϊόντος}}{\text{Αριθμό εργατών}}$$

ή

$$\text{Παραγωγικότητα Εργασίας} = \frac{\text{Ποσότητα προϊόντος}}{\text{Ώρες εργασίας} \times \text{Αριθμό εργατών (ανθρωπόωρες)}}$$

Αύξηση της παραγωγικότητας παρατηρείται, όταν:

- με τον ίδιο αριθμό εργατών ή εργάσιμων ωρών παράγεται μεγαλύτερη ποσότητα προϊόντος, ή
- παράγεται η ίδια ποσότητα προϊόντος με λιγότερους εργάτες ή με λιγότερες ώρες εργασίας.

Η αύξηση της παραγωγικότητας μειώνει το κόστος παραγωγής των επιχειρήσεων. Ως αποτέλεσμα παρατηρείται αύξηση στα κέρδη των επιχειρήσεων οι οποίες θα μπορούν να προσφέρουν πιο ψηλές αμοιβές στο προσωπικό τους. Επίσης, οι επιχειρήσεις θα μπορούν να προσφέρουν στην κοινωνία περισσότερα και ποιοτικότερα αγαθά αλλά και σε καλύτερες τιμές.

Πρόσθετο υλικό:

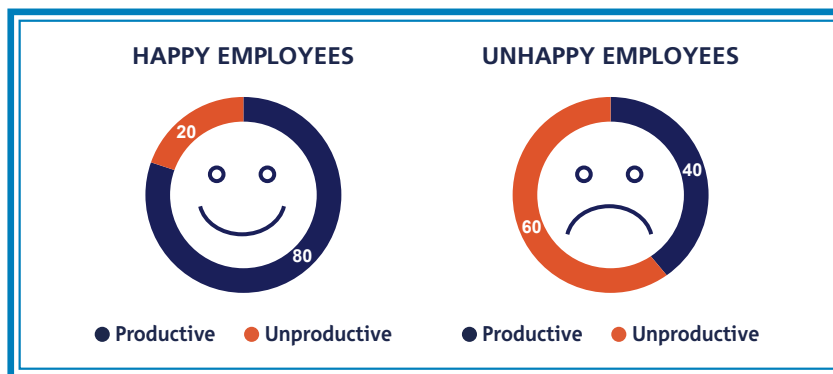
Χαρακτηριστικό	Παραγωγή	Παραγωγικότητα
Τι μετράει	Συνολική ποσότητα προϊόντων	Ποσότητα ανά εργαζόμενο ή πόρο
Τι δείχνει	Πόσο παράγεται συνολικά	Πόσο αποδοτικά χρησιμοποιούνται οι πόροι
Παράδειγμα	1000 τεμάχια	20 τεμάχια/εργάτη

- Παραγωγή = πόσα παράγουμε συνολικά.
- Παραγωγικότητα = πόσο καλά χρησιμοποιούμε τους πόρους για να παραχθεί αυτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Τα κυριότερα μέτρα που συντελούν στην αύξηση της παραγωγικότητας είναι:

- α) Η καλύτερη οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας, ώστε να αποφεύγεται η σπατάλη εργάσιμου χρόνου, και κυρίως ο σωστός καταμερισμός της εργασίας
- β) Η χρησιμοποίηση σύγχρονης τεχνολογίας
- γ) Η εκπαίδευση και η επιμόρφωση του προσωπικού
- δ) Η παροχή αποτελεσματικών κινήτρων στους εργαζομένους, με στόχο την ενίσχυση του ενδιαφέροντος και του ζήλου τους για ποσοτική και ποιοτική βελτίωση της απόδοσής τους. Για παράδειγμα, επιβράβευση των υπαλλήλων, είτε με χρηματικά ποσά, είτε με ταξίδια, με προαγωγές, ή με συμμετοχή στα κέρδη κ.λπ.
- ε) Η ανάπτυξη αρμονικών σχέσεων μεταξύ προσωπικού και προϊσταμένων
- ζ) Η φροντίδα για δημιουργία ευχάριστων, άνετων και υγιεινών συνθηκών εργασίας (καθαριότητα, κλιματισμός, ασφάλεια, φωτισμός κ.τ.λ.).

Φυσικοί Πόροι

είναι τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, τα οποία παρέχονται από τη φύση.

3.3 ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ (NATURAL RECOURSES)

Φυσικοί Πόροι είναι τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, τα οποία παρέχονται από τη φύση, όπως η γη, τα ποτάμια, τα αποθέματα ορυκτών κ.λπ.

Οι φυσικοί πόροι διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: Σε ανανεώσιμους και μη ανανεώσιμους. Το δάσος είναι ένα παράδειγμα ανανεώσιμου φυσικού πόρου. Όταν κόβεται ένα δέντρο, μπορεί να φυτευτεί άλλο στη θέση του.

Το πετρέλαιο, που είναι ένας από τους μη ανανεώσιμους πόρους, παράγεται από τη φύση έπειτα από παρέλευση πολλών χιλιάδων χρόνων και υπάρχει σε περιορισμένη ποσότητα. Όταν εξαντληθεί θα περάσουν πολλές χιλιάδες χρόνια για να δημιουργηθεί ξανά.

Factors of Production

Οι φυσικοί πόροι, σε μερικές οικονομίες είναι πολύ σημαντικός συντελεστής παραγωγής, ενώ σε κάποιες άλλες ένας άλλος συντελεστής πιθανόν να είναι σημαντικότερος. Για παράδειγμα, η οικονομία της Σαουδικής Αραβίας βασίζεται κυρίως στο πετρέλαιο, ενώ αντίθετα, η Ιαπωνία, επίσης μια από τις πλουσιότερες χώρες του κόσμου, διαθέτει ελάχιστους φυσικούς πόρους.

3.3.1 ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το φυσικό περιβάλλον είναι ο χώρος μέσα στον οποίο ζει ο άνθρωπος. Είναι ακόμα η πηγή από την οποία προμηθεύεται τα υλικά που χρειάζεται. Χρησιμοποιώντας το φυσικό περιβάλλον ως συντελεστή παραγωγής, ο άνθρωπος παρεμβαίνει και επιδρά σε αυτό, πότε θετικά και πότε αρνητικά. Οι δενδροφυτεύσεις, η αποξήρανση ελών, η μετατροπή άγονης γης σε καλλιεργήσιμο έδαφος είναι μερικά παραδείγματα θετικής επίδρασης του ανθρώπου στο περιβάλλον. Αντίθετα, η ρύπανση του περιβάλλοντος, οι δασικές πυρκαγιές, τα καυσαέρια, θεωρούνται αρνητικές συνέπειες του ανθρώπου στο περιβάλλον και βλάπτουν τη βιοποικιλότητα.

Στα πρώτα χρόνια της βιομηχανικής επανάστασης ήταν αδύνατο να προβλεφθεί τι θα προκαλούσαν οι ενέργειες του ανθρώπου στο περιβάλλον. Όταν παρουσιάστηκαν οι πρώτες αρνητικές συνέπειες, τα κράτη αναγκάστηκαν να θεσπίσουν νομοθεσίες για την προστασία του. Για παράδειγμα, τα εργοστάσια που χρησιμοποιούν χημικές ουσίες αναγκάζονται να τοποθετούν τα απόβλητα σε ειδικούς χώρους για να μην μολύνουν το περιβάλλον.

Στόχος του ανθρώπου θα πρέπει να είναι η μεγιστοποίηση της παραγωγής αλλά και η ελαχιστοποίηση της αρνητικής επίδρασης στο περιβάλλον.

Κεφάλαιο

είναι τα αγαθά που παράγει ο άνθρωπος και τα οποία χρησιμοποιεί για την παραγωγή άλλων αγαθών και παροχή υπηρεσιών.

3.4 ΚΕΦΑΛΑΙΟ (CAPITAL)

Κεφάλαιο είναι τα αγαθά που παράγει ο άνθρωπος και τα οποία χρησιμοποιεί για την παραγωγή άλλων αγαθών και παροχή υπηρεσιών.

Στον συντελεστή παραγωγής Κεφάλαιο, περιλαμβάνονται όλοι οι παραχθέντες πόροι (παραγωγικά αγαθά) όπως τα μηχανήματα, οι δρόμοι, τα εργοστάσια, τα σχολεία, τα γραφεία, τα κτίρια κ.ά.

Προσοχή: Χρηματικό κεφάλαιο είναι το μέσο για την απόκτηση συντελεστών παραγωγής,
Ανθρώπινο κεφάλαιο είναι η εργασία και η επιχειρηματικότητα
Κεφάλαιο είναι όλα τα παραχθέντα μέσα παραγωγής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Όταν ο άνθρωπος ποτίζει τα σιτηρά του από το ποτάμι, το ποτάμι αποτελεί μέρος του συντελεστή παραγωγής φυσικοί πόροι, γιατί ο άνθρωπος δεν κατασκεύασε το ποτάμι. Αν όμως ο άνθρωπος κατασκευάσει φράγμα στο οποίο να συγκεντρώνεται το νερό και με αυτό να ποτίζει τα σιτηρά του, τότε το φράγμα είναι κεφαλαιουχικό (παραγωγικό) αγαθό, δηλαδή αποτελεί συντελεστή παραγωγής Κεφάλαιο. Οι όροι κεφαλαιουχικά και παραγωγικά αγαθά είναι ταυτόσημοι.

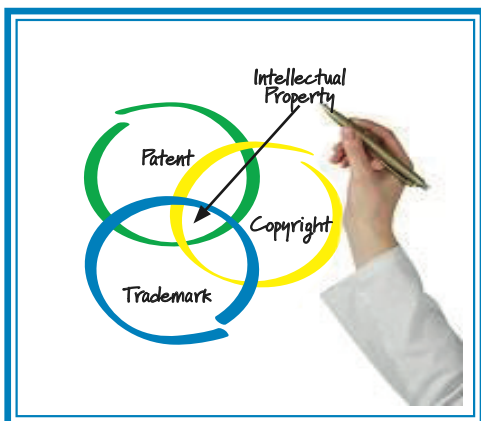

Ο άνθρωπος παράγει κεφάλαιο για να αυξήσει την παραγωγικότητά του. Για παράδειγμα, η θεριστική μηχανή μπορεί να θερίσει σε μικρό χρονικό διάστημα μια έκταση με σιτηρά για την οποία προηγουμένως χρειαζόνταν πολλοί εργάτες για αρκετές μέρες για να τη θερίσουν.

Το Κεφάλαιο, σαν συντελεστής παραγωγής, είναι σημαντικό για μια χώρα, γιατί αυξάνει την παραγωγικότητα, η οποία, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, επηρεάζει θετικά την οικονομία μιας χώρας.

Σημαντικό: το χρηματικό κεφάλαιο **δεν** είναι συντελεστής παραγωγής. Αποτελεί απλά το μέσο με το οποίο θα αποκτηθούν οι συντελεστές παραγωγής οι οποίοι θα συμβάλουν στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.

Στο συντελεστή παραγωγής Κεφάλαιο, περιλαμβάνεται και η **τεχνολογία**, δηλαδή οι επιστημονικές γνώσεις, οι έρευνες και οι εμπειρίες που εφαρμόζονται στην παραγωγή. Οι οικονομικά προηγμένες χώρες διαθέτουν τεχνογνωσία (know-how), δηλαδή, γνώση και ικανότητα χρήσης της τεχνολογίας. Αυτό δημιουργεί πλεονέκτημα, άρα και προβάδισμα στις χώρες αυτές, οι οποίες τη χρησιμοποιούν και τη διαθέτουν στις άλλες χώρες.

Επιχειρηματίας είναι το άτομο που οργανώνει τους συντελεστές παραγωγής για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών και αναλαμβάνει τους οικονομικούς κινδύνους που συνδέονται με τη λειτουργία της επιχείρησης.

3.5 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ (ENTREPRENEURSHIP)

Επιχειρηματίας είναι το άτομο που οργανώνει τους συντελεστές παραγωγής για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, και αναλαμβάνει τους οικονομικούς κινδύνους που συνδέονται με τη λειτουργία της επιχείρησης.

Ο ρόλος του επιχειρηματία είναι διπλός:

- α) Αναλαμβάνει την **πρωτοβουλία** να ιδρύσει μια επιχείρηση. Για τον σκοπό αυτό πρέπει να επιλέξει τον κατάλληλο χώρο, να βρει το κατάλληλο προσωπικό και να εξασφαλίσει την αναγκαία χρηματοδότηση. Με άλλα λόγια, να συγκεντρώσει τους συντελεστές της παραγωγής, να τους οργανώσει και να τους διευθύνει για την παραγωγή αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών.
- β) Αναλαμβάνει τον **επιχειρηματικό κίνδυνο**, δηλαδή είναι εκείνος που θα υποστεί τη ζημιά, αν για οποιονδήποτε λόγο, είτε από δική του υπαιτιότητα είτε από άλλη αιτία, η επιχείρησή του αποτύχει.

3.6 ΑΜΟΙΒΕΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

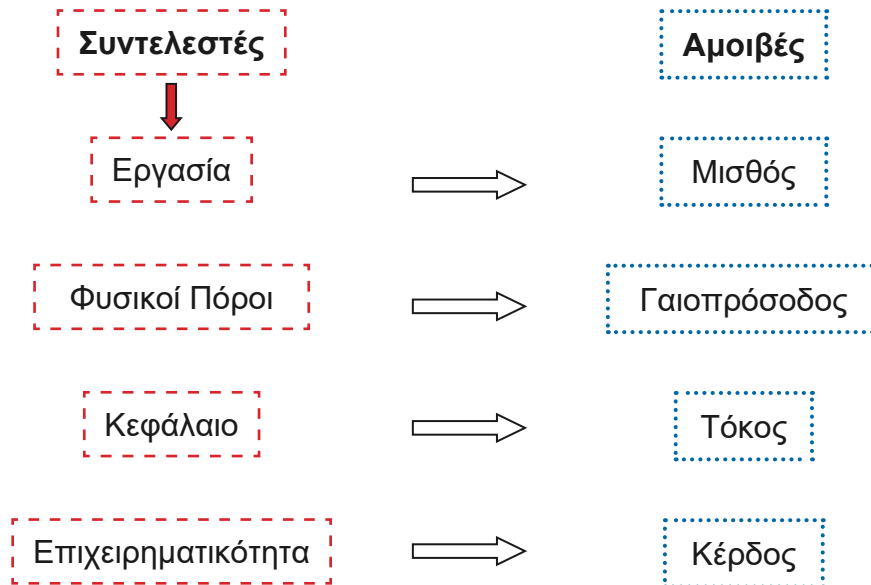
Στις προηγούμενες ενότητες είδαμε ότι για την παραγωγή των αγαθών και υπηρεσιών που χρειάζεται ο άνθρωπος για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του, χρησιμοποιούνται οι συντελεστές της παραγωγής, Εργασία, Φυσικοί Πόροι, Κεφάλαιο και Επιχειρηματικότητα.

Οι ιδιοκτήτες των συντελεστών αυτών δέχονται να τους διαθέσουν στην παραγωγική διαδικασία, νοουμένου ότι θα πάρουν κάποια ικανοποιητική αμοιβή.

Η αμοιβή που παίρνει ο κάτοχος κάθε συντελεστή είναι το μερίδιο που του αναλογεί από την αξία του προϊόντος που παράγεται.

Στην οικονομική ορολογία, οι αμοιβές των συντελεστών είναι οι εξής:

Μισθός

είναι η αμοιβή της εργασίας.

3.6.1 Μισθός

Μισθός είναι η αμοιβή που παίρνει κάθε άτομο που συμμετέχει με την εργασία του στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών. Στην πράξη, η αμοιβή μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, για παράδειγμα, μισθός, ημερομίσθιο, προμήθεια κ.τ.λ.

Όταν κάποιος προσφέρει την εργασία του ως υπάλληλος ή εργάτης, παίρνει μισθό από τον εργοδότη του.

Όταν όμως εργάζεται σε δική του επιχείρηση, όπως ένας γεωργός, ένας βιοτέχνης, ένας γιατρός (αυτοεργοδοτούμενοι), δεν παίρνει μισθό με τη συνηθισμένη έννοια. Ένα μέρος από το συνολικό του εισόδημα θεωρείται ότι είναι ο μισθός του, η αμοιβή δηλαδή για την εργασία του.

Γαιοπρόσδοος

είναι η αμοιβή που παίρνει ο ιδιοκτήτης του εδάφους, όταν το διαθέτει για να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή.

3.6.2 Γαιοπρόσδοος

Γαιοπρόσδοος ονομάζεται η αμοιβή που παίρνει ο ιδιοκτήτης του εδάφους, όταν το διαθέτει για να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή. Όταν ο ιδιοκτήτης του εδάφους το παραχωρεί σε κάποιον άλλο, παίρνει ενοίκιο.

Όταν ο γεωργός καλλιεργεί το δικό του χωράφι, δεν παίρνει φυσικά ενοίκιο. Ένα μέρος από το συνολικό του εισόδημα θεωρείται ότι είναι η αμοιβή από τη χρησιμοποίηση

Τόκος

είναι η αμοιβή που παίρνει ο κάτοχος του κεφαλαίου, όταν το διαθέτει για να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή αγαθών.

3.6.3 Τόκος

Τόκος είναι η αμοιβή που παίρνει ο κάτοχος του κεφαλαίου, όταν το διαθέτει για να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή αγαθών. Στην πράξη, τόκος είναι η αμοιβή που παίρνει εκείνος που δανείζει κάποια χρήματα ή η αποζημίωση που πληρώνει όταν κάποιος δανείζεται χρήματα.

Για την απόκτηση όμως του συντελεστή παραγωγής Κεφάλαιο (πραγματικό κεφάλαιο) είναι απαραίτητο να διατεθεί ένα χρηματικό ποσό (χρηματικό κεφάλαιο), γι' αυτό στην οικονομική ορολογία ονομάζεται τόκος η αμοιβή του συντελεστή Κεφάλαιο.

Όταν κάποιος δανείζεται για την επιχείρησή του, πληρώνει τόκο. Στην περίπτωση αυτή ο τόκος είναι εμφανής. Όταν όμως χρησιμοποιεί δικά του κεφάλαια, παρόλο που δεν φαίνεται να παίρνει τόκο, εντούτοις, ένα μέρος από το εισόδημά του θεωρείται ως αμοιβή για το κεφάλαιο που έχει διαθέσει.

Κέρδος

είναι η αμοιβή του επιχειρηματία για την επιχειρηματική του ικανότητα, τις πρωτοβουλίες και τους κινδύνους που αναλαμβάνει.

3.6.4 Κέρδος

Κέρδος είναι η αμοιβή του επιχειρηματία, όχι για τη συνηθισμένη εργασία που μπορεί να προσφέρει στην επιχείρησή του, αλλά για την επιχειρηματική του ικανότητα, τις πρωτοβουλίες και τους κινδύνους που αναλαμβάνει. Το κέρδος είναι το κίνητρο που ωθεί τον επιχειρηματία στην ανάληψη επιχειρηματικής πρωτοβουλίας. Σε περίπτωση αποτυχίας θα επωμισθεί τη ζημιά.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ – ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να ορίσετε την έννοια «Συντελεστές Παραγωγής». Παράγραφος 3.1
Είναι όλοι οι πόροι (φυσικοί, ανθρωπίνους και παραχθέντες) που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.

2. Να δώσετε τον ορισμό της εργασίας. Παράγραφος 3.2
Εργασία είναι η σωματική και πνευματική προσπάθεια που κάνει ο άνθρωπος για την παραγωγή υλικών αγαθών ή για την παροχή υπηρεσιών.

Επισημάνση: Ανθρώπινο κεφάλαιο= Εργασία + Επιχειρηματικότητα Πρόσθετο υλικό ¹

3. Να εξηγήσετε πότε η εργασία θεωρείται: α. Σωματική λέγεται η εργασία όταν υπερέχει το στοιχείο της σωματικής προσπάθειας, ενώ όταν υπερέχει το στοιχείο της πνευματικής προσπάθειας ονομάζεται πνευματική.
 α) Σωματική ή πνευματική
 β) Ειδικευμένη ή ανειδίκευτη β. Όταν η άσκηση της εργασίας απαιτεί ειδικές γνώσεις και ικανότητες λέγεται **ειδικευμένη** ενώ όταν δεν απαιτεί ονομάζεται **ανειδίκευτη**.

4. Να γράψετε 3 παραδείγματα για την κάθε περίπτωση:
 Ειδικευμένη εργασία: Φαρμακοποιός, Προγραμματιστής, Λογιστής, Υδραυλικός
 Ανειδίκευτη εργασία: Σερβιτόρος, καθαριστής, αχθοφόρος

5. Να υπογραμμίσετε το σωστό: Παράγραφος 3.2
 Εργασία είναι:
 α) κάθε προσπάθεια που κάνει ο άνθρωπος
 β) κάθε παραγωγική προσπάθεια
 γ) κάθε σωματική προσπάθεια.

6. Τι ονομάζεται «Παραγωγικότητα της εργασίας»; Παράγραφος 3.2.1
είναι η ποσότητα του προϊόντος που αναλογεί κατά μέσο όρο σε κάθε εργάτη, ή η μέση απόδοση ανά ώρα εργασίας. Εναλλακτικά: Είναι το προϊόν ανά εργάτη ή ανά εργατώρα.

Πρόσθετο υλικό: Έλεγχος κατανόησης Μέσου όρου :
https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2186/Mathimatika_ST-Dimotikou_html-empl/index4_48.html

7. Με βάση τα πιο κάτω στοιχεία, να υπολογίσετε την παραγωγικότητα της εργασίας. Παράγραφος 3.2.1

Μήνας	Αρ. Εργατών	Μονάδες Προϊόντος	Παραγωγικότητα
Ιανουάριος	50	600	$600/50=12$
Φεβρουάριος	60	660	$660/60=11$
Μάρτιος	40	520	$520/40=13$
Απρίλιος	50	650	$650/50=13$

Μπορεί να γίνει συζήτηση για τη διαφορά μεταξύ της έννοιας της παραγωγής και της παραγωγικότητας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Παράγραφος 3.2.1

8. Με βάση τα πιο κάτω στοιχεία να υπολογίσετε την παραγωγικότητα της εργασίας ανά ώρα.

	Αριθμός εργατών	Ώρες εργασίας	Ανθρ/ώρες ¹	Μονάδες Προϊόντος	Παραγωγικότητα
Δευτέρα	20	10	200	500	$500/200=2,5$
Τρίτη	15	8	120	400	$400/120=3,3$
Τετάρτη	20	12	240	600	$600/240=2,5$
Πέμπτη	18	10	180	650	$650/180=3,61$
Παρασκευή	22	6	132	300	$300/132=2,27$

¹ Ανθρωπόωρες= Αριθμός εργατών x Ώρες εργασίας

Πρόσθετο ερώτημα: Να σχολιάσετε τον λόγο για τον οποίο αυξάνεται η παραγωγικότητα από τη

Δευτέρα στην Πέμπτη. Απάντηση: Με τις ίδιες ώρες εργασίας παράγεται μεγαλύτερη ποσότητα προϊόντος

9. Να γράψετε ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ: **Παράγραφος 3.2.1**

Η αύξηση της παραγωγικότητας μπορεί να επιτευχθεί:

- α) με την καλύτερη οργάνωση της παραγωγής .. Σωστό ..
- β) με τη μείωση των ημερομισθίων .. Λάθος ..
- γ) με τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας .. Σωστό ..
- δ) με την αύξηση του προσωπικού .. Σωστό² ..
- ε) με την εκπαίδευση του προσωπικού .. Σωστό ..
- ζ) με τη χρησιμοποίηση σύγχρονης τεχνολογίας .. Σωστό ..
- η) με την απόλυση πλεονάζοντος προσωπικού. .. Σωστό ..

² εάν το προϊόν αυξάνεται με μεγαλύτερη αναλογία από την αύξηση του προσωπικού

10. Τι περιλαμβάνει ο συντελεστής «Φυσικοί Πόροι»; **Παράγραφος 3.3**

Φυσικοί Πόροι είναι τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, τα οποία παρέχονται από τη φύση, όπως η γη, τα ποτάμια, τα αποθέματα ορυκτών κ.λπ.

11. Να γράψετε τέσσερις τρόπους βελτίωσης του φυσικού περιβάλλοντος. **Παράγραφος 3.3**

1. Ευαισθητοποίηση και περιβαλλοντική εκπαίδευση.

2. Προστασία δασών και θαλάσσιων περιοχών.

3. Χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

4. Βιώσιμη γεωργία και κατανάλωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Παράγραφος 3.3.1

12. Να γράψετε τέσσερις (4) λόγους με τους οποίους ο άνθρωπος προκαλεί καταστροφή στο φυσικό περιβάλλον.
- >Η ρύπανση του περιβάλλοντος (λ.χ τα απόβλητα των εργοστασίων),
>οι δασικές πυρκαγιές, υπερβολική υλοτομία,
>τα καυσαέρια, θεωρούνται αρνητικές συνέπειες του ανθρώπου στο περιβάλλον και βλάπτουν τη βιοποικιλότητα.
>Η αλόγιστη εξόρυξη, η υπεραλίευση και η εντατική γεωργία καταστρέφουν τα φυσικά οικοσυστήματα.
13. Τι περιλαμβάνει ο συντελεστής Κεφάλαιο; Παράγραφος 3.4
- Στον συντελεστή παραγωγής Κεφάλαιο, περιλαμβάνονται όλοι οι παραχθέντες πόροι (παραγωγικά αγαθά) όπως τα μηχανήματα, οι δρόμοι, τα εργοστάσια, τα σχολεία, τα γραφεία, τα κτήρια κ.ά. Στο συντελεστή παραγωγής Κεφάλαιο, περιλαμβάνεται και η τεχνολογία, δηλαδή οι επιστημονικές γνώσεις, οι έρευνες και οι εμπειρίες που εφαρμόζονται στην παραγωγή.
- Σημαντική Επισήμανση: Η έννοια της τεχνολογίας δεν αφορά μόνο τα ψηφιακά μέσα (υπολογιστές, ίντερνετ, κινητά) αλλά όλα τα μέσα που δημιούργησε ο άνθρωπος για να τον βοηθήσουν στην παραγωγή
14. Να εξηγήσετε γιατί τα χρήματα δεν αποτελούν συντελεστή παραγωγής. Παράγραφος 3.4
- Το χρηματικό κεφάλαιο δεν είναι συντελεστής παραγωγής. Αποτελεί απλά, το μέσο με το οποίο θα αποκτήθουν οι συντελεστές παραγωγής οι οποίοι θα συμβάλουν στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.
15. Ποιος είναι ο ρόλος του επιχειρηματία στην Παραγωγή; Παράγραφος 3.5
- Ο ρόλος του επιχειρηματία είναι διπλός: α) Αναλαμβάνει την πρωτοβουλία να ιδρύσει μια επιχείρηση. Για τον σκοπό αυτό πρέπει να επιλέξει τον κατάλληλο χώρο, να βρει το κατάλληλο προσωπικό και να εξασφαλίσει την αναγκαία χρηματοδότηση. Με άλλα λόγια, να συγκεντρώσει τους συντελεστές της παραγωγής, να τους οργανώσει και να τους διευθύνει για την παραγωγή αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών. β) Αναλαμβάνει τον επιχειρηματικό κίνδυνο, δηλαδή είναι εκείνος που θα υποστεί τη ζημιά, αν για οποιοδήποτε λόγο, είτε από δική του υπαιτιότητα είτε από άλλη αιτία, η επιχείρησή του αποτύχει.
16. Ποιος από τους πιο κάτω είναι επιχειρηματίας; Παράγραφος 3.5
- α) Διευθυντής υποκαταστήματος τράπεζας
β) Πρόεδρος αθλητικού σωματείου
γ) Περιοδεύων πωλητής (πλασιέ)
δ) Ιδιοκτήτης υπεραγοράς (Σούπερ Μάρκετ)
ε) Διευθυντής Ημικρατικού Οργανισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Επαναληπτική

17. Να κατατάξετε τα ακόλουθα σε 4 στήλες, ανάλογα με τον συντελεστή παραγωγής στον οποίο ανήκουν:

Χωράφια, εκσκαφέας, εφοπλιστής, γιατρός,¹ οينوβιομήχανος, ηλεκτρογεννήτρια, οικόπεδα, λίμνες, θεριστική μηχανή, γεωργός, έμπορος, κτίστης, αλευρόμυλος, ποταμοί, ράπτης,² επιπλοποιός,² δάση, βροχόπτωση, πλοίαρχος, δεξαμενόπλοιο, εργολάβος, θάλασσα, ορυκτά, μεταλλωρύχος, λεωφορείο, ιχθυοτροφείο, υδατοδεξαμενή, λογιστής, ξενοδόχος, ιδιοκτήτης υπεραγοράς (Σούπερ Μάρκετ), εφοπλιστής

Εργασία	Φυσικοί Πόροι	Κεφάλαιο	Επιχειρηματικότητα
γιατρός ¹	χωράφια,	εκσκαφέας	εφοπλιστής,
κτίστης,	οικόπεδα,	ηλεκτρογεννήτρια,	οينوβιομήχανος,
ράπτης ² ,	λίμνες,	θεριστική μηχανή,	γεωργός ² ,
επιπλοποιός ² ,	ποταμοί,	αλευρόμυλος,	έμπορος,
πλοίαρχος,	δάση,	δεξαμενόπλοιο,	εργολάβος,
μεταλλωρύχος,	βροχόπτωση,	λεωφορείο,	ξενοδόχος,
λογιστής ² ,	θάλασσα,	ιχθυοτροφείο,	ιδιοκτήτης υπεραγοράς (S.M)
	ορυκτά,	υδατοδεξαμενή,	εφοπλιστής

18. Να συμπληρώσετε τα κενά: [Παράγραφος 3.6](#)

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΑΜΟΙΒΕΣ
Εργασία	μισθός
Φυσικοί Πόροι	γαιοπρόσδοδος ή ενοίκιο
Κεφάλαιο	τόκος
Επιχειρηματικότητα	κέρδη ή ζημιές

¹ Αν ο γιατρός εργάζεται σε νοσοκομείο παρέχει εργασία, εάν έχει δικό του ιατρείο ασκεί επιχειρηματικότητα

² Αν δουλεύει σε επιχείρηση παρέχει εργασία, εάν έχει δική του επιχείρηση ασκεί επιχειρηματικότητα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Επαναληπτική

19. α) Να αναφέρετε τους συντελεστές παραγωγής που χρησιμοποιούνται στην εκπαίδευση.
- β) Να εξηγήσετε σε συντομία τρεις τρόπους με τους οποίους μπορεί να αυξηθεί η παραγωγικότητα στην εκπαίδευση.

α) • Φυσικοί Πόροι: Οικόπεδο κτιρίου, αυλή

• Εργασία: οι εκπαιδευτικοί και το προσωπικό (το διοικητικό και βοηθητικό προσωπικό).

• Κεφάλαιο: σχολικό κτίριο, αίθουσες διδασκαλίας, τα μέσα διδασκαλίας, όπως βιβλία, υπολογιστές, εργαστηριακός εξοπλισμός, πίνακες, διαδραστικοί πίνακες, προτζέκτορες, ντουλάπες, γραφεία, θρανία, καρέκλες, βιβλιοθήκες, φωτοτυπικά,

• Επιχειρηματικότητα: Στα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια ο ιδιοκτήτης

β)1: Κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για περισσότερα αποτελεσματική διδασκαλία (λ.χ. Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών: χρήση ψηφιακών εργαλείων, πλατφορμών e-learning και διαδραστικών μέσων για αποτελεσματικότερη διδασκαλία-μάθηση.

2: Βελτίωση μέσων και υλικών (π.χ: Νέα τεχνολογικά μέσα (λ:χ διαδραστικοί πίνακες); βιβλία (νέα επικαιροποιημένα βιβλία) , σύγχρονα λογισμικά).

3. Βελτίωση οργάνωσης και διαδικασιών ώστε ο χρόνος και οι πόροι να χρησιμοποιούνται αποδοτικά (λ:χ grafis).

4: Βελτίωση υποδομών : σύγχρονες αίθουσες; σύγχρονα εργαστήρια

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	X	E	I	P	O	N	A	K	T	I	K	H				
2							E	Λ	E	Υ	Θ	E	P	O		
3	Φ	Υ					O	I	K	O	N	O	M	I	K	O
4	Υ	Λ			A	N	A	Γ	K	E	Σ			K		
5	Σ	I			K	E	Φ	A	Λ	A	I	O		O	Σ	
6	I	K		M				T	O	K	O	Σ		N	Υ	E
7	K	O		E		K		Θ	Υ	Σ	I	A		O	Λ	Π
8	E			T		E	P	Γ	A	Σ	I	A		M	Λ	I
9	Σ			A		P		A	Υ	Λ	A			I	E	Χ
10		M		Π		Δ						Σ		K	K	E
11	O	I	K	O	N	O	M	I	K	A		Ω		H	T	I
12		Σ		I		Σ						M			I	P
13		Θ		H			Π	N	E	Υ	M	A	T	I	K	H
14		O		Σ								T			H	Σ
15		Σ		H		Υ	Λ	I	K	A		I				H
16								T	E	Λ	I	K	A			
17	Π	A	P	A	Γ	Ω	Γ	I	K	A		H				

Οριζόντια

1. **Είναι** Η εργασία του κτίστη (12)
2. Το νερό της πηγής είναι Αγαθό (8)
3. Είναι και αυτό βασικό πρόβλημα (10)
4. **Η τροφή και ένδυση** Είναι φυσικές (7)
5. Συντελεστής παραγωγής (8)
6. Η αμοιβή του κεφαλαίου (5)
7. Οι οικονομολόγοι προσπαθούν να πετύχουν το μέγιστο **αποτέλεσμα** με την ελάχιστη (5)
8. Σωματική ή πνευματική προσπάθεια (7)
9. **Αν και δεν έχουν ύλη** Είναι και αυτά αγαθά (4)
11. Το αντίθετο των ελεύθερων αγαθών (10)
13. Η εργασία του καθηγητή (10)
15. Κατηγορία αγαθών (5)
16. Δεν είναι ενδιάμεσα αγαθά (6)
17. Το αντίθετο των καταναλωτικών αγαθών (10)

Κάθετα

1. Οι ανάγκες επιβίωσης (7)
- 2α. Είναι και το ψωμί (5) **Υλικό ή αγαθό**
- 2β. Αμοιβή της εργασίας (6)
4. Κλάδος της δευτερογενούς παραγωγής (10)
6. Στόχος κάθε επιχειρηματία (6)
12. Η εργασία του οδοκαθαριστή (8)
14. Είναι και αυτή δραστηριότητα (10)
15. Χαρακτηρισμός πρωτογενούς παραγωγής (10)
16. Δημιουργείται από τον επιχειρηματία (10)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Land

Labour

Capital

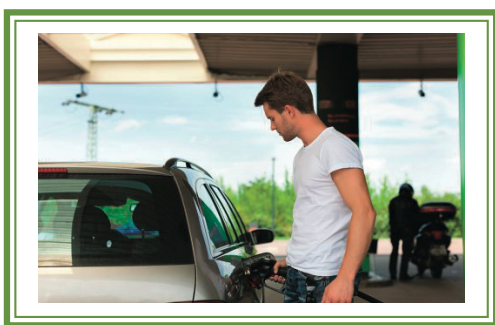

Enterprise

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΑΓΟΡΑ – ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΙΜΩΝ

Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου θα πρέπει να είστε σε θέση:

- ❖ Να εξηγείτε τον τοπικό χαρακτήρα της αγοράς στα παλιά χρόνια και τη διεθνοποίηση της αγοράς με την εξέλιξη της τεχνολογίας
- ❖ Να γνωρίζετε την έννοια και τα χαρακτηριστικά του Τέλειου Ανταγωνισμού, του Μονοπωλίου, του Μονοπωλιακού Ανταγωνισμού και του Ολιγοπωλίου
- ❖ Να κατανοείτε ότι οι καταναλωτές διαμορφώνουν τη ζήτηση και οι παραγωγοί την προσφορά των αγαθών και υπηρεσιών
- ❖ Να κατανοείτε ότι οι τιμές των αγαθών και υπηρεσιών διαμορφώνονται στην αγορά από την προσφορά και τη ζήτηση
- ❖ Να ορίζετε την έννοια της ζητούμενης ποσότητας και της Ζήτησης
- ❖ Να διατυπώνετε και να κατανοείτε τον νόμο της Ζήτησης
- ❖ Να γνωρίζετε τους άλλους προσδιοριστικούς παράγοντες της ζήτησης
- ❖ Να σχηματίζετε την καμπύλη ζήτησης και να δικαιολογείτε την κλίση της
- ❖ Να ορίζετε την έννοια της προσφερόμενης ποσότητας και της Προσφοράς
- ❖ Να διατυπώνετε και να κατανοείτε τον νόμο της Προσφοράς
- ❖ Να γνωρίζετε τους άλλους προσδιοριστικούς παράγοντες της προσφοράς
- ❖ Να σχηματίζετε την καμπύλη προσφοράς και να δικαιολογείτε την κλίση της
- ❖ Να ορίζετε την έννοια της Τιμής Ισορροπίας
- ❖ Να εξηγείτε τον τρόπο διαμόρφωσης της τιμής ισορροπίας, κατασκευάζοντας τη σχετική γραφική παράσταση
- ❖ Να περιγράφετε τον τρόπο με τον οποίο αποκαθίσταται η ισορροπία όταν δημιουργείται πλεόνασμα ή έλλειμμα.

Αγορά

Είναι ο μηχανισμός επικοινωνίας αγοραστών και πωλητών για ανταλλαγή πληροφοριών και πραγματοποίηση συναλλαγών.

4.1 ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Όλα τα αγαθά και οι υπηρεσίες που χρειάζεται ο άνθρωπος για την ικανοποίηση των αναγκών του, μπορεί να τα αποκτήσει μέσω της αγοράς. Στο παρελθόν, με τον όρο αγορά (market), εννοούσαμε συνήθως τον τόπο συνάντησης των αγοραστών και των πωλητών. Για να πραγματοποιηθεί μια αγοραπωλησία ήταν απαραίτητη η φυσική παρουσία τόσο του αγοραστή όσο και του πωλητή, σε κάποιο συγκεκριμένο χώρο.

Στη σύγχρονη οικονομία όμως, η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας και ιδίως η ανάπτυξη στα μέσα μεταφοράς και επικοινωνίας έχει αλλάξει την έννοια και τον ρόλο της αγοράς. Η συνάντηση αγοραστών και πωλητών δεν είναι απαραίτητη, γιατί η συνεννόηση μπορεί να γίνει και από απόσταση και ταχύτατα, όπως για παράδειγμα μέσω τηλεφώνου ή διαδικτύου.

Η καθιέρωση του χρήματος επίσης, ως μέσο στην ανταλλαγή των αγαθών, και η μετάβαση από τη φυσική ανταλλαγή (δηλαδή ανταλλαγή ενός προϊόντος με άλλο) στην αγοραπωλησία, συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη της αγοράς.

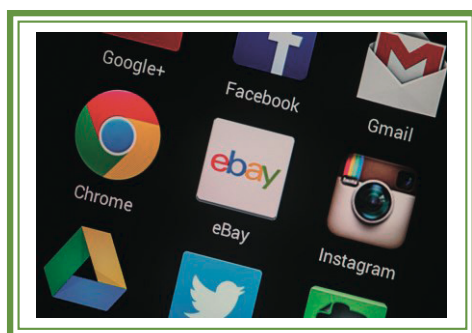
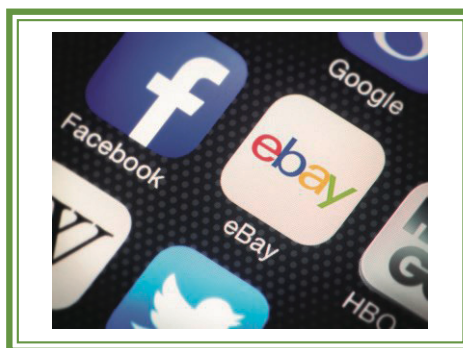
Στη σύγχρονη οικονομία, χρησιμοποιείται συχνά η ηλεκτρονική αγορά, όπως, ebay, uber taxi, Airbnb κ.ά.

Το **Ebay**, είναι η μεγαλύτερη ιστοσελίδα δημοπρασιών στον κόσμο. Περιλαμβάνει τεράστια ποικιλία προϊόντων από όλο τον κόσμο, είναι διαθέσιμη σε πολλές γλώσσες και εξυπηρετεί αγοραστικό κοινό από πολλές χώρες.

Η **Uber Taxi**, είναι υπηρεσία η οποία συνδέει τους επιβάτες με αδειοδοτημένα ταξί. Η εφαρμογή της Uber είναι διαθέσιμη για όλα τα smartphones. Ο πελάτης αναζητεί διαθέσιμο οδηγό, ο οποίος αν βρίσκεται στο πλησιέστερο σημείο παραλαβής ειδοποιείται αυτόματα και έχει στη διάθεσή του 15 δευτερόλεπτα για να αποδεχθεί το αίτημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΑΓΟΡΑ – ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΙΜΩΝ

Το **Airbnb** είναι η μεγαλύτερη πλατφόρμα αναζήτησης (website) σε ολόκληρο το διαδίκτυο για να ενοικιάσει κάποιος τον χώρο του (από δωμάτιο, σπίτι, κτίριο, μέχρι κάστρο) για λίγες ημέρες και αντίστοιχα για να βρει κάποιος ένα μέρος να μείνει σε ολόκληρο τον κόσμο. Υπάρχουν κι άλλες παρόμοιες «πλατφόρμες αναζήτησης» αλλά το Airbnb κατέχει πάνω από το 90% της παγκόσμιας αγοράς.

Επομένως, η έννοια της αγοράς δεν περιορίζεται πια στα όρια κάποιου χώρου. Περιλαμβάνει το σύνολο των πωλητών και των αγοραστών και τον μηχανισμό μέσω του οποίου ενημερώνονται, επικοινωνούν και συνάπτουν αγοραπωλησίες. Με αυτή την έννοια, μπορούμε να μιλούμε για την τοπική αγορά μιας πόλης, την εσωτερική αγορά μιας χώρας, την ευρωπαϊκή αγορά, τη διεθνή αγορά κ.τ.λ.

Στην αγορά συναντώνται, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, δύο ομάδες, οι πωλητές και οι αγοραστές. Οι αγοραστές διαμορφώνουν τη Ζήτηση και οι πωλητές την Προσφορά των αγαθών και υπηρεσιών. Από τη σχέση που υπάρχει μεταξύ προσφοράς και ζήτησης διαμορφώνεται στην αγορά η τιμή κάθε αγαθού.

Οι κυριότερες μορφές αγοράς είναι:

- ❖ Τέλειος Ανταγωνισμός
- ❖ Μονοπώλιο
- ❖ Ολιγοπώλιο
- ❖ Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός

Τέλειος Ανταγωνισμός

είναι μια αγορά με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων (πωλητών)
- Ομοιογενή προϊόντα
- Ενιαία τιμή πώλησης
- Μεγάλος ανταγωνισμός
- Τα κέρδη είναι μηδαμινά
- Σπάνιο φαινόμενο
- Διαφήμιση περιττή
- Ελεύθερη είσοδος και έξοδος στον κλάδο.

4.2 ΜΟΡΦΕΣ ΑΓΟΡΑΣ

Με την έννοια «**μορφές αγοράς**», εννοούμε τις συνθήκες που υπάρχουν στην αγορά σχετικά με την προσφορά και τη ζήτηση ενός συγκεκριμένου αγαθού και ιδίως τον βαθμό ανταγωνισμού που υπάρχει μέσα σε κάθε συγκεκριμένο κλάδο.

Τα κριτήρια που μπορούν να προσδιορίσουν τη δομή της αγοράς καθορίζοντας ταυτόχρονα και τον βαθμό ανταγωνισμού είναι:

- Ο αριθμός επιχειρήσεων
- Ο βαθμός ομοιογένειας ή διαφοροποίησης του προϊόντος
- Η ελευθερία εισόδου και εξόδου στον κλάδο.

Οι κυριότερες μορφές αγοράς, τις οποίες θα εξετάσουμε στη συνέχεια, είναι ο Τέλειος Ανταγωνισμός, το Μονοπώλιο, το Ολιγοπώλιο και ο Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός.

α) Τέλειος Ανταγωνισμός

Τέλειος Ανταγωνισμός υπάρχει όταν, πολύ μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων παράγει και πουλά στην αγορά ομοιογενές προϊόν. Με άλλα λόγια, τα προϊόντα όλων των επιχειρήσεων είναι ακριβώς τα ίδια μεταξύ τους ως προς την ποιότητα και την εμφάνιση.

Κύρια χαρακτηριστικά:

- ❖ Μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων
- ❖ Τα προϊόντα όλων των επιχειρήσεων του κλάδου είναι **ακριβώς τα ίδια** μεταξύ τους ως προς την ποιότητα και την εμφάνιση (ομοιογενή). Ο καταναλωτής δεν παρατηρεί καμιά διαφορά μεταξύ των προϊόντων
- ❖ Ο αριθμός των πωλητών είναι τόσο μεγάλος, που η ποσότητα που διαθέτει κάθε ξεχωριστός πωλητής αντιπροσωπεύει ένα πολύ μικρό ποσοστό στο σύνολο της παραγωγής του κλάδου

- ❖ Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό είναι ότι κανένας πωλητής **δεν μπορεί** να καθορίζει ο ίδιος την τιμή του αγαθού. Αντίθετα, όλοι οι πωλητές είναι αναγκασμένοι να πουλούν τα προϊόντα τους στην ίδια τιμή, (**ενιαία τιμή πώλησης**). Η τιμή αυτή διαμορφώνεται στην αγορά με βάση τη συνολική προσφορά και τη συνολική ζήτηση του προϊόντος του κλάδου. Αν ένας πωλητής αυξήσει την τιμή του, κανένας δεν θα αγοράζει από αυτόν, αφού στην ίδια αγορά χιλιάδες άλλοι πουλούν φθηνότερα το ίδιο ακριβώς προϊόν.
- ❖ Δημιουργείται **μεγάλος ανταγωνισμός** μεταξύ των επιχειρήσεων επειδή υπάρχει μεγάλος αριθμός που πουλούν το ίδιο ακριβώς προϊόν και στην ίδια τιμή. Έτσι η τιμή του προϊόντος μειώνεται σε σημείο που προσεγγίζει το κόστος παραγωγής. Επομένως σε συνθήκες τέλειου ανταγωνισμού τα κέρδη των επιχειρήσεων περιορίζονται στο ελάχιστο. Από την άποψη αυτή, ο τέλειος ανταγωνισμός είναι η πιο **ιδανική μορφή** αγοράς για τους αγοραστές
- ❖ Στην πράξη ο τέλειος ανταγωνισμός είναι **σπάνιο φαινόμενο**. Συνθήκες που πλησιάζουν τον τέλειο ανταγωνισμό, συναντούμε κυρίως σε διάφορα γεωργικά προϊόντα, όπως το κριθάρι, το σιτάρι, όπου δεν είναι εύκολη η διαφοροποίηση του προϊόντος ή άλλα προϊόντα όπως το πετρέλαιο και το χρυσάφι
- ❖ Στον τέλειο ανταγωνισμό η **διαφήμιση είναι περιττή**, εξαιτίας της πλήρους ομοιογένειας του προϊόντος, αλλά και του μικρού μεριδίου αγοράς (market power)
- ❖ Ελεύθερη είσοδος και έξοδος στον κλάδο. Επομένως, **δεν υπάρχει νομικό, οικονομικό ή άλλο εμπόδιο** για τις επιχειρήσεις, που θέλουν να εισέλθουν στην αγορά ή να εξέλθουν από αυτήν.

Μονοπώλιο

ονομάζεται η κατάσταση στην αγορά, κατά την οποία ένα αγαθό ή μια υπηρεσία προσφέρεται μόνο από μια επιχείρηση.

β) Μονοπώλιο

Μονοπώλιο ονομάζεται η κατάσταση στην αγορά, κατά την οποία ένα αγαθό ή μια υπηρεσία προσφέρεται μόνο από μια επιχείρηση.

Κύρια χαρακτηριστικά:

- ❖ **Μια** μοναδική επιχείρηση χωρίς ανταγωνιστές
- ❖ Παράγει και πουλά στην αγορά ένα προϊόν που **δεν έχει στενά υποκατάστατα** (δηλαδή παραπλήσια προϊόντα που να μπορούν να το ανταγωνιστούν)

Χαρακτηριστικά:

- Μια επιχείρηση
- Δεν υπάρχουν υποκατάστατα προϊόντα
- Έλλειψη ανταγωνισμού
- Η επιχείρηση καθορίζει την τιμή και την ποσότητα
- Ενημερωτική διαφήμιση
- Αδυναμία εισόδου στον κλάδο.

- ❖ Η έλλειψη ανταγωνισμού επιτρέπει στη μονοπωλιακή **επιχείρηση να καθορίζει μόνη της την τιμή πώλησης** του προϊόντος της, λαμβάνοντας βέβαια υπόψη και την ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν οι καταναλωτές, με στόχο τη μεγιστοποίηση των κερδών της. Στο μονοπώλιο η τιμή πώλησης είναι συνήθως πολύ ψηλότερη από το κόστος παραγωγής του προϊόντος. Όταν μάλιστα το προϊόν είναι είδος πρώτης ανάγκης, ο μονοπωλητής έχει τη δυνατότητα να αυξάνει την τιμή του χωρίς να μειώνονται σημαντικά οι πωλήσεις του
- ❖ Η διαφήμιση στο μονοπώλιο μπορεί να γίνεται για σκοπούς ενημέρωσης του κοινού, να είναι δηλαδή **πληροφοριακή διαφήμιση**
- ❖ Το μονοπώλιο αποτελεί την άλλη ακραία μορφή αγοράς, που είναι και η πιο **ασύμφορη** για τον καταναλωτή, σε αντίθεση με τον τέλειο ανταγωνισμό
- ❖ Νέες επιχειρήσεις που θέλουν να εισέλθουν στον κλάδο **εμποδίζονται** από φυσικά, νομικά ή οικονομικά εμπόδια.

Τα σύγχρονα κράτη συνήθως λαμβάνουν μέτρα για παρεμπόδιση της δημιουργίας ιδιωτικών μονοπωλίων, γι' αυτό δεν υπάρχουν πολλές ιδιωτικές μονοπωλιακές επιχειρήσεις. Πιο διαδεδομένα είναι τα κρατικά μονοπώλια, που συνήθως είναι οργανισμοί κοινής ωφέλειας. Τα κρατικά μονοπώλια δεν στοχεύουν στην επίτευξη κέρδους, αλλά στην καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών. Κρατικά μονοπώλια δύσκολα βρίσκουμε στην Ελλάδα στην ακραία τους μορφή. Υπάρχουν όμως παραδείγματα που προσεγγίζουν το μονοπώλιο, όπως η ΕΥΔΑΠ.

Υπάρχουν πολλές επιχειρήσεις που είναι κυρίαρχες στην αγορά και μπορούν να διατηρήσουν δεσπόζουσα θέση για πολλά χρόνια, όπως η Microsoft, Intel, Coca Cola, Google κ.τ.λ., όμως καμιά από αυτές δεν είναι μονοπώλιο.

Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός

Μονοπωλιακός ανταγωνισμός είναι μια ενδιάμεση μορφή αγοράς μεταξύ του πλήρους ανταγωνισμού και του μονοπωλίου και περιλαμβάνει στοιχεία και από τα δύο.

γ) Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός

Μονοπωλιακός ανταγωνισμός είναι μια μορφή αγοράς που βρίσκεται μεταξύ του πλήρους ανταγωνισμού και του μονοπωλίου και περιλαμβάνει στοιχεία και από τα δύο.

Χαρακτηριστικά:

- Πολλές επιχειρήσεις
- Ελαφρώς διαφοροποιημένα προϊόντα
- Διαφοροποιημένες τιμές
- Ενδιάμεση μορφή αγοράς
- Η πιο συνηθισμένη μορφή αγοράς
- Εύκολη είσοδος και έξοδος επιχειρήσεων
- Έντονη διαφήμιση.

Κύρια χαρακτηριστικά:

- ❖ Μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων
- ❖ Προσφέρουν στην αγορά **ελαφρώς διαφοροποιημένα προϊόντα**. Κάθε παραγωγός προσπαθεί να διαφοροποιεί τα προϊόντα του από εκείνα των ανταγωνιστών του. Η διαφοροποίηση μπορεί να αφορά την ποιότητα, την εμφάνιση, τις τεχνικές τελειοποιήσεις, τη συσκευασία, την εξυπηρέτηση που προσφέρει στον πελάτη κ.λπ.
- ❖ Η διαφοροποίηση των προϊόντων επιτρέπει στους πωλητές να **διαφοροποιούν** σε κάποιο βαθμό την **τιμή πώλησης**
- ❖ Επομένως **δεν** υπάρχει μια ενιαία τιμή στην αγορά για όλα τα προϊόντα, όπως συμβαίνει στον τέλειο ανταγωνισμό. Η κάθε επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να διαφοροποιεί την τιμή της
- ❖ Είναι μια ενδιάμεση μορφή αγοράς, που πλησιάζει προς τον τέλειο ανταγωνισμό ως προς το πλήθος των πωλητών, με τη διαφορά όμως ότι τα προϊόντα τους δεν είναι ομοιογενή
- ❖ Σε αντίθεση με το μονοπώλιο και τον τέλειο ανταγωνισμό, που σπάνια συναντώνται στην πράξη, ο μονοπωλιακός ανταγωνισμός είναι **η πιο συνηθισμένη μορφή** αγοράς. Μονοπωλιακός ανταγωνισμός υπάρχει σε όλα σχεδόν τα βιομηχανικά προϊόντα (είδη ένδυσης, υπόδησης, ηλεκτρικά είδη, έπιπλα, ποτά, κ.ά.), σε πολλά γεωργικά προϊόντα, αλλά και στις υπηρεσίες (κλινικές, ξενοδοχεία, δικηγορικά γραφεία κ.ά.)
- ❖ Στον μονοπωλιακό ανταγωνισμό, τόσο η είσοδος τόσο και η έξοδος των επιχειρήσεων γίνεται **με ευκολία**
- ❖ Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του μονοπωλιακού ανταγωνισμού είναι η **έντονη διαφήμιση** των προϊόντων. Με τη διαφήμιση ο κάθε πωλητής επιδιώκει να προσελκύσει αγοραστές, προβάλλοντας και υπερτονίζοντας τα πλεονεκτήματα του προϊόντος που θέλει να πουλήσει.

Ολιγοπώλιο

είναι μια μορφή αγοράς στην οποία λίγες επιχειρήσεις προσφέρουν ομοιογενή ή διαφοροποιημένα προϊόντα.

Χαρακτηριστικά Ολιγοπωλίου

- Συνηθισμένη μορφή αγοράς
- Προϊόντα ομοιογενή ή διαφοροποιημένα
- Μικρός αριθμός επιχειρήσεων
- Πιθανή δημιουργία καρτέλ
- Πιθανότητα έντονου ανταγωνισμού
- Δύσκολη είσοδος στον κλάδο.

δ) Ολιγοπώλιο

Ολιγοπώλιο είναι μια μορφή αγοράς στην οποία **λίγες επιχειρήσεις** προσφέρουν **ομοιογενή ή διαφοροποιημένα** προϊόντα.

Κύρια χαρακτηριστικά:

- ❖ Το ολιγοπώλιο είναι συνηθισμένη μορφή αγοράς
- ❖ Τα προϊόντα μπορεί να είναι είτε **ομοιογενή** είτε **διαφοροποιημένα**
- ❖ Μικρός αριθμός επιχειρήσεων. Γι' αυτό, η κάθε επιχείρηση είναι υποχρεωμένη να σκέφτεται και να λαμβάνει σοβαρά υπόψη την αντίδραση των άλλων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. Όταν η Apple σκέφτεται πόσο θα επενδύσει, πόσο θα διαφημίσει και την τιμή που θα πουλά, λαμβάνει υπόψη την αντίδραση της Samsung και των άλλων ανταγωνιστών. Η Coca-Cola σκέφτεται πώς θα αντιδράσει η Pepsi- Cola, κ.λπ.
- ❖ Κάποια ολιγοπώλια βρίσκουν τρόπους να περιορίζουν τον ανταγωνισμό και να δημιουργούν **καρτέλ** (σε προϊόντα όπως τσιμέντο, χημικά σκευάσματα κ.ά.). Καρτέλ μπορεί να υπάρχουν αλλά είναι παράνομα. **Καρτέλ**: ομάδα επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε ένα κλάδο και συνεργάζονται προκειμένου να περιορίσουν τον ανταγωνισμό και να κρατήσουν ψηλά τις τιμές
- ❖ Σε μερικές περιπτώσεις ολιγοπωλίων υπάρχει έντονος ανταγωνισμός (αγορές τελευταίας τεχνολογίας όπως έξυπνα τηλέφωνα-smart phones)
- ❖ Στο ολιγοπώλιο υπάρχουν **περιορισμοί εισόδου** και δύσκολα μπορούν να εισέλθουν νέοι ανταγωνιστές. Η είσοδος νέων επιχειρήσεων στους ολιγοπωλιακούς κλάδους είναι δύσκολη γιατί οι υπάρχουσες επιχειρήσεις διαθέτουν εδραιωμένα προϊόντα και συστήματα διανομής, διπλώματα ευρεσιτεχνίας, ανεπτυγμένη τεχνολογία κ.ά., άρα χρειάζονται σημαντικά κεφάλαια από τις νέες επιχειρήσεις, τα οποία είναι δύσκολο να βρουν.

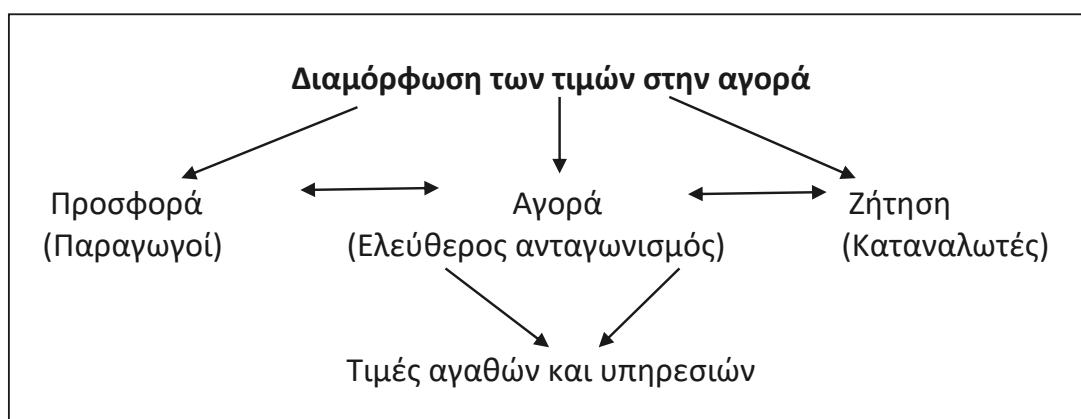
Παράδειγμα: Οι βιομηχανίες τσιμέντου, χάλυβα, λιπασμάτων, αλουμινίου, αυτοκινήτων, και άλλων προϊόντων είναι ολιγοπωλιακές.

4.3 ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ

Όπως έχει αναφερθεί στο 1ο Κεφάλαιο, τα οικονομικά αγαθά, σε αντίθεση με τα ελεύθερα, δεν παρέχονται στον άνθρωπο δωρεάν. Για την απόκτησή τους πρέπει να καταβάλουμε κάποιο χρηματικό ποσό. Το χρηματικό ποσό που πρέπει να πληρώσει κάποιος για την αγορά ενός αγαθού είναι **η τιμή** του.

Η τιμή κάθε αγαθού διαμορφώνεται στην αγορά από την **προσφορά** και τη **ζήτηση**.

Οι καταναλωτές ή αγοραστές διαμορφώνουν τη ζήτηση και οι παραγωγοί ή πωλητές, την προσφορά των αγαθών και υπηρεσιών. Ο παραγωγός που διαθέτει τα προϊόντα του στην αγορά είναι φυσικό να επιδιώκει να τα πουλήσει σε όσο το δυνατόν πιο ψηλή τιμή. Αντίθετα, ο καταναλωτής επιδιώκει να αγοράσει τα είδη που χρειάζεται όσο το δυνατόν σε χαμηλότερη τιμή.

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε την έννοια της ζήτησης και της προσφοράς και τον τρόπο διαμόρφωσης της τιμής ενός αγαθού.

Ζητούμενη ποσότητα ενός αγαθού είναι μια ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν οι καταναλωτές σε μια δεδομένη τιμή.

Ζήτηση (Demand) ενός αγαθού είναι η σχέση τιμής και ζητούμενης ποσότητάς του σε μια ορισμένη χρονική περίοδο.

Νόμος της Ζήτησης
Όταν η τιμή του αγαθού αυξάνεται η ζητούμενη ποσότητά του μειώνεται, ενώ όταν η τιμή του μειώνεται η ζητούμενη ποσότητα αυξάνεται.

4.3.1 ΖΗΤΗΣΗ

Ζητούμενη ποσότητα ενός αγαθού είναι μια ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν οι καταναλωτές σε μια **δεδομένη τιμή**.

Ζήτηση (Demand) ενός αγαθού είναι η σχέση τιμής και ζητούμενης ποσότητάς του, δηλαδή είναι μία **κλίμακα ζητούμενων ποσοτήτων** που οι καταναλωτές θέλουν και μπορούν να αγοράσουν σε **διάφορες τιμές** σε μια ορισμένη χρονική περίοδο.

Νόμος της Ζήτησης

Η σχέση μεταξύ της τιμής και της ζητούμενης ποσότητας ενός αγαθού είναι **αντίστροφη**. Αυτό σημαίνει ότι, όσο αυξάνεται η τιμή του αγαθού η ζητούμενη ποσότητα μειώνεται και όσο μειώνεται η τιμή η ζητούμενη ποσότητα αυξάνεται. Η σχέση αυτή ονομάζεται Νόμος της Ζήτησης. Η λογική με την οποία συμπεριφέρεται ο καταναλωτής είναι αποτέλεσμα του νόμου αυτού. Αν αυξάνεται η τιμή του χοιρινού κρέατος, είναι λογικό να αναμένεται ότι οι καταναλωτές θα αγοράζουν λιγότερο χοιρινό κρέας, ενώ αν μειώνεται η τιμή του θα αγοράζουν περισσότερο.

Τη σχέση που υπάρχει μεταξύ τιμής και ζητούμενης ποσότητας μπορούμε να την παρουσιάσουμε είτε με ένα πίνακα τιμών και ποσοτήτων, που λέγεται «πίνακας ζήτησης», είτε με την καμπύλη ζήτησης σε ένα διάγραμμα. Στον κάθετο άξονα σημειώνεται η τιμή και στον οριζόντιο η ζητούμενη ποσότητα.

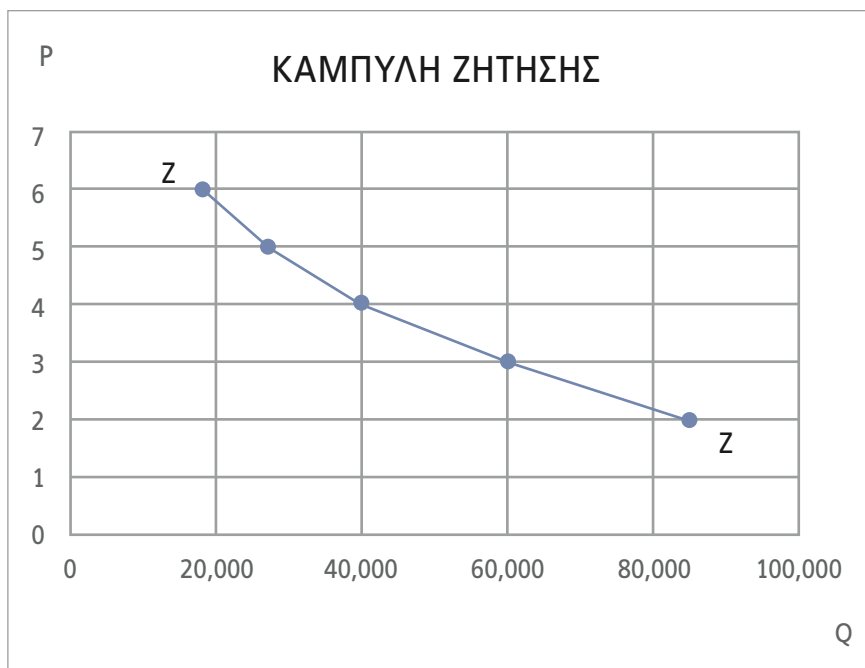
Δίνεται ένα παράδειγμα για τη ζήτηση χοιρινού κρέατος κατά τη διάρκεια μιας εβδομάδας:

Πίνακας Ζήτησης

Τιμή (€) P	Ζητούμενη Ποσότητα (kg) Q
6	18 000
5	27 000
4	40 000
3	60 000
2	85 000

P = Price

Q = Quantity

Η ζήτηση ενός αγαθού, **εκτός από την τιμή του**, επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες, όπως:

- ❖ τα εισοδήματα των καταναλωτών
- ❖ οι τιμές των υποκατάστατων αγαθών (το βοδινό κρέας με το χοιρινό ή το κοτόπουλο)
- ❖ οι προτιμήσεις των καταναλωτών, που επηρεάζονται από τη διαφήμιση, τη μόδα κ.ά.
- ❖ οι προσδοκίες των καταναλωτών (προσδοκία για μείωση των τιμών στις εκπτώσεις) κ.ά.

Για να παρουσιαστεί η σχέση μεταξύ τιμής και ζητούμενης ποσότητας, όλοι οι άλλοι παράγοντες εκτός από την τιμή θεωρούνται **σταθεροί** και αμετάβλητοι (*ceteris paribus*). Η καμπύλη ζήτησης, επομένως, δείχνει τον τρόπο με τον οποίο μεταβάλλεται η ζητούμενη ποσότητα όταν μεταβάλλεται η τιμή, με δεδομένο ότι οι άλλοι παράγοντες παραμένουν **αμετάβλητοι**.

Προσφερόμενη ποσότητα ενός αγαθού είναι μια ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να πουλήσουν οι παραγωγοί σε μια δεδομένη τιμή.

Προσφορά (Supply) ενός αγαθού είναι η σχέση τιμής και προσφερόμενης ποσότητάς του σε μια ορισμένη χρονική περίοδο.

Νόμος της Προσφοράς
Όταν η τιμή του αγαθού αυξάνεται η προσφερόμενη ποσότητά του αυξάνεται και όταν η τιμή του μειώνεται η προσφερόμενη ποσότητα μειώνεται.

4.3.2 ΠΡΟΣΦΟΡΑ

Προσφερόμενη ποσότητα ενός αγαθού είναι μια ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να πουλήσουν οι παραγωγοί σε μια δεδομένη τιμή.

Προσφορά (Supply) ενός αγαθού είναι η σχέση τιμής και προσφερόμενης ποσότητάς του, δηλαδή είναι μία **κλίμακα προσφερόμενων ποσοτήτων** που οι πωλητές θέλουν και μπορούν να προσφέρουν για πώληση σε **διάφορες τιμές** σε μια ορισμένη χρονική περίοδο.

Νόμος της Προσφοράς

Η σχέση μεταξύ τιμής και προσφερόμενης ποσότητας είναι **θετική**. Αυτό σημαίνει ότι όσο αυξάνεται η τιμή ενός αγαθού, αυξάνεται και η προσφερόμενη ποσότητα, ενώ όταν μειώνεται η τιμή, μειώνεται και η προσφερόμενη ποσότητα. Η σχέση αυτή ονομάζεται Νόμος της Προσφοράς. Η λογική με την οποία συμπεριφέρεται ο παραγωγός είναι αποτέλεσμα του νόμου αυτού. Όταν αυξάνεται η τιμή ενός γεωργικού προϊόντος οι παραγωγοί θέλουν να αυξήσουν την ποσότητα που προσφέρουν στην αγορά. Αντίθετα, όταν μειώνεται η τιμή του προϊόντος, οι παραγωγοί μειώνουν την προσφερόμενη ποσότητά τους γιατί μειώνονται τα κέρδη τους.

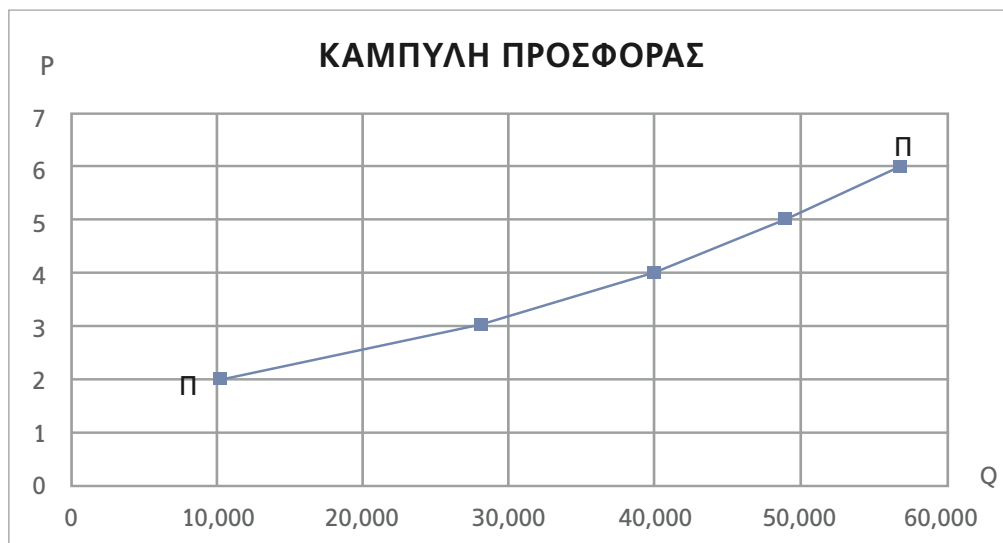
Τη σχέση μεταξύ τιμής και προσφερόμενης ποσότητας ενός αγαθού μπορούμε να την παρουσιάσουμε είτε σ' έναν πίνακα τιμών και ποσοτήτων, που λέγεται «πίνακας προσφοράς», είτε σ' ένα διάγραμμα με την καμπύλη προσφοράς.

Πίνακας Προσφοράς

Τιμή (€) P	Προσφερόμενη Ποσότητα (kg) Q
6	57 000
5	49 000
4	40 000
3	28 000
2	10 000

P = Price

Q = Quantity

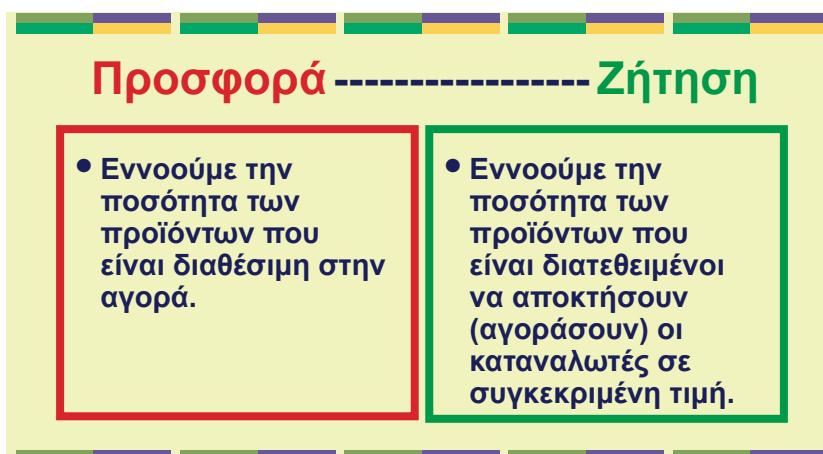
Η προσφορά ενός αγαθού **εκτός από την τιμή του** επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες, όπως:

- ❖ η εξέλιξη της τεχνολογίας
- ❖ το κόστος παραγωγής
- ❖ οι τιμές των άλλων αγαθών που μπορούν να παραχθούν με τα ίδια μέσα, δηλαδή με τους ίδιους συντελεστές παραγωγής (να καλλιεργήσουν σιτάρι αντί κριθάρι)
- ❖ οι καιρικές συνθήκες, όταν πρόκειται για γεωργικά προϊόντα
- ❖ οι προσδοκίες των παραγωγών, για παράδειγμα αύξηση στην τιμή (αποθήκευση προϊόντων) κ.ά.

Για να δείξουμε όμως τη σχέση μεταξύ τιμής και προσφερόμενης ποσότητας, πρέπει να θεωρήσουμε όλους τους άλλους παράγοντες **αμετάβλητους** (*ceteris paribus*). Με άλλα λόγια, η καμπύλη προσφοράς δείχνει την ποσότητα που προσφέρεται για πώληση σε κάθε επίπεδο τιμής, με δεδομένο ότι οι άλλοι παράγοντες παραμένουν σταθεροί.

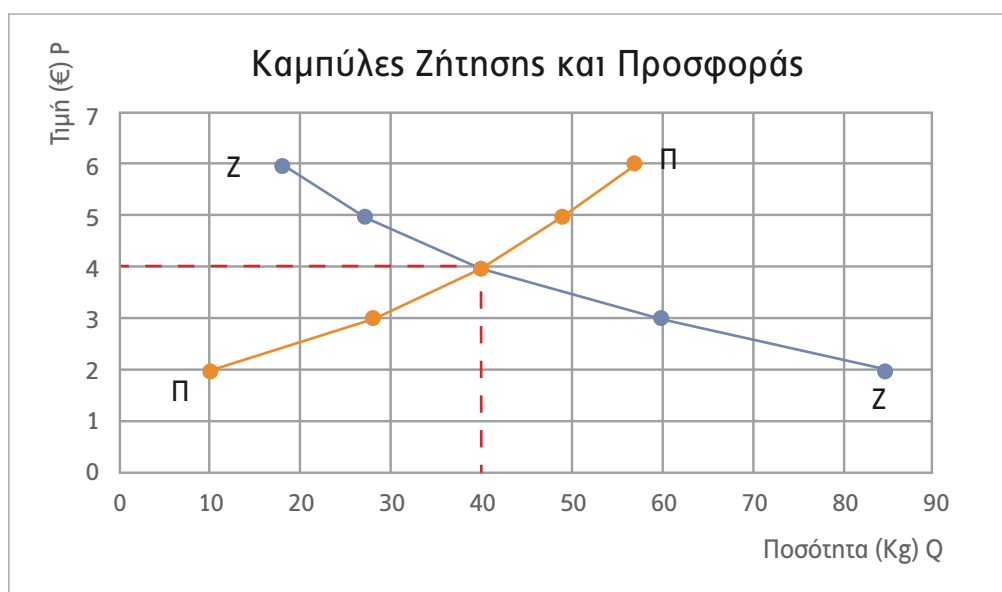
4.3.3 ΤΙΜΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Για να δείξουμε τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται η τιμή ενός αγαθού στην αγορά, πρέπει να σχηματίσουμε στο ίδιο διάγραμμα τις καμπύλες της ζήτησης και της προσφοράς του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΑΓΟΡΑ – ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΙΜΩΝ

Τιμή (€) P	Ζητούμενη Ποσότητα (kg) Q (Χοιρινό κρέας)	Προσφερόμενη Ποσότητα (kg) Q (Χοιρινό κρέας)
6	18 000	57 000
5	27 000	49 000
4	40 000	40 000
3	60 000	28 000
2	85 000	10 000

Σύμφωνα με τα δεδομένα του παραδείγματος, με τις συνθήκες που υπάρχουν αυτή τη στιγμή στην αγορά, η τιμή του χοιρινού κρέατος θα είναι €4 το κιλό. Αυτή είναι η τιμή στην οποία η ζητούμενη ποσότητα χοιρινού κρέατος ισούται με την προσφερόμενη ποσότητα και ονομάζεται «τιμή ισορροπίας».

Τιμή ισορροπίας είναι η τιμή στην οποία η ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν οι καταναλωτές/αγοραστές ισούται με την ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να πουλήσουν οι παραγωγοί/πωλητές. Στο διάγραμμα, η τιμή αυτή προσδιορίζεται από το σημείο στο οποίο τέμνονται οι καμπύλες προσφοράς και ζήτησης και λέγεται **σημείο ισορροπίας**.

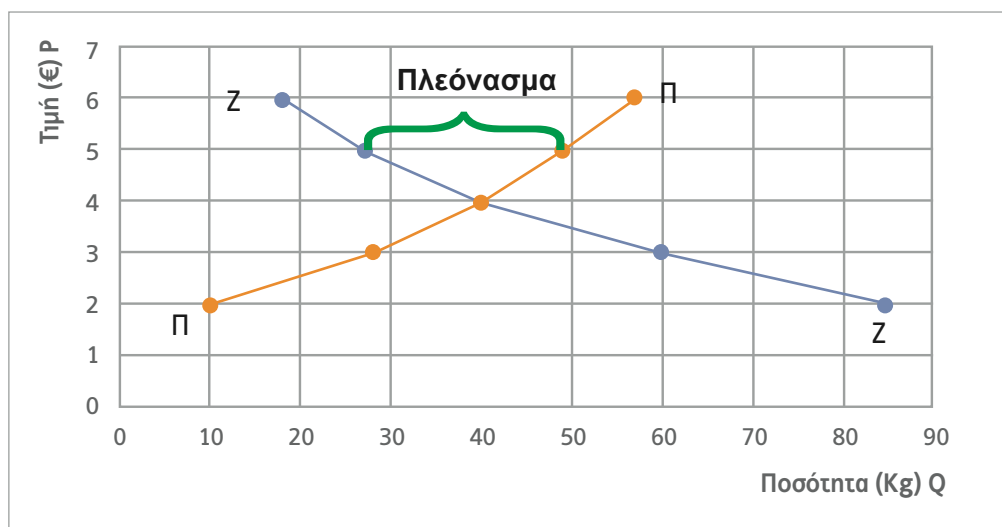
Οποιαδήποτε άλλη τιμή, ψηλότερη ή χαμηλότερη, προκαλεί ανισορροπία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΑΓΟΡΑ – ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΙΜΩΝ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα όταν η τιμή είναι €6 το κιλό οι παραγωγοί είναι διατεθειμένοι να πουλήσουν 57 000 κιλά, ενώ οι καταναλωτές είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν μόνο 18 000 κιλά. Η προσφερόμενη ποσότητα είναι μεγαλύτερη από τη ζητούμενη ποσότητα κατά 39 000 κιλά ($57\ 000 - 18\ 000 = 39\ 000$). Επομένως, σε ψηλότερη τιμή δημιουργείται **πλεόνασμα προσφοράς**.

Οι παραγωγοί, επειδή θέλουν να πουλήσουν το πλεόνασμα των προϊόντων τους, θα αναγκαστούν να μειώσουν την τιμή του αγαθού. Με τη μείωση της τιμής αυξάνεται η ζητούμενη ποσότητα, ενώ η προσφερόμενη ποσότητα μειώνεται, ώσπου να εξισωθούν και να καταλήξουν στο σημείο ισορροπίας.

Πλεόνασμα Προσφοράς

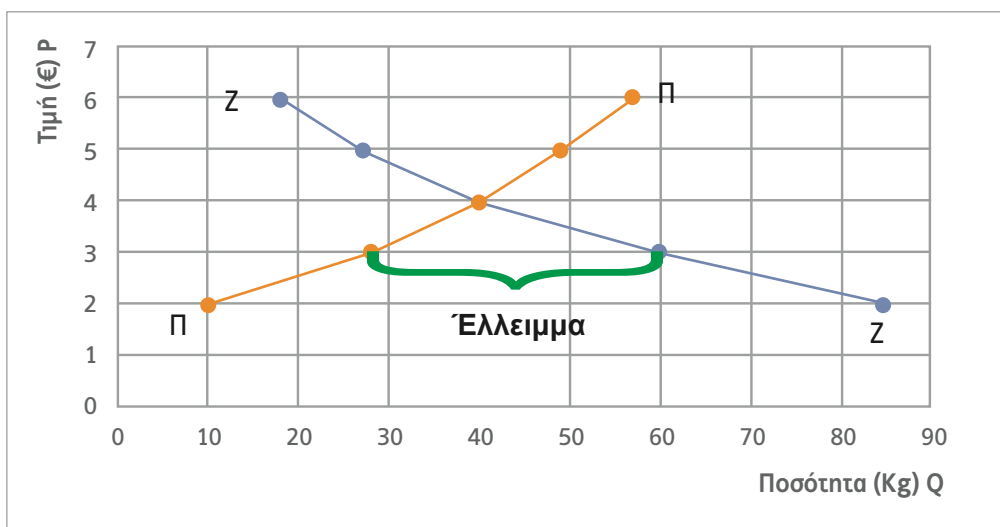

Αντίθετα, σε τιμή χαμηλότερη από €4 δημιουργείται έλλειμμα. Στην τιμή των €2 το κιλό, οι καταναλωτές είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν 85 000 κιλά, ενώ οι πωλητές προσφέρουν μόνο 10 000 κιλά. Η ζητούμενη ποσότητα είναι μεγαλύτερη από την προσφερόμενη ποσότητα κατά 75 000 ($85\ 000 - 10\ 000$).

Σε αυτή την περίπτωση, οι **παραγωγοί** βλέπουν ότι υπάρχουν πολλοί καταναλωτές που θέλουν να αποκτήσουν το προϊόν και έτσι αυξάνουν την τιμή. Με την αύξηση της τιμής μειώνεται η ζητούμενη ποσότητα, ενώ η προσφερόμενη ποσότητα αυξάνεται, ώσπου να εξισωθούν και να καταλήξουν στο σημείο ισορροπίας.

Η μόνη τιμή που μπορεί να επικρατήσει στην αγορά είναι η τιμή ισορροπίας (στο παράδειγμα €4 το κιλό), στην οποία εξισώνεται η ζητούμενη με την προσφερόμενη ποσότητα.

Έλλειμμα Προσφοράς

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να ορίσετε την έννοια της «αγοράς». **Παράγραφος 4.1**

Είναι ο μηχανισμός επικοινωνίας αγοραστών και πωλητών για ανταλλαγή πληροφοριών και...
πραγματοποίηση συναλλαγών. Περιλαμβάνει το σύνολο των πωλητών και των αγοραστών και
τον μηχανισμό μέσω του οποίου ενημερώνονται, επικοινωνούν και συνάπτουν αγοραπωλησίες.
.....

2. Να συμπληρώσετε τα κενά: **Παράγραφος 4.2**

- α) Στην αγορά συναντώνται οι ...**αγοραστές** με τους ...**πωλητές**.....
- β) Η τιμή κάθε αγαθού διαμορφώνεται στην αγορά από τον συσχετισμό μεταξύ
...**ζήτησης**..... και**προσφοράς**..... (εκτός ύλης)
- γ) Η πιο συνηθισμένη μορφή αγοράς είναι ...**ο μονοπωλιακός ανταγωνισμός** (εκτός ύλης)
- δ) Η πιο ασύμφορη μορφή αγοράς για τους καταναλωτές είναι ..**το μονοπώλιο** (εκτός ύλης)

3. Να γράψετε δίπλα σε κάθε πρόταση ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ: **Παράγραφος 4.2 (εκτός ύλης)**

- α) Στον τέλειο ανταγωνισμό κανένας δεν
μπορεί να πωλεί πιο ακριβά από τους άλλους Ορθό
.....
- β) Η μονοπωλιακή επιχείρηση καθορίζει η ίδια
την τιμή πώλησης του προϊόντος της Ορθό
.....
- γ) Σκοπός των κρατικών μονοπωλίων είναι
η μεγιστοποίηση των κερδών τους ..Λάθος...
- δ) Η διαφήμιση είναι απαραίτητη σε όλες
τις μορφές αγοράς. ..Λάθος.....

4. Να γράψετε δίπλα από κάθε μορφή αγοράς τα χαρακτηριστικά της: **Παράγραφος 4.2**

Ομοιογενή προϊόντα Έντονη διαφήμιση Μεγάλος αριθμός πωλητών Διαφοροποιημένα προϊόντα Ενιαία τιμή πώλησης Η πιο συνηθισμένη μορφή αγοράς Ύπαρξη μεγάλου ανταγωνισμού	Δύσκολη είσοδος στον κλάδο Διαφοροποίηση τιμών Έλλειψη ανταγωνισμού Πληροφοριακή διαφήμιση Ένας πωλητής Η επιχείρηση καθορίζει την τιμή Μικρός αριθμός επιχειρήσεων
---	---

Τέλειος Ανταγωνισμός: Ομοιογενή προϊόντα, Μεγάλος αριθμός πωλητών,
Ενιαία τιμή πώλησης, Ύπαρξη μεγάλου ανταγωνισμού
.....
.....
.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΑΓΟΡΑ – ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΙΜΩΝ

Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός: εκτός ύλης	Έντονη διαφήμιση, Μεγάλος αριθμός πωλητών, Διαφοροποιημένα προϊόντα, Η πιο συνηθισμένη μορφή αγοράς Υπαρξη μεγάλου ανταγωνισμού, Διαφοροποίηση τιμών
Μονοπώλιο: εκτός ύλης	Έλλειψη ανταγωνισμού, Πληροφοριακή διαφήμιση, Ένας πωλητής, Η επιχείρηση καθορίζει την τιμή
Ολιγοπώλιο: εκτός ύλης	Όμοιογενή προϊόντα ή Διαφοροποιημένα προϊόντα, Δύσκολη είσοδος στον κλάδο, Μικρός αριθμός επιχειρήσεων

5. Να γράψετε σε ποια μορφή αγοράς ανήκουν οι παρακάτω κλάδοι: **Παράγραφος 4.2 εκτός ύλης**

α) Παραγωγή αμυγδάλων	Πλήρης ανταγωνισμός
β) Παραγωγή ηλεκτρισμού	Μονοπώλιο
γ) Εταιρείες εισαγωγής πετρελαίων	Ολιγοπώλιο
δ) Βιομηχανία Έξυπνων τηλεφώνων	Ολιγοπώλιο
ε) Οινοποιία	Μονοπωλιακός ανταγωνισμός
στ) Βιομηχανία παπουτσιών	Μονοπωλιακός ανταγωνισμός
ζ) Παραγωγή πατατών	Πλήρης ανταγωνισμός
η) Ταχυδρομικές υπηρεσίες	Μονοπωλιακός ανταγωνισμός
θ) Βιομηχανία χημικών σκευασμάτων	Ολιγοπώλιο

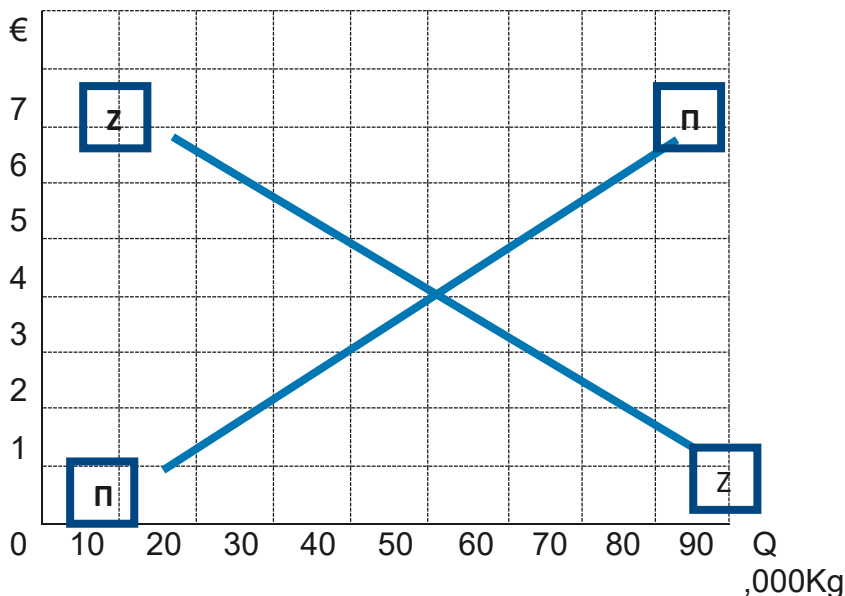
6. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις: **Παράγραφος 4.3**

- α) Η καμπύλη ζήτησης δείχνει πώς μεταβάλλεται η **ζητούμενη ποσότητα** ενός αγαθού όταν μεταβάλλεται η **τιμή** με δεδομένο ότι οι άλλοι παράγοντες μένουν σταθεροί
- β) Όσο αυξάνεται η τιμή, η ζητούμενη ποσότητα **μειώνεται** ενώ όσο μειώνεται η τιμή, η ζητούμενη ποσότητα **αυξάνεται** (*ceteris paribus*)
- γ) Όσο αυξάνεται η τιμή ενός αγαθού, η προσφερόμενη ποσότητα **αυξάνεται** και αντίστροφα (*ceteris paribus*)
- δ) Η τιμή στην οποία η ζητούμενη ποσότητα εξισώνεται με την προσφερόμενη ποσότητα ονομάζεται **τιμή ισορροπίας**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΑΓΟΡΑ – ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΙΜΩΝ

7. Με βάση το παρακάτω διάγραμμα να συμπληρώσετε τα κενά στις προτάσεις που ακολουθούν:

Παράγραφος 4.3

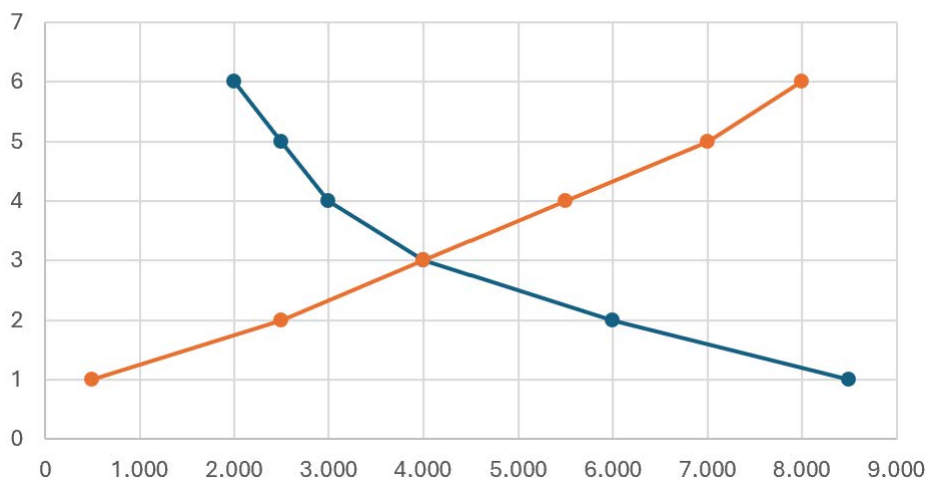
- α) Η τιμή ισορροπίας είναι €**4**....., επειδή στην τιμή αυτή εξισώνεται ηπροσφερόμενη ποσότητα με τη ..ζητούμενη ποσότητα.....
- β) Σε τιμή €5 οι παραγωγοί θα ήταν διατεθειμένοι να πουλήσουν**60**.....kg, ενώ οι καταναλωτές θα ήταν διατεθειμένοι να αγοράσουν**40**..... kg. Επομένως δημιουργείται πλεόνασμα 60-40=20 Kg.....
- γ) Σε τιμή €2 η ζητούμενη ποσότητα είναιμεγαλύτερη..... από την προσφερόμενη, δημιουργείται δηλαδήέλλειμμα 70-30=40kg.....

8. Με βάση τον πιο κάτω πίνακα να σχηματίσετε τις καμπύλες Ζήτησης και Προσφοράς του αγαθού X και να δείξετε το σημείο ισορροπίας. Παράγραφος 4.3

Τιμή (€) P	Ζητούμενη Ποσότητα (kg)	Προσφερόμενη Ποσότητα (kg)
6	2 000	8 000
5	2 500	7 000
4	3 000	5 500
3	4 000	4 000
2	6 000	2 500
1	8 500	500

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΑΓΟΡΑ – ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΙΜΩΝ

Καμπύλες Ζήτησης και προσφοράς

Η τιμή ισορροπίας είναι... **3 €**
Η ποσότητα ισορροπίας είναι... **4.000 kg**

9. Να συμπληρώσετε: **Παράγραφος 4.3**

α) Εκτός από την τιμή, η ζήτηση και η προσφορά ενός αγαθού επηρεάζονται και από άλλους παράγοντες, όπως:

Ζήτηση:

- α) Τα εισοδήματα των καταναλωτών.
.....
- β) Οι τιμές των υποκατάστατων αγαθών (το βοδινό κρέας με το χοιρινό).
.....
- γ) Οι προτιμήσεις των καταναλωτών, που επηρεάζονται από τη διαφήμιση, τη μόδα κ.ά.
.....
- δ) Οι προσδοκίες των καταναλωτών (π.χ., προσδοκία για μείωση των τιμών στις εκπτώσεις).
.....

Προσφορά:

- α) Η εξέλιξη της τεχνολογίας.
.....
- β) Το κόστος παραγωγής.
.....
- γ) Οι καιρικές συνθήκες, όταν πρόκειται για γεωργικά προϊόντα.
.....
- δ) Οι τιμές των άλλων αγαθών που μπορούν να παραχθούν με τα ίδια μέσα, δηλαδή με τους ίδιους συντελεστές παραγωγής (να καλλιεργήσουν σιτάρι αντί κριθάρι).
.....

β) Στο διάγραμμα των καμπύλων ζήτησης και προσφοράς όλοι οι άλλοι παράγοντες εκτός της τιμής θεωρούνται **σταθεροί και αμετάβλητοι (ceteris paribus)**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΑΓΟΡΑ – ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΙΜΩΝ

10. Να συμπληρώσετε ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ: Παράγραφος 4.3

α) Η προσφορά ενός αγαθού αυξάνεται όταν αυξάνεται η τιμή του

Λάθος

β) Η σχέση τιμής και ζητούμενης ποσότητας είναι θετική

Λάθος

γ) Η καμπύλη της ζήτησης έχει κλίση από πάνω αριστερά προς τα κάτω και δεξιά

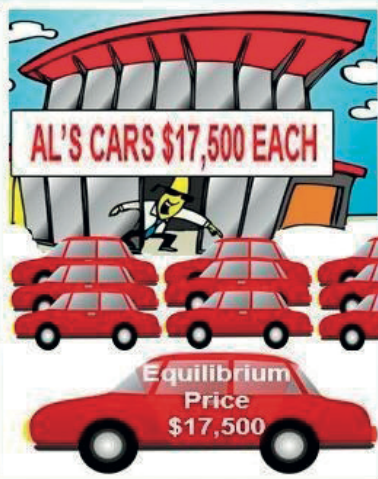
Σωστό

δ) Η ζητούμενη ποσότητα ενός αγαθού μπορεί να είναι μεγαλύτερη από την προσφερόμενη ποσότητά του.

Σωστό (όταν υπάρχει έλλειμμα)

11. Δίνεται ο πιο κάτω πίνακας για μια υποτιθέμενη αγορά αυτοκινήτων: Παράγραφος 4.3

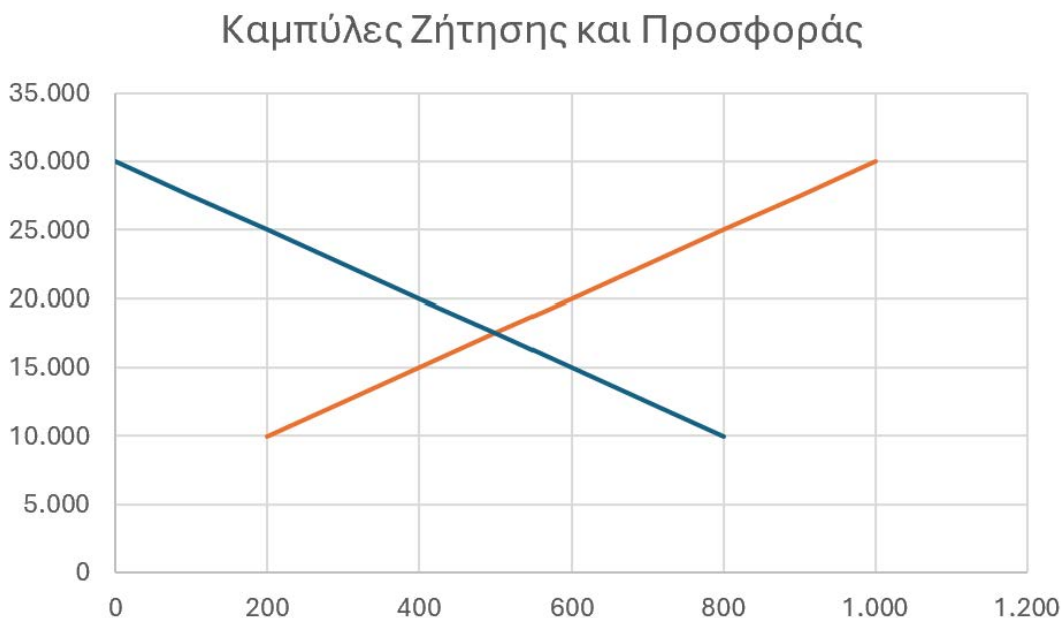
Retail Price	Quantity Demanded	Quantity Supplied
\$30,000	0	1,000
\$27,500	100	900
\$25,000	200	800
\$22,500	300	700
\$20,000	400	600
\$17,500	500	500
\$15,000	600	400
\$12,500	700	300
\$10,000	800	200

α) Η τιμή ισορροπίας είναι **17.500\$** και η ποσότητα ισορροπίας είναι **500**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΑΓΟΡΑ – ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΙΜΩΝ

β) Να σχηματίσετε τις καμπύλες Προσφοράς και Ζήτησης των αυτοκινήτων

γ) Αν η τιμή των αυτοκινήτων είναι \$25.000, στην αγορά παρατηρείται **πλεόνασμα** προσφοράς, γιατί η ζητούμενη ποσότητα είναι.....**200**....., ενώ η προσφερόμενη ποσότητα είναι ...**800 αυτοκίνητα**.....

δ) Πώς θα αντιδράσουν οι παραγωγοί και πώς θα αποκατασταθεί η ισορροπία στην αγορά;

Προκειμένου οι παραγωγοί να διαθέσουν το πλεόνασμα των προϊόντων τους, θα μειώσουν την τιμή του αγαθού. Η μείωση της τιμής θα οδηγήσει σε αύξηση της ζητούμενης ποσότητας και σε μείωση της προσφερόμενης ποσότητας, έως ότου οι δύο αυτές ποσότητες εξισωθούν. Τότε η αγορά θα επανέλθει στο σημείο ισορροπίας.

ε) Αν η τιμή των αυτοκινήτων είναι \$12.500, στην αγορά παρατηρείται **έλλειμμα** προσφοράς, γιατί η ζητούμενη ποσότητα είναι**700**....., ενώ η προσφερόμενη ποσότητα είναι ...**300 αυτοκίνητα**.....

ζ) Πώς θα αντιδράσουν οι παραγωγοί και πώς θα αποκατασταθεί η ισορροπία στην αγορά;

Όταν οι παραγωγοί διαπιστώνουν ότι υπάρχει έλλειμμα προϊόντος στην αγορά, αυξάνουν την τιμή του αγαθού. Η αύξηση της τιμής οδηγεί σε μείωση της ζητούμενης ποσότητας και ταυτόχρονα σε αύξηση της προσφερόμενης ποσότητας, έως ότου οι δύο αυτές ποσότητες εξισωθούν. Τότε η αγορά θα επανέλθει στο σημείο ισορροπίας.

Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου θα πρέπει να είστε σε θέση:

- ❖ Να γνωρίζετε και να επεξηγείτε την έννοια του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ)
- ❖ Να κατανοείτε τη διαφορά μεταξύ τελικών και ενδιάμεσων αγαθών
- ❖ Να ορίζετε την έννοια του κατά κεφαλήν εισοδήματος
- ❖ Να μπορείτε να υπολογίζετε το κατά κεφαλήν εισόδημα
- ❖ Να κατανοείτε την έννοια του Βιοτικού Επιπέδου
- ❖ Να γνωρίζετε και να επεξηγείτε τους παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται το βιοτικό επίπεδο
- ❖ Να κατανοείτε τη σημασία της ανισοκατανομής των εισοδημάτων
- ❖ Να εξηγείτε τους τρόπους μείωσης της ανισοκατανομής του εισοδήματος
- ❖ Να γνωρίζετε τους λόγους για τους οποίους είναι δύσκολη η σύγκριση του βιοτικού επιπέδου μεταξύ των χωρών
- ❖ Να γνωρίζετε και να εξηγείτε ποιοι αποτελούν το Εργατικό Δυναμικό μιας χώρας ή τον Οικονομικά Ενεργό Πληθυσμό
- ❖ Να ορίζετε την έννοια του όρου Ανεργία
- ❖ Να κατανοείτε τις έννοιες της Ανεργίας Τριβής και της Μακροχρόνιας Ανεργίας
- ❖ Να υπολογίζετε το ποσοστό ανεργίας
- ❖ Να γνωρίζετε και να εξηγείτε τις συνέπειες της ανεργίας
- ❖ Να κατανοείτε τις έννοιες του Πληθωρισμού και Αποπληθωρισμού

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως έχουμε αναφέρει στο 2ο Κεφάλαιο, ο άνθρωπος παράγει αγαθά και υπηρεσίες για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του. Ανάλογα με την αξία των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται μέσα στην οικονομία, κρίνεται σε κάποιο βαθμό και η ευημερία της χώρας.

ΑΕΠ είναι η αξία αγοράς όλων των τελικών προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα, κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου (συνήθως ενός έτους).

Αξία αγοράς είναι η τιμή στην οποία ανταλλάσσονται τα προϊόντα στην αγορά.

Τελικά αγαθά είναι τα αγαθά που αγοράζονται για τελική χρήση και δεν πρόκειται να μεταπωληθούν.

Ενδιάμεσα αγαθά είναι τα αγαθά που προορίζονται να μεταπωληθούν, είτε στη μορφή που βρίσκονται είτε αφού μετατραπούν σε άλλη μορφή.

5.2 ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) είναι η **αξία** αγοράς όλων των **τελικών** προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται **μέσα** σε μια χώρα κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου (συνήθως **ενός έτους**).

Αν προσθέσουμε όλα τα προϊόντα που παράγονται από τους τρεις τομείς της οικονομίας (πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή), μπορούμε να υπολογίσουμε την αξία του ΑΕΠ μιας οικονομίας. Για να μπορέσει να γίνει αυτό πρέπει να προσθέσουμε **την αξία αγοράς** όλων αυτών των αγαθών.

Αξία αγοράς είναι η τιμή στην οποία ανταλλάσσονται τα προϊόντα στην αγορά. Για να μετρηθεί η συνολική παραγωγή, πρέπει να αθροίσουμε την παραγωγή μήλων, πορτοκαλιών, ηλεκτρονικών υπολογιστών, υπηρεσιών κ.λπ. Το κάθε αγαθό μετριέται σε διαφορετικές μονάδες, για παράδειγμα, κιλά, τεμάχια, μέτρα κ.ά. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τις χρηματικές μονάδες, δηλαδή την αξία αγοράς.

Το ΑΕΠ αξιολογεί τα προϊόντα σύμφωνα με την αξία αγοράς των **τελικών** προϊόντων.

Τελικά αγαθά είναι τα αγαθά που αγοράζονται για τελική χρήση και δεν πρόκειται να μεταπωληθούν, για παράδειγμα, το κινητό τηλέφωνο που αγοράζει ένας καταναλωτής για δική του χρήση, το αυτοκίνητο κ.ά.).

Ενδιάμεσα αγαθά είναι τα αγαθά που προορίζονται να μεταπωληθούν, είτε στη μορφή που βρίσκονται, όπως πορτοκάλια για πώληση στην υπεραγορά (Σούπερ Μάρκετ), είτε αφού μετατραπούν σε άλλα αγαθά, όπως πορτοκάλια για χυμό κ.ά.

Το ίδιο αγαθό μπορεί μερικές φορές να είναι τελικό, ενώ κάποιες άλλες ενδιάμεσο. Για παράδειγμα, η ζάχαρη που αγοράζει μια νοικοκυρά είναι τελικό αγαθό, ενώ για ένα ζαχαροπλαστέιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

είναι ενδιάμεσο. Το ίδιο και το αλεύρι για παρασκευή ψωμιού ή τα φρούτα.

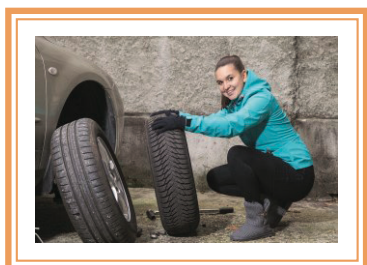
Καταναλωτής – Τελικά αγαθά

Μανάβικο/Εργοστάσιο/Καφετέρια
Ενδιάμεσα αγαθά

Που παράγονται σε μια χώρα. Το ΑΕΠ μετρά μόνο τα αγαθά και τις υπηρεσίες που έχουν παραχθεί **μέσα** στη χώρα. Η εταιρεία Toyota είναι ιαπωνική εταιρεία, παράγει όμως αυτοκίνητα στην Ουαλία (Ηνωμένο Βασίλειο). Η αξία της παραγωγής αυτής υπολογίζεται στο ΑΕΠ του Ηνωμένου Βασιλείου και όχι σε αυτό της Ιαπωνίας.

Σε ορισμένη χρονική περίοδο. Το ΑΕΠ μετρά την αξία παραγωγής σε ορισμένη χρονική περίοδο (συνήθως σ' **ένα έτος**).

Το ΑΕΠ μπορεί να μετρηθεί με τις πιο κάτω μεθόδους:

- Μέθοδο παραγωγής
- Μέθοδο εισοδήματος
- Μέθοδο δαπάνης

Οι πιο πάνω μέθοδοι καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα γιατί:

- Η αξία των προϊόντων είναι **ίση** με το εισόδημα (μισθοί, τόκοι, ενοίκια, κέρδη) που πληρώνουν οι επιχειρήσεις για την παραγωγή τους
- Κάθε συναλλαγή έχει αγοραστή και πωλητή, δηλαδή, το ποσό που δαπανά ο αγοραστής είναι **ίσο** με το εισόδημα που εισπράττει ο πωλητής

Με λίγα λόγια, ο πωλητής παίρνει **εισόδημα** το οποίο είναι ίσο με τη **δαπάνη** του αγοραστή, ο οποίος πληρώνει για να πάρει **προϊόντα** ίσης αξίας.

Ο πωλητής θα πάρει **εισόδημα**

Ο αγοραστής θα **δαπανήσει** χρήματα, για να πάρει **προϊόν**

Κατά κεφαλήν εισόδημα είναι το εισόδημα που αναλογεί, κατά μέσο όρο, σε κάθε κάτοικο μιας χώρας, ανεξάρτητα από τη συμμετοχή του στην παραγωγή.

5.3 ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Κατά κεφαλήν εισόδημα είναι το εισόδημα που αναλογεί κατά μέσο όρο σε **κάθε κάτοικο** μιας χώρας ανεξάρτητα από τη συμμετοχή του στην παραγωγική διαδικασία.

Το κατά κεφαλήν εισόδημα υπολογίζεται ως εξής:

$$\text{Κατά κεφαλήν εισόδημα} = \frac{\text{ΑΕΠ}}{\text{Πληθυσμός της χώρας}}$$

Στον συνολικό πληθυσμό της χώρας περιλαμβάνονται **όλοι** οι μόνιμοι κάτοικοι της χώρας αυτής, ανεξαρτήτως ηλικίας, εργαζόμενοι και μη.

Βιοτικό επίπεδο είναι η υλική, πνευματική και πολιτιστική στάθμη της ζωής των κατοίκων μιας χώρας ή γενικότερα, το επίπεδο ποιότητας και ευημερίας της ζωής του ανθρώπου.

5.4 ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ (STANDARD OF LIVING)

Η οικονομία δεν είναι ποτέ στάσιμη. Όλα τα σημαντικά μεγέθη της, όπως το επίπεδο του εισοδήματος, της απασχόλησης, της ανεργίας, των τιμών κ.λπ. μεταβάλλονται διαχρονικά. Από τα μεγέθη αυτά εξαρτάται η ομαλή λειτουργία μιας οικονομίας και κατ' επέκταση η ευημερία των πολιτών της, δηλαδή το βιοτικό τους επίπεδο.

Βιοτικό επίπεδο είναι η υλική, πνευματική και πολιτιστική στάθμη της ζωής των κατοίκων μιας χώρας ή γενικότερα το επίπεδο ποιότητας και ευημερίας της ζωής του ανθρώπου.

Το βιοτικό επίπεδο αναφέρεται στην ποιότητα και στην ποσότητα των αγαθών και υπηρεσιών που μπορούν να αποκτήσουν τα μέλη μιας κοινωνίας, αλλά και στον τρόπο που τα αγαθά και οι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

υπηρεσίες διανέμονται σε αυτά. Αναφέρεται επίσης, στην ποιότητα ζωής η οποία συνδέεται με την ευτυχία του ανθρώπου. Στην ποιότητα ζωής αναφέρονται το σύνολο των περιβαλλοντικών συνθηκών και ο τρόπος ζωής που συμβάλλουν στη βιολογική, πνευματική, ψυχική και κοινωνική ολοκλήρωση του ανθρώπου.

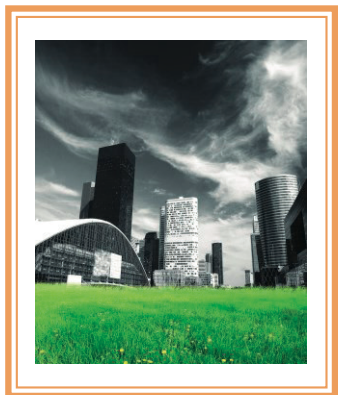
Το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως:

- Ο κυριότερος παράγοντας που χρησιμοποιείται και αποτελεί το σημαντικότερο κριτήριο για τη μέτρηση του βιοτικού επιπέδου ενός λαού είναι το ύψος του **κατά κεφαλήν εισοδήματος**. Όσο πιο ψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα αναλογεί στον κάθε κάτοικο της χώρας, τόσο πιο ψηλό θεωρείται ότι είναι το βιοτικό επίπεδο.
- Για να μπορεί το κατά κεφαλήν εισόδημα να είναι αντιπροσωπευτικό και επομένως αξιόπιστο κριτήριο για το βιοτικό επίπεδο, θα πρέπει να γίνεται **ίση κατανομή** του εισοδήματος, δηλαδή, η πλειοψηφία του πληθυσμού να παίρνει εισόδημα κοντά στο κατά κεφαλήν εισόδημα. Όσο πιο ίση είναι η κατανομή του εισοδήματος, τόσο πιο ψηλό είναι το βιοτικό επίπεδο.

- Όσο περισσότερο **ελεύθερο χρόνο** έχουν τόσο καλύτερο είναι το βιοτικό επίπεδο, αφού οι εργαζόμενοι κουράζονται λιγότερο και έχουν περισσότερο διαθέσιμο ελεύθερο χρόνο για ανάπαυση και ψυχαγωγία.
- Σε χώρες με ψηλό μορφωτικό επίπεδο και ανεπτυγμένη πνευματική και **πολιτιστική ζωή** (θέατρα, μουσική, εκθέσεις, κ.λ.π.), δίνονται περισσότερες ευκαιρίες στους πολίτες να ικανοποιούν τις πνευματικές τους ανάγκες.

- Όσο περισσότερα **κοινωνικά αγαθά** προσφέρει το κράτος στους πολίτες του, τόσο βελτιώνεται το βιοτικό επίπεδο. Η δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και εκπαίδευση, η ασφάλεια προς τους πολίτες, οι κοινωνικές παροχές (συντάξεις επιδόματα) βελτιώνουν την υγεία και τη μακροζωία των πολιτών.
- Ένα **περιβάλλον** το οποίο είναι καθαρό (για παράδειγμα καθαρές λίμνες, καθαρή ατμόσφαιρα), βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων.

Άρθρο που δημοσιεύτηκε στον τύπο τον Αύγουστο του 2013 με τίτλο «Το βιοτικό επίπεδο συμβάλλει στη μακροζωία» αναφέρει:

Οι Ιαπωνέζοι είναι γνωστοί για τη μακροβιότητά τους, η οποία οφείλεται κατά ένα μέρος στην παραδοσιακή υγιεινή διατροφή τους, στη δραστήρια ζωή τους και σε ένα ασφαλιστικό σύστημα που διευκολύνει την πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας. «Γενικώς η μακροζωία των Ιαπώνων είναι ένδειξη του υψηλού τους βιοτικού επιπέδου».

5.5. ΑΝΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Όπως έχει αναφερθεί στην προηγούμενη ενότητα, για να θεωρείται το κατά κεφαλήν εισόδημα αξιόπιστο κριτήριο του βιοτικού επιπέδου, πρέπει να υπάρχει δίκαιη κατανομή του εισοδήματος.

Για να γίνει κατανοητή η έννοια της δίκαιης κατανομής του εισοδήματος, δίνεται ένα παράδειγμα:

Δύο υποθετικές οικονομίες, η Α και η Β, έχουν 4 πολίτες η κάθε μια.

Το εισόδημα των τεσσάρων πολιτών της οικονομίας Α είναι:

€1.000
€900
€1.100
€1.000

Το κατά κεφαλήν εισόδημα στην οικονομία Α είναι:

$$\frac{(1.000+900+1.100+1.000)}{4} = \frac{4.000}{4} = €1.000$$

Τα εισοδήματα των τεσσάρων μελών της οικονομίας Β είναι:

€5.000
€300
€500
€200

Το κατά κεφαλήν εισόδημα στην οικονομία Β είναι:

$$\frac{(5.000+300+500+200)}{4} = \frac{6000}{4} = €1.500$$

Το κατά κεφαλήν εισόδημα της οικονομίας Β είναι μεγαλύτερο από το κατά κεφαλήν εισόδημα της οικονομίας Α. Αυτό όμως, δεν σημαίνει ότι οι πολίτες της οικονομίας Β έχουν ψηλότερο βιοτικό επίπεδο από τους πολίτες της οικονομίας Α.

Στην οικονομία Α ο μέσος όρος των εισοδημάτων είναι χαμηλότερος από την οικονομία Β, αλλά υπάρχει ισοκατανομή του εισοδήματος. Αυτό σημαίνει ότι η πλειοψηφία των πολιτών παίρνει εισόδημα κοντά στο κατά κεφαλήν εισόδημα (μέσος όρος).

Στην οικονομία Β υπάρχει ανισοκατανομή του εισοδήματος. Το ένα άτομο παίρνει €5.000 και ανεβάζει τον μέσο όρο των εισοδημάτων, ενώ το εισόδημα των άλλων τριών ατόμων έχει μεγάλη διαφορά από το κατά κεφαλήν εισόδημα.

Τα κράτη παίρνουν φορολογικά και άλλα μέτρα για τη μείωση της ανισότητας .

Εκτός από το κράτος, αρκετές εθελοντικές οργανώσεις βοηθούν τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσής τους, εξασφαλίζοντάς τους ένα καλύτερο ατομικό βιοτικό επίπεδο.

Οι παροχές αυτές, ανεξάρτητα αν προέρχονται από το κράτος ή τις εθελοντικές οργανώσεις, αποτελούν απλά μεταφορά ευημερίας (εισοδήματος) από τον έναν πολίτη στον άλλον, δηλαδή γίνεται ανακατανομή του εισοδήματος. Γι' αυτό και δεν επηρεάζουν το ύψος του μέσου κατά κεφαλήν εισοδήματος (δεν αλλάζει ο μέσος όρος, αλλά η κατανομή των εισοδημάτων μεταξύ των μελών μιας οικονομίας).

Με το πιο πάνω παράδειγμα, δεν εννοούμε φυσικά ότι όλοι πρέπει να αμείβονται το ίδιο. Το κράτος με την επιβολή της φορολογίας και τις κοινωνικές παροχές προσπαθεί να μειώσει την ανισοκατανομή.

Επομένως, για να δούμε ποια οικονομία έχει ψηλότερο βιοτικό επίπεδο, θα πρέπει να λάβουμε πρώτα υπόψη μας, τον κυριότερο παράγοντα, που είναι το κατά κεφαλήν εισόδημα, την κατανομή του εισοδήματος, αλλά και **όλους** τους άλλους παράγοντες που επηρεάζουν το βιοτικό επίπεδο.

5.6 ΑΕΠ – ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν μετρά την αξία των αγαθών και των υπηρεσιών που πωλούνται στις αγορές.

Στη συνέχεια εξετάζουμε κάποιους παράγοντες που επηρεάζουν το βιοτικό επίπεδο, αλλά **δεν** περιλαμβάνονται στο ΑΕΠ:

Οικιακή παραγωγή. Κάθε μέρα στα σπίτια μας πραγματοποιείται παραγωγή. Η αντικατάσταση μιας λάμπας, το κόψιμο του γκαζόν (γρασίδι), το πλύσιμο του αυτοκινήτου, η φροντίδα του κήπου αποτελούν παραδείγματα οικιακής παραγωγής. Από τη στιγμή που αυτές οι παραγωγικές διαδικασίες δεν πωλούνται στην αγορά, δεν λαμβάνονται υπόψη στον υπολογισμό του ΑΕΠ.

Παραοικονομία. Είναι το μέρος της οικονομίας που κρατείται ηθελημένα κρυφό για λόγους φοροδιαφυγής ή επειδή τα παραγόμενα αγαθά και υπηρεσίες είναι παράνομα. Αυτές οι δραστηριότητες επειδή μένουν αδήλωτες, δεν υπολογίζονται στο ΑΕΠ (λαθρεμπόριο, διακίνηση παράνομων ουσιών κ.ά.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

Προσδόκιμο ζωής και υγεία. Η καλή υγεία και η αύξηση του προσδόκιμου ορίου ζωής αυξάνουν το βιοτικό επίπεδο, όμως δεν συμπεριλαμβάνονται στη μέτρηση του ΑΕΠ.

Ελεύθερος χρόνος. Περισσότερος ελεύθερος χρόνος σημαίνει και καλύτερη ζωή.

Ποιότητα του περιβάλλοντος. Ένα υγιές περιβάλλον αυξάνει το βιοτικό επίπεδο του ανθρώπου αλλά δεν συμπεριλαμβάνεται στο ΑΕΠ.

Πρέπει να τονιστεί ότι όλα τα πιο πάνω κάνουν δύσκολη τη σύγκριση του βιοτικού επιπέδου μεταξύ των διαφόρων χωρών.

Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε δολάρια Η.Π.Α.

Θέση	Χώρα	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε δολάρια \$ 2014	Θέση	Χώρα	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε δολάρια \$ 2014
1	Κατάρ	137.162	11	Η.Π.Α.	54.370
2	Λουξεμβούργο	97.639	12	Σαουδική Αραβία	52.311
3	Σιγκαπούρη	83.066	13	Ιρλανδία	51.284
4	Μπρουνέι	79.890	14	Μπαχρέιν	49.020
5	Κουβέιτ	70.686	15	Ολλανδία	47.960
6	Νορβηγία	67.166	16	Αυστρία	46.640
7	Ην. Αραβικά Εμιράτα	66.347	17	Αυστραλία	46.550
8	Σαν Μαρίνο	60.887	18	Σουηδία	46.219
9	Ελβετία	58.149	19	Γερμανία	46.216
10	Χονγκ Κονγκ	55.097	20	Ταϊβάν	46.036

Τελευταία χώρα στην πιο πάνω κατάσταση στη θέση 187 βρίσκεται η Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία, με κατά κεφαλήν ΑΕΠ \$609. Η Κύπρος βρίσκεται στην 37η θέση, με κατά κεφαλήν ΑΕΠ \$30.872 και η Ελλάδα στην 44η, με \$25.954.

Πηγή: International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, 6th October 2015.

Έτος	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν Ελλάδας ΚΚ (ΑΕΠ) σε σταθερές τιμές 2015 (USD \$)
1970	15.710
1975	19.515
1980	22.456
1985	21.947
1990	22.820
1995	23.598
2000	27.589
2005	32.830
2010	30.905
2015	26.760
2020	25.576
2023	30.321

Πηγή: ΟΟΣΑ

Εργατικό Δυναμικό ή Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός είναι το σύνολο των ανθρώπων που είναι ικανοί και διαθέσιμοι για εργασία.

Άνεργοι είναι τα άτομα που ενώ είναι ικανά, πρόθυμα και διαθέσιμα να απασχοληθούν, δεν μπορούν να βρουν εργασία.

5.7 ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ – ΑΝΕΡΓΙΑ

Εργατικό Δυναμικό ή Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός είναι το σύνολο των ανθρώπων που είναι ικανοί και διαθέσιμοι για εργασία. Με άλλα λόγια, στο Εργατικό Δυναμικό περιλαμβάνονται όλοι όσοι **μπορούν** και **θέλουν** να εργαστούν.

Εάν οι διαθέσιμες θέσεις εργασίας είναι λιγότερες από τον αριθμό των ατόμων που τις διεκδικούν, τότε θα μείνουν άτομα χωρίς εργασία. Τα άτομα αυτά, συνήθως, καταφεύγουν στην αναζήτηση εργασίας. Αυτά τα άτομα, που είναι ικανά, πρόθυμα και διαθέσιμα να απασχοληθούν αλλά δεν μπορούν να βρουν εργασία, αποτελούν τους **άνεργους**.

Απασχολούμενοι είναι τα άτομα που έχουν οποιαδήποτε πλήρη ή μερική επαγγελματική απασχόληση.

Τα άτομα που έχουν οποιαδήποτε επαγγελματική απασχόληση, ανεξάρτητα αν είναι πλήρης ή μερική απασχόληση, αποτελούν τους **απασχολούμενους**. Για παράδειγμα μισθωτοί, εργοδότες, αυτοτελώς εργαζόμενοι, ανεξάρτητα αν απουσιάζουν προσωρινά λόγω ασθένειας, άδειας ή απεργίας από τη δουλειά τους. Ένας φοιτητής που δουλεύει λίγες ώρες την εβδομάδα υπολογίζεται ως απασχολούμενος.

Οι άνεργοι και οι απασχολούμενοι είναι ο **οικονομικά ενεργός πληθυσμός** ή το **εργατικό δυναμικό** μιας χώρας.

Εργατικό δυναμικό = Αριθμός απασχολουμένων + Αριθμός ανέργων

Άεργοι είναι τα άτομα που μπορούν και δεν θέλουν να εργαστούν.

Τα άτομα εκείνα που δεν μπορούν να εργαστούν, για παράδειγμα μικρά παιδιά, ηλικιωμένοι, ασθενείς, στρατιώτες κ.ά. δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό.

Υπάρχουν όμως και άτομα τα οποία μπορούν να εργαστούν, αλλά για διάφορους λόγους δεν θέλουν και δεν ψάχνουν για εργασία. Αυτά τα άτομα ονομάζονται **άεργοι**.

Όλες οι χώρες κάθε μήνα εξετάζουν την πορεία των δεικτών απασχόλησης και ανεργίας ως δείκτες οικονομικής υγείας.

Ανεργία είναι η κατάσταση που καταγράφεται σε μια οικονομία, όταν μέλη του εργατικού δυναμικού της, ενώ είναι ικανά, πρόθυμα και διαθέσιμα να εργασθούν, δεν μπορούν να βρουν εργασία.

Ανεργία είναι η κατάσταση που καταγράφεται σε μια οικονομία, όταν μέλη του εργατικού δυναμικού της, ενώ είναι ικανά, πρόθυμα και διαθέσιμα να εργασθούν, δεν μπορούν να βρουν εργασία.

Σε μια οικονομία, ακόμη και αν βρίσκεται σε πλήρη απασχόληση, κάποιιοι θα αποχωρούν από τις θέσεις τους ψάχνοντας μια καλύτερη ή μια διαφορετική εργασία, κάποιιοι πτυχιούχοι θα ψάχνουν για εργασία μετά την αποφοίτησή τους κ.λπ. Το φαινόμενο αυτό είναι μόνιμο σε μια οικονομία και ονομάζεται **ανεργία τριβής**.

Τα άτομα που είναι εγγεγραμμένα στις καταστάσεις ανέργων για χρονικό διάστημα πέραν των 12 μηνών είναι οι **μακροχρόνια άνεργοι**.

Με βάση τα ισχύοντα, στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου κάποιος πολίτης να χαρακτηριστεί άνεργος, πρέπει να συντρέχουν αθροιστικά οι παρακάτω τρεις προϋποθέσεις:

1. Ο πολίτης να θέλει να εργασθεί
2. Ο πολίτης να είναι σε θέση να εργασθεί, να είναι δηλαδή ικανός να προσφέρει εργασία
3. Ο πολίτης να ψάχνει ενεργά για εξεύρεση εργασίας.

5.7.1 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Το μέγεθος της ανεργίας μπορεί να μετρηθεί ως απόλυτο μέγεθος, για παράδειγμα 30 000 άνεργοι. Η σημασία όμως του αριθμού αυτού εξαρτάται από το μέγεθος του εργατικού δυναμικού. Για αυτό η ανεργία μετριέται ως ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού.

$$\text{Ποσοστό ανεργίας} = \frac{\text{Αριθμός ανέργων}}{\text{Εργατικό δυναμικό}} \times 100$$

Για παράδειγμα, αν το εργατικό δυναμικό είναι 600.000 και οι άνεργοι 30.000, το ποσοστό ανεργίας είναι:

$$\text{Ποσοστό ανεργίας} = \frac{(30.000)}{(600.000)} \times 100 = 5\%$$

Το ποσοστό ανεργίας μπορεί να διαφέρει από περίοδο σε περίοδο, επειδή μεταβάλλεται ο αριθμός των ανέργων ή του εργατικού δυναμικού ή και των δύο. Ένα ποσοστό ανεργίας 2-3% του εργατικού δυναμικού θεωρείται φυσιολογικό.

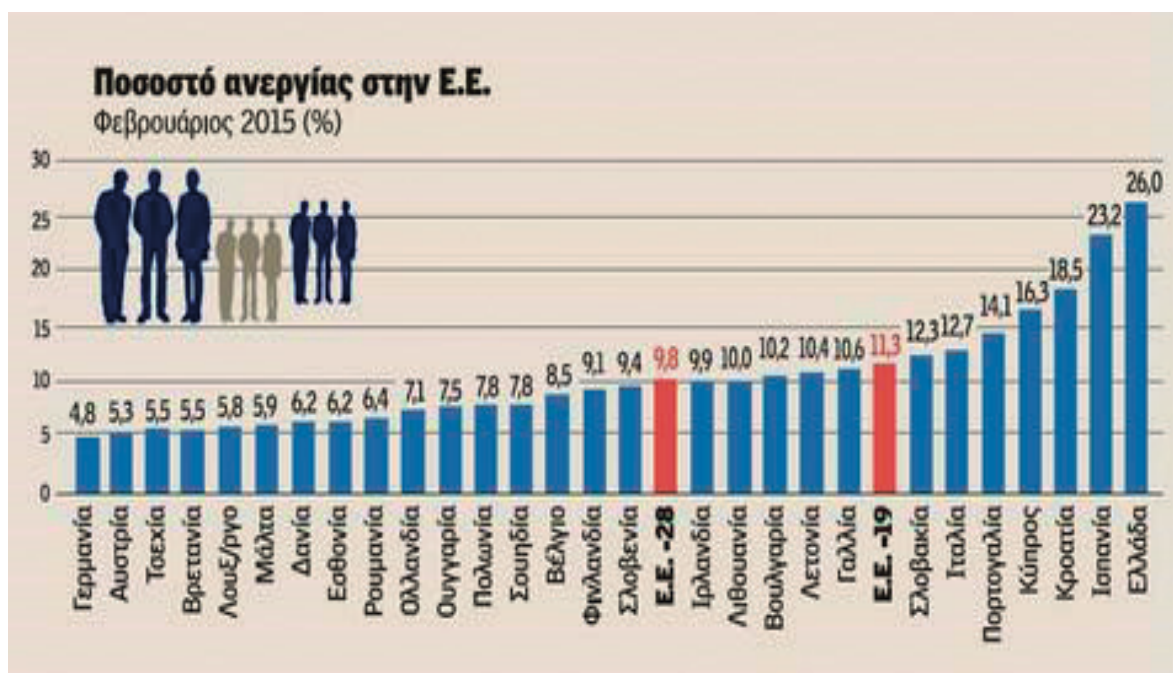
5.7.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Η ανεργία έχει τις πιο κάτω οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις:

1. Απώλεια ανθρώπινου δυναμικού που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγική διαδικασία
2. Απώλεια εισοδήματος για τον άνεργο και την οικογένειά του και κατ' επέκταση χειροτέρευση του βιοτικού του επιπέδου
3. Ανεπιθύμητα κοινωνικά φαινόμενα, όπως εγκληματικότητα, διαζύγια, αλκοολισμός κ.ά.
4. Επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού, λόγω της παροχής των εισοδημάτων ανεργίας προς τους ανέργους.

ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ					
1990	1995	2000	2005	2010	2015
7,0	9,4	11,4	10,0	12,7	24,9

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επισκόπηση της έρευνας εργατικού δυναμικού: 1981 – 2015

Eurostat statistics

5.8 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Στη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου (εβδομάδα, μήνας, έτος), οι τιμές κάποιων προϊόντων αυξάνονται πολύ, κάποιων άλλων λιγότερο ή καθόλου και ίσως σε μερικά προϊόντα παρατηρηθεί μείωση τιμών. Για να μετρηθεί ο πληθωρισμός λαμβάνονται υπόψη όλες αυτές οι μεταβολές τιμών ή, όπως αλλιώς λέγεται, **οι μεταβολές στο γενικό επίπεδο των τιμών**.

Τι θα σας κοστίσει πραγματικά να ξεπληρώσετε το δάνειό σας; Τι θα μπορούν να αγοράσουν με τις αποταμιεύσεις τους οι γονείς σας όταν συνταξιοδοτηθούν; Οι απαντήσεις εξαρτώνται από το πώς θα διαμορφωθεί το γενικό επίπεδο τιμών.

Μια **προσωρινή αύξηση** στις τιμές των αγαθών, **δεν** θεωρείται πληθωρισμός.

Πληθωρισμός
είναι η αύξηση του
γενικού επιπέδου
των τιμών.

Πληθωρισμός είναι η διαρκής αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών.

Ο πληθωρισμός όταν διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα δεν είναι ανησυχητικός και δεν δημιουργεί σοβαρά προβλήματα. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θεωρεί ότι ετήσιος πληθωρισμός μέχρι 2% δεν είναι ανησυχητικός. Όταν όμως η αύξηση των τιμών ξεπερνά το 2%, αρχίζουν να παρουσιάζονται προβλήματα στην οικονομία. Με τον πληθωρισμό μειώνεται η αγοραστική αξία του χρήματος.

€1.00

Ας υποθέσουμε ότι ένα άτομο έχει σήμερα €1 και μπορεί να αγοράσει μια σοκολάτα που η τιμή της είναι ακριβώς €1. Η πραγματική αξία του νομίσματος του €1 είναι ακριβώς ίση με την αξία της σοκολάτας.

€1.20

Αν μετά από ένα χρόνο το άτομο αυτό έχει πάλι €1, αλλά η τιμή της σοκολάτας είναι €1,20, δεν θα μπορεί να την αγοράσει. Η αξία του €1 τώρα είναι μικρότερη από την αξία της σοκολάτας. Δηλαδή, το €1 έχασε μέρος της αγοραστικής του αξίας. Ο καταναλωτής αυτός λοιπόν, αν και το εισόδημά του παρέμεινε σταθερό, δεν μπορεί να ικανοποιήσει στον ίδιο βαθμό τις ανάγκες του για προϊόντα και υπηρεσίες.

Αποπληθωρισμός
είναι η μείωση του
επιπέδου των
τιμών.

Αποπληθωρισμός είναι η μείωση του επιπέδου των τιμών για παρατεταμένο χρονικό διάστημα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ – ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να σημειώσετε τη σωστή απάντηση:

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) είναι:

- α) Η συνολική αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών
- β) Το σύνολο των εισοδημάτων των παραγωγικών συντελεστών που ανήκουν στους μόνιμους κατοίκους της χώρας
- γ) Η συνολική αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται μέσα σε μια χώρα σε ένα έτος
- δ) Τίποτα από όλα αυτά.

2. Να σημειώσετε ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ:

Για να υπολογίσουμε το κατά κεφαλήν εισόδημα διαιρούμε:

- α) Το Α.Ε.Π. με τους απασχολούμενους
- β) Τους ανέργους με το Α.Ε.Π.
- γ) Το Α.Ε.Π. με το σύνολο του πληθυσμού της χώρας
- δ) Το σύνολο του πληθυσμού με τους ανέργους

3. Αν το ΑΕΠ της χώρας Α είναι 18 δισεκατομμύρια και ο συνολικός πληθυσμός 800 000, να υπολογίσετε το κατά κεφαλήν εισόδημα.

.....

.....

.....

.....

.....

4. Να σημειώσετε ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ:

- α) Κατά κεφαλήν εισόδημα είναι το εισόδημα που αναλογεί σε κάθε εργαζόμενο άτομο
- β) Το Εγχώριο Εισόδημα είναι πάντοτε ίσο με το Εγχώριο Προϊόν
- γ) Τα κέρδη από την παράνομη εισαγωγή καπνών συμπεριλαμβάνονται στο Α.Ε.Π.
- ε) Αν δύο χώρες έχουν το ίδιο κατά κεφαλήν εισόδημα, σημαίνει πως έχουν και το ίδιο βιοτικό επίπεδο
- στ) Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. παρέχει πιστή εικόνα της ευημερίας ενός λαού.

5. Να ερευνήσετε στο διαδίκτυο και να βρείτε:

α) Τις πέντε χώρες με το ψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα

.....
.....
.....
.....
.....

β) Τις πέντε χώρες με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα.

.....
.....
.....
.....
.....

6. Να δώσετε τον ορισμό της έννοιας «βιοτικό επίπεδο».

.....
.....
.....

7. Να αναφέρετε τους κυριότερους παράγοντες που προσδιορίζουν το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας.

.....
.....
.....

8. Ποιο κριτήριο χρησιμοποιείται συνήθως για να συγκρίνουμε το βιοτικό επίπεδο μεταξύ δύο χωρών; Πόσο αξιόπιστη είναι μια τέτοια σύγκριση;

.....
.....
.....
.....
.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

9. Να διατυπώσετε και να αιτιολογήσετε την άποψή σας για την πιο κάτω πρόταση: «Οι χώρες που δαπανούν μεγάλα ποσά για στρατιωτικούς εξοπλισμούς χειροτερεύουν το βιοτικό επίπεδο του λαού τους».

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. Στις χώρες Α και Β οι άνθρωποι εργάζονται περίπου τις ίδιες ώρες. Εντούτοις, στη χώρα Β το βιοτικό επίπεδο είναι αρκετά ψηλότερο. Να αναφέρετε δύο πιθανούς λόγους.

α)

.....

β)

.....

11. Να διατυπώσετε και να αιτιολογήσετε την άποψή σας για την πιο κάτω πρόταση: «Οι βιομηχανικές χώρες που δεν παίρνουν μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος χειροτερεύουν το βιοτικό επίπεδο του λαού τους».

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση:

Το εργατικό δυναμικό περιλαμβάνει:

- α) Μόνο τους εργοδοτούμενους και τους εργοδότες
- β) Μόνο τους εργαζόμενους και τους απεργούντες
- γ) Μόνο τους εργαζόμενους και τους άνεργους
- δ) Μόνο τους εργαζόμενους και τους άεργους.

13. Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση:

Άνεργοι είναι:

- α) Όσοι δεν μπορούν να εργαστούν
- β) Όσοι δεν θέλουν να εργαστούν
- γ) Όλοι όσοι δεν εργάζονται
- δ) Όσοι μπορούν και θέλουν να εργαστούν, αλλά δε βρίσκουν δουλειά.

14. Αν σε μια χώρα οι άνεργοι είναι 70.000, οι απασχολούμενοι 358.000 και το σύνολο του πληθυσμού είναι 900.000, να υπολογίσετε το ποσοστό ανεργίας.

.....

.....

.....

.....

.....

15. Σε μια οικονομία οι απασχολούμενοι είναι 80 εκ., οι άνεργοι είναι 20 εκ. και οι άεργοι είναι 5 εκ. Το ποσοστό ανεργίας είναι:

- α) 13,3%
- β) 25%
- γ) 20%
- δ) 23,5%

16. Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση:

Πληθωρισμός είναι:

- α) Αύξηση στις τιμές των αγαθών κατά 5%
- β) Μείωση του γενικού επιπέδου των τιμών
- γ) Προσωρινή αύξηση τιμών
- δ) Αύξηση στο γενικό επίπεδο των τιμών λόγω Χριστουγέννων
- ε) Αύξηση στο γενικό επίπεδο των τιμών για παρατεταμένο χρονικό διάστημα
- ζ) Μείωση στο γενικό επίπεδο των τιμών για παρατεταμένο χρονικό διάστημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

17. Να ερευνήσετε στο διαδίκτυο και να συγκρίνετε τα ποσοστά πληθωρισμού της Ελλάδας με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές Χώρες.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. (2007). Σταθερότητα των τιμών. Retrieved February 2, 2016 from https://www.ecb.europa.eu/home/pdf/students/booklet_el.pdf

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. (2007). Τι είναι πληθωρισμός. Retrieved February 2, 2016 from <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/hicp/html/index.el.html>

Κέντρο Παραγωγικότητας Κύπρου.(n.d.). Μάθετε για την παραγωγικότητα. Retrieved December 12, 2015 from http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/kepa/kepa_new.nsf/kepa09_gr/kepa09_gr?OpenDocument

Κώπτη Γ. Χ. & Κώπτη Πετράκη Α. (2008). Σύγχρονη Μικροοικονομική (Γ' Έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Ε. Μπένου.

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.(2008). Στοιχεία Οικονομικής Θεωρίας. Retrieved October 30, 2015 from <http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/3089/895.pdf>

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου (2007), Στοιχεία Οικονομικών– Εμπορικών Α' Ενιαίου Λυκείου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία.

ΑΓΓΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Anderton, Alain.(2001), Economics for GCSE, Second Edition

Dahl, Roald. The BFG (1982), New York: Farrar, Straus and Giroux.

GREGORY N. MANKIW & MARK P. TAYLOR: Αρχές Οικονομικής Θεωρίας. GutenbergΑθήνα 2010

HEARN JOHN : AS/A - LEVEL Economics Essential Word Dictionary. Leicester 2000

JONES Rob: Edexcel IGCSE Economics. First edition.Pearson Education Ltd 2001

PARKIN POWELL MATTHEWS: Economics eighth edition England 2012

http://www.economicsonline.co.uk/Competitive_markets/The_economic_problem.html

SLOMAN JOHN: Essentials of Economics. Second edition. Pearson Education Ltd 2001

<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/business-english/economic-activity>

www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/.../geo_mesi_b_tomeis_paragogis.pdf

<http://www.investopedia.com/terms/c/capital>

<http://cyprustimes.com/economy-times/2015>

<http://www.euretirio.com/oligopolio/>

<http://www.euretirio.com/monopoliakos-antagonismos/>

http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/economy_finance

[https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(PPP\)_per_capita#cite_note-3](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(PPP)_per_capita#cite_note-3)

http://www.mariakappou.gr/analiseis_ennoiwn/docs

<http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/kepa/kepa>

<http://epixeirisi.gr>

ebooks.edu.gr/modules/ebook

ebooks.edu.gr

<http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/labour>

<https://www.google.com.cy/>

<http://ec.europa.eu/eurostat/statistics>

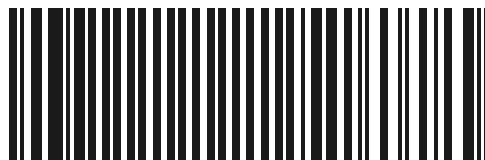
https://www.google.com/search?q=%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CF%82+%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B7%CF%82&rlz=1C1CHBF_enCY825CY825&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjLkJDY2tToAhViURUIHUbMCVYQ_AUoAXoE

https://www.google.com/search?q=%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CF%82+%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B7%CF%82&rlz=1C1CHBF_enCY825CY825&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjLkJDY2tToAhViURUIHUbMCVYQ_AUoAXoE

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός βιβλίου: 0-22-0293
ISBN 978-960-06-6509-3

(01) 000000 0 22 0293 8